

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว
ตำบลปลายโพรงยาง อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม ”

โดย นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์ และคณะ

31 สิงหาคม 2545

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว
ตำบลปลายโพงพาน อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม ”

โดย นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์ และคณะ

31 สิงหาคม 2545

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ”

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์	นักวิชาการพัฒนาชุมชน 8 ว
	ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
	หัวหน้าคณะนักวิจัย
2. นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์	อดีตพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายวัชร พัฒนสวัสดิ์	พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
4. นางศิริวรรณ ทราญแก้ว	พัฒนาการอำเภออัมพวา
5. นางสาวลี เคลือบสุวรรณ	นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6 ว
	ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
6. นายสรพลชัย สิริรุ่ง	พัฒนากร อำเภออัมพวา
7. นายสมจิตต์ ใจอ่อน	ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพาง
8. นายรัช บุญพัก	ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย -
	ปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม
9. นายสะอาด พิงฉิม	กำนันตำบลปลายโพงพาง
10. นายนิมิต อินทหลวง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลปลายโพงพาง
11. นายอุทัย นาคัน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตำบลปลายโพงพาง
12. นายวิระชาติ จันทร์เพ็ง	สมาชิก อบต. ปลายโพงพาง ประจำหมู่ 1

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “ ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคาม ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการดำเนินงานที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและเป็นที่ยอมรับในระดับมาตรฐาน

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม คณะนักวิจัยประกอบด้วย นักวิชาการพัฒนาชุมชนภายนอกชุมชนและผู้นำในชุมชน วิธีการวิจัยเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การจัดเสวนากลุ่ม (Focus Group) ในระดับหมู่บ้านและตำบล และการประชุมนำข้อมูลที่ ได้จากการศึกษาเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลและกลุ่มผู้นำทุกหมู่บ้านในตำบลทราบและร่วมกันปรับปรุงการดำเนินงานในแนวทางที่ชุมชนต้องการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างเวทีและเปิดโอกาสให้ผู้นำสำคัญของหมู่บ้าน/ตำบลซึ่งมีความขัดแย้งกันอันเนื่องมาจากการแข่งขันชิงอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ผลการศึกษาพบว่า โครงการฯ ประสบผลสำเร็จเพราะการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นความต้องการของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในระยะแรก คือ ช่วงเตรียมชุมชนและการเปิดรับนักท่องเที่ยวในระยะแรก จากนั้น โครงการฯ ดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนในรูปแบบของชมรมฯ ผู้บริหารโครงการฯ เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ เสียสละและมีความมุ่งมั่นในการทำงาน โครงการฯ มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของชุมชนเป็นแนวทางในการดำเนินงานมาตั้งแต่แรกเริ่ม มีภาครัฐเป็นที่ปรึกษา และได้รับความร่วมมือจาก สื่อมวลชนในการเผยแพร่โครงการฯ อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนมีความพึงพอใจและได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ชุมชนมีการทำวิจัยและพัฒนา เป็นแหล่งศึกษา/ดูงานขององค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ นักท่องเที่ยวพึงพอใจและประทับใจในการมาเยือนและพักค้าง

โครงการฯ มีจุดอ่อนด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารโครงการฯ มีข้อจำกัดในการดึงดูดให้กลุ่มคนรุ่นเยาวชนเข้าร่วมโครงการฯ เพื่ออนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรชุมชนอื่นที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัด ไม่มีการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ และแผนการตลาดเชิงรุก หากโครงการฯ มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานโดยมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นคณะที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในทิศทางที่ถูกต้องตามแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องการให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำงานอย่างใกล้ชิดกับจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่เคยได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การเชื่อมโยงเครือข่ายขององค์กรที่ดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การประชาสัมพันธ์โครงการฯ ทางอินเทอร์เน็ตและสื่ออื่น ๆ ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

Abstract

The purpose of the study on “ The Management Standard of Community-Based Ecotourism : The Study of Tambon Plai Pong Pang, Amphawa District, Samut Songkram Province” is to study the implementation, management, problems of the Project and to suggest appropriate guidelines. The research is applied participatory action research methodology. Researchers consist of Community Development specialists and key community leaders in Tambon Plai Pong Pang. Data collection is done from documentary and field surveys by dialogue, in-depth interview, meeting and discussion with key informants. Data is verified by focus-group meetings at village and Tambon levels.

The findings of the study indicate that the idea of being a community-based ecotourism village is introduced by the Community Development Provincial Director as a planned change in order to achieve the government’s policy on tourism promotion, the Amazing Thailand Year 1998-1999. This new idea meets the need of the community leaders. They have done some research and study tours in many provinces together with conducting several community forums to study community strength, weakness, opportunity and threat before reaching a consensus to adopt the innovation. Many tourists visit and practice home-staying in villagers’ traditional Thai houses by the canals, the image of the project. It is found that the project is successful and sustainable because it is the real need and decided by the villagers. The managing committee are very sacrifice and effective. They have criteria in designing tourist activities such as home-stay houses, tour-route, boat rate, food menu, proportion of income distribution, and other facilities. The project has very good relations with mass media in publishing ecotourism activities. However, some problems in project implementation are lacks of members participation in project management, young local tour guides to provide environment education for tourists, networking with local government agencies, active public relations and marketing plans.

The suggestions of the study show that the managing committee is willing and active to improve the standard of ecotourism management. The project needs more members participation in project management and technical ecotourism advisory team to provide suitable ecotourism development guidelines. There should have community-based ecotourism networks at the provincial, regional and national levels. Tourism Authority of Thailand should closely work with the provincial authority to provide appropriate guidelines on ecotourism, support networking system among community-based ecotourism, assist in publishing activities on internet web-site and continue support research study.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ii
สารบัญ	iii
บทที่ 1 บทนำ	1-4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย	3
การดำเนินงานวิจัย	3
แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	3
ประชากรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	
ตำบลปลายโพรงพาง	5-32
สภาพพื้นที่ทั่วไป	5
การปกครอง	6
สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7
พัฒนาการหมู่บ้านท่องเที่ยว : จากจุดเริ่มต้นจนมีชื่อเสียง	9
การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	11
การเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่ : จุดเปลี่ยนในการบริหารงานหมู่บ้านท่องเที่ยว	30
บทที่ 3 การทบทวนบทเรียนและประสบการณ์ในการดำเนินงาน-หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	33-54
การเสวนาทำความเข้าใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฯ	
ระหว่าง อบต. ปลายโพรงพางและชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	33
ผลการสำรวจข้อมูลทบทวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	36
แนวนโยบาย อบต. ในปี 2544-2545	40
ทรรศนะของผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	41

พรรณนาประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	51
ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน	53
บทที่ 4 ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	55-64
มิติการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว	55
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหมายและองค์ประกอบ	56
แนวทางการจัดที่พักแบบ Home Stay	58
ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	60
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	65-78
สรุปผลการศึกษา	66
จุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	70
ประสบการณ์ของชุมชนที่ได้เรียนรู้จากการทำวิจัย	72
ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานของชมรมฯ	75
ข้อเสนอแนะสำหรับ อบต. ปลายทาง	76
ข้อเสนอแนะสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม	77
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	78
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	78
ภาพพจน์ของชุมชนปลายทางในสายตาคนภายนอก	79
บรรณานุกรม	81-84
ภาคผนวก	85-95
ภาพสภาพแวดล้อมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์-	87
บ้านทรงไทยตำบลปลายทาง	
เอกสารประกอบการสัมมนาฯ	89
ผู้เข้าร่วมเสวนาการรับรู้และศักยภาพหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ	95
หมู่ 1-9 ตำบลปลายทาง	

บทที่ 1

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา
ประเทศทั่วโลก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งได้ใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธในการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่าง ต่อเนื่องมานานกว่า 30 ปี เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เป็นเงิน
ตราต่างประเทศมากเป็นอันดับหนึ่งติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการบรรเทาปัญหา
เศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ เกิด
การสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน การเกิดภาวะวิกฤต
ทางเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการฟื้นฟู
เศรษฐกิจโดยการกำหนดปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 หรือ Amazing Thailand 1998-1999 กระตุ้นให้
ทุกหน่วยราชการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งใน
ระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้สนองตอบนโยบายรัฐบาลในการ
สนับสนุนปีท่องเที่ยวไทยโดยการจัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวให้จังหวัดพิจารณา
ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามพิจารณาเห็นว่าตำบล
ปลายโพงพงมีความพร้อมด้านธรรมชาติสวนผลไม้และการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่แล้ว จึงได้นำ
เสนอแนวคิดให้ผู้นำในตำบลร่วมกันคิดและพิจารณาดำเนินการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยว

ในปี 2541 องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพงได้ริเริ่มดำเนินงานโครงการ
หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยโดยการบริหารจัดการทุนทางสังคมด้านธรรมชาติและวิถีชีวิต
ชาวสวนมะพร้าว สร้างจุดขายในการท่องเที่ยวโดยใช้บ้านทรงไทยริมน้ำเป็นสัญลักษณ์ การเปิดโอกาส
ให้นักท่องเที่ยวพักค้างที่บ้านชาวสวนเจ้าของบ้านทรงไทยริมน้ำ นั่งเรือชมธรรมชาติ/เรียนรู้ วิถีชีวิต
ชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมฝูงหิ่งห้อยส่งแสงระยิบระยับพราวพราวบนต้นลำพูยามราตรี และจัดเส้นทาง
การท่องเที่ยวชมศิลป/สถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของจังหวัดสมุทรสงคราม ในระยะแรกเริ่มมี
ครัวเรือนบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการเพียง 3 หลัง และขยายมาเป็น 25 หลัง จากจำนวนบ้านทรงไทย
ในตำบล 185 หลัง การดำเนินงานได้รับการขานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยว
พึงพอใจบรรยากาศธรรมชาติ การต้อนรับและอัธยาศัยไมตรีอันดีของชาวบ้าน ชาวบ้านมีความภาคภูมิ
ใจที่ได้พูดคุย แลกเปลี่ยน/ให้การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนแก่นักท่องเที่ยวและมีรายได้จากการให้บริการ
บ้านพักแก่นักท่องเที่ยว หลังจากเปิดรับนักท่องเที่ยวได้เพียงปีเศษ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้าน
ทรงไทยตำบลปลายโพงพงได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและ
ชุมชนประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Thailand Tourism Awards 2000) ในเดือน

กันยายน 2543 มีผลทำให้ตำบลปลายโพรงพางเปลี่ยนสถานภาพจากชุมชนชาวสวน เล็ก ๆ ไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในอดีต กลายมาเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีนักท่องเที่ยวมาเยือนและพักค้างมากขึ้น

เนื่องจากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเปิดบ้านพักในชุมชนให้นักท่องเที่ยวพักค้างกับชาวบ้าน (Home Stay) เป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทยท่ามกลางกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และเป็นทางเลือกใหม่ที่ดำเนินการกันหลากหลายรูปแบบโดยชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุน ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน ทำให้ขาดมาตรฐานเกณฑ์กลางในการประเมินคุณภาพการจัดการ ด้วยเหตุนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาและวิจัยระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อกำหนดระบบการตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการจัดการระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีความเชื่อมโยงกัน ตำบลปลายโพรงพางได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาวิจัยระดับท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดภาคกลาง

ในปี 2543 ตำบลปลายโพรงพางมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชุดใหม่แทนชุดเก่าที่หมดวาระการทำงาน 4 ปี อบต. ชุดใหม่ไม่มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ริเริ่มและดำเนินการโดย อบต. ชุดเก่า หากการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ยังคงสามารถดำเนินงานต่อไปได้ด้วยดี มีนักท่องเที่ยวไปพักค้างเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่นักวิชาการและสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่าง ๆ มีข้อวิพากษ์ว่า การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางเป็นความล้มเหลวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนท้องถิ่นโดยมิได้คำนึงถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมิได้นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้วางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวนที่มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง รูปแบบการจัดการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับชุมชนทั้งหมด ทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ครั้งนี้ มีเป้าหมายสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันถอดบทเรียน/บททวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ผ่านมา เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการบริหารจัดการและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและสภาพปัญหาการท่องเที่ยวของตำบลปลายโพพางที่ผ่านมา
2. เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีมาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ชุมชนมีความรู้/ความเข้าใจรูปแบบ การจัดการ และสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพาง
2. ชุมชนมีแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันพัฒนาการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว
3. ชุมชนได้องค์ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

การดำเนินงานวิจัย

1. ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินงาน
2. ประชุมกำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ อบต. และแกนนำชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและขั้นตอนการเก็บข้อมูล
3. เก็บข้อมูลชุมชนความเป็นมา การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยการสำรวจพื้นที่ การเสวนากลุ่มผู้นำ (Focus group) ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านผู้สนใจ การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำและผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว
4. ประชุมแกนนำชาวบ้านในพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูล
5. วิเคราะห์ สรุปผลและวางแผนการนำเสนอข้อมูล
6. ประชุมประชาคมตำบลเพื่อนำเสนอข้อมูลและรับฟังความเห็นของชุมชน
7. สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงาน

แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษารวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ รายงานผลงานวิจัย รายงานประจำปีและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ (Key Informant Interview) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้นำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการฯ การเสวนากลุ่มผู้ใหญ่บ้าน/สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน/ผู้นำ อื่น ๆ ในหมู่บ้านและประชาชนผู้สนใจ โดยให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นัดหมายตามวัน/เวลาที่กำหนด มีการใช้แผนที่หมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบข้อมูล/ทรัพยากรในหมู่บ้านของตัวเอง และการประชุมที่มนักวิจัยเป็นระยะ ๆ

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้ศึกษาได้เข้าไปพักค้างบ้านทรงไทยที่เป็นบ้านรับรองนักท่องเที่ยวในชุมชน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์และกระบวนการที่มองเห็นได้ในขณะที่ทำการศึกษาชุมชน

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษามีดังนี้

- 3.1 ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพธิ์พาง ทั้งในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นและผู้ร่วมงานวิจัย
- 3.2 สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำอื่น ๆ ในหมู่บ้าน
- 3.3 ประธานชมรมฯ และผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เช่น เจ้าของครัวเรือนบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว เจ้าของเรือให้บริการนักท่องเที่ยว
- 3.4 ครัวเรือนที่อยู่ในเส้นทางเรือนำนักท่องเที่ยวผ่าน
- 3.5 นักท่องเที่ยว
- 3.6 ร้านค้าในชุมชน
- 3.7 มอเตอร์ไซด์รับจ้างในชุมชน

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของ ท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (ททท. 2542, 2-51)

การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ กระบวนการที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรม

มาตรฐานคุณภาพ คือ เกณฑ์ที่ใช้สำหรับกำหนดคุณสมบัติแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีในการพิจารณาตรวจสอบสถานภาพ ความเหมาะสม ความพร้อมต่าง ๆ ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุด

บทที่ 2

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพงพาง

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอบริบทของตำบลปลายโพงพางเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ทั่วไป การปกครอง สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงพางตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน (2540-2545)

บริบทตำบลปลายโพงพาง

สภาพพื้นที่ทั่วไป

ตำบลปลายโพงพางเป็น 1 ใน 12 ตำบลของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ 14.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,190 ไร่ มี 9 หมู่บ้าน 1,526 ครัวเรือน ประชากร 7,196 คน เป็นหญิง 3,701 คน ชาย 3,495 คน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำสวนมะพร้าวและ ส้มโอ) รับจ้าง และค้าขาย รายได้เฉลี่ย 23,000 บาท/คน/ปี (จากข้อมูล จปฐ. ปี 2544) ตำบลปลายโพงพางอยู่ห่างจาก อำเภออัมพวา 8 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดสมุทรสงคราม 12 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองและลำประโดงเชื่อมทุกหมู่บ้าน เอื้อประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม ตำบลปลายโพงพางมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อดำบลบางนางลี่และตำบลสวนหลวง อำเภอเมืองฯ

ทิศใต้ ติดต่อดำบลยี่สารและตำบลแพรกหนามแดง อำเภอเมืองฯ

ทิศตะวันออก ติดต่อดำบลบางขันแตก อำเภอเมืองฯ

ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลวัดประดู่และตำบลบางแค อำเภอเมืองฯ

ข้อมูลประชากรตำบลปลายโพงพาง จากข้อมูล จปฐ. ปี 2544

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
0-5 ปี	313	280	593	8.20
6-14 ปี	507	500	1,007	14.0
15-49 ปี	1,966	1,990	3,956	55.0
50 ปี ขึ้นไป	709	931	1,640	22.8
รวม	3,495	3,701	7,196	100.0

การปกครอง

ตำบลปลายโพรงพัง แบ่งการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตั้งแต่ปี 2539 และมีการเลือกตั้ง อบต. มาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี 2539 มีนายรัช บุญพัฑฒ เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. และนายสะอาด พึ่งฉิม เป็นประธานสภา มีวาระการทำงาน 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2539-2543

การเลือกตั้ง อบต. ครั้งที่ 2 ในเดือนมิถุนายน 2543 มีนายสมจิตต์ ใจอ่อน เป็นประธานกรรมการบริหาร และนายวีระเดช อ้อยทอง เป็นประธานสภา สมาชิก อบต. ชุดเดิมได้รับการเลือกตั้ง 11 คน เป็นสมาชิกใหม่ 7 คน อบต. ปลายโพรงพังทั้ง 2 คณะมี ว่าที่ ร.ท.จิรวุฒินันท์ อินทแสน เป็นปลัด อบต. นายรัช บุญพัฑฒ อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพังชุดแรก (อดีตกำนันตำบลปลายโพรงพังและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ด้วย) ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. ปลายโพรงพัง ประจำหมู่ที่ 7

หลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพังชุดใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2543 กรมการปกครองได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และกำนันตำบลปลายโพรงพังที่ว่างลง (นายรัช บุญพัฑฒ กำนันตำบลปลายโพรงพัง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพังชุดแรกโดยตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพรงพัง ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. ประจำหมู่ที่ 7) ผลการเลือกตั้งกำนันตำบลปลายโพรงพัง คือ นายสะอาด พึ่งฉิม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 (อดีตประธานสภา อบต. ชุดแรก) และนายนิมิต อินทหลวง อดีตสมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ 7 ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่หมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุ

ผู้นำที่สำคัญในหมู่บ้าน/ตำบลปลายโพรงพังที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ หลังการเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่และการเลือกตั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 มีดังนี้

1. นายสมจิตต์ ใจอ่อน	ประธานกรรมการบริหาร อบต.
2. นายวีระเดช อ้อยทอง	ประธานสภา อบต.
3. นายสะอาด พึ่งฉิม	กำนันตำบลปลายโพรงพัง
4. นายนิมิต อินทหลวง	ผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ (หมู่ 7)
5. นายรัช บุญพัฑฒ	สมาชิก อบต. หมู่ 7 และประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพรงพังจังหวัดสมุทรสงคราม อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. อดีตกำนันตำบลปลายโพรงพังและอดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกเกตุ (หมู่ 7)

รายชื่อ อบต. ปลายโพรงพาง (ฝ่ายบริหาร)

1. นายสมจิตต์ ใจอ่อน ประธานกรรมการบริหาร(สมาชิก อบต. หมู่ 4)
2. นายสมโภชน์ สิงห์จันทร์ กรรมการบริหารคนที่ 1 (สมาชิก อบต. หมู่ 3)
3. นางจิตภา สิงห์จันทร์ กรรมการบริหารคนที่ 2 (สมาชิก อบต. หมู่ 7)
4. ว่าที่ ร.อ. จีรวัฒน์ อินทะแสน เลขานุการคณะกรรมการบริหาร

รายชื่อสภา อบต. ปลายโพรงพาง

1. นายวิโรฒ อ้อยทอง ประธานสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 1)
2. นายณรงค์ สระคง รองประธานสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 8)
3. นายสาโรจน์ จินตลับ เลขานุการสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 6)
4. นายวิระชาติ จันทรเพ็ง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 1
5. นายแดง วรวัตร สมาชิกสภา อบต. หมู่ 2
6. นางภุมรี สระคง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 2
7. นายสมบุญ ป่านคำ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 3
8. นางอารีย์รัตน์ นวมนาคะ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 4
9. นายไพศาล ครุฑวัฒนา สมาชิกสภา อบต. หมู่ 5
10. นายศรี แก้วพูลง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 5
11. นางจริยา ฐาปนะสมบุญ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 6
12. นายธวัช บุญพัค สมาชิกสภา อบต. หมู่ 7
13. นายกฤษณะ จิมเจ็ด สมาชิกสภา อบต. หมู่ 8
14. นายประยงค์ สังข์สินธุ์ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 9
15. นางเยาวเรศ หมั่นมณี สมาชิกสภา อบต. หมู่ 9

รายชื่อหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน (กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน)

- หมู่ที่ 1 บ้านปากวน มีนายสะอาด พึ่งฉิม เป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน
- หมู่ที่ 2 บ้านวัดประชา มีนางฉัฐยา คำสำราญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 3 บ้านลัดดาช่วย มีนายณรงค์ สิริสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 4 บ้านวัดอมรวดี มีนายสมบัติ นันทสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 5 บ้านคลองขุดเล็ก มีนายสมพงษ์ ครุฑวัฒนา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 6 บ้านหน้าวัดนางพิมพ์ มีนายชาญวิทย์ อยู่ศิริ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 7 บ้านวัดโลกเกตุ มีนายนิมิต อินทหลวง เป็นผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่ 8 บ้านวัดสี่แยก มีนายอุทัย นาคันม เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 9 บ้านคลองแขก มีนายประสิทธิ์ ศรีสอาด เป็นผู้ใหญ่บ้าน

สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตำบลปลายโพพางเป็นชุมชนสวนมะพร้าวและส้มโอ แวดล้อมด้วย 7 คลอง 19 ลำประโดง และ 1 ลำราง ไหลผ่านทั่วทุกหมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 41,900 เมตร เป็นระบบชลประทานธรรมชาติและเป็นเส้นทางการคมนาคมมาตั้งแต่ดั้งเดิม “โพพาง” เป็นชื่อคลองที่ไหลผ่านตำบล โดยเริ่มต้นจากแม่น้ำแม่กลองบริเวณวัดโพพางล่าง ชาวตำบลปลายโพพางสืบสานวิถีชีวิตมาจากบรรพบุรุษอาชีพทำสวนมะพร้าวและน้ำตาลมะพร้าวที่มีรสหอมหวานเป็นที่เลื่องลือ

ชาวปลายโพพางที่อยู่ในวัยแรงงานจะไปทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ในตัวเมืองสมุทรสงครามและสมุทรสาคร โดยมีรถยนต์มารับ-ส่งทั้งเช้าและเย็น สมาชิกในครอบครัวที่เหลือส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ มีอาชีพทำสวนมะพร้าว/ส้มโอ รับจ้างเพื่อนบ้านทำมะพร้าวขาวเพื่อส่งโรงงานทำกะทิ ส่วนหนึ่งของผู้ที่ทำอาชีพทำสวนมะพร้าวจะเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว (หรือน้ำตาลปึก น้ำตาลปี๊บ) ปัจจุบันมีบ้านที่เกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวไม่มากนักเนื่องจากขาดแรงงานขึ้นต้นมะพร้าวและคนรุ่นหนุ่มสาวนิยมไปรับจ้างทำงานในโรงงานมากกว่าการทำสวน

ช่วงเช้าฟ้าสางก่อนลงสวน ชาวปลายโพพางจะเตรียมอาหารคาวหวานสำหรับใส่บาตรพระภิกษุที่พายเรือมารับบาตรตามบ้านริมฝั่งคลอง เรือพระภิกษุผ่านไป มีเสียงเรือขายกับข้าวมาร้องเรียกแม่บ้านให้ออกมาเลือกซื้อผักซื้อหมูสำหรับประกอบอาหารประจำวัน เรือขนมหวานพายตามมาไม่ห่าง ช่วงก่อนเที่ยง เรือก๋วยเตี๋ยว/เย็นตาโฟบีบแตรเสียงดังแป๊บ ๆ เป็นสัญญาณเรียกลูกค้าให้ออกมารับประทาน เรือขายกล้วยแขก เรือขายสินค้าสารพัดอย่างเป็นมินิมาร์ทลอยน้ำแล่นมาบริการถึงหน้าบ้าน

ชาวปลายโพพางมีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบ สภาพบ้านเรือนที่พักอาศัยริมน้ำบางส่วนยังคงสภาพเป็นบ้านในสมัยโบราณ คือ “ บ้านทรงไทย ” มรดกบรรพบุรุษที่ชาวปลายโพพางพยายามอนุรักษ์และรักษาไว้ให้ลูกหลานสืบเนื่องยาวนานกว่า 100 ปีมาแล้ว หน้าบ้านทรงไทยค้ำริมคลองเป็นศาลาทำน้ำสำหรับพ่อแม่และลูกหลานนั่งรับลมพักผ่อนหย่อนใจ พุดคุยกระเช้าเข้าเหย้าและคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานประจำวัน บ้างก็ลงอาบน้ำคลองหน้าบ้านตามกิจวัตรประจำวัน

สองฝั่งคลองและลำประโดงแวดล้อมด้วยต้นจากและต้นลำพูเป็นระยะ ๆ ริมคลองและลำประโดงมีซังคักกึ่งตะกาดและปลาเป็นระยะ ๆ เป็นกับข้าวที่ไม่ต้องซื้อหา ลึกจากตลิ่งเข้าไปเป็นสวนมะพร้าว ส้มโอ กล้วย และมะม่วงที่ร่มเย็นและเขียวชอุ่ม ท่ามกลางเสียงนกร้องและกระรอกวิ่งไล่เล่นกันบนทางมะพร้าวสูงลิบ ยามค่ำคืนฝูงหิ่งห้อยเป็นพันเป็นหมื่นตัวส่งแสงระยิบระยับพราวพราวบนต้นลำพูริมคลอง ยังมีให้คนเมืองต่างถิ่นได้มาชื่นชมด้วยความประทับใจก่อนขออาศัยนอนพักอย่างมีความสุขในบ้านทรงไทยริมน้ำที่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของ

พัฒนาการหมู่บ้านท่องเที่ยว : จากจุดเริ่มต้นจนมีชื่อเสียง (2540-2545)

สภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้เป็นทุนทางสังคมสำคัญที่ส่งผลให้ตำบลปลายโพรงพางเป็นตำบลที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งแต่เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวในปี 2542 จนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางเป็นสถานที่พักผ่อนที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งไทยและต่างชาติชื่นชอบและประทับใจ เป็นสถานที่ศึกษา / ฐานของนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ และองค์กรประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Thailand Tourism Award 2000)

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย มีลำดับการดำเนินงานโดยสรุปดังนี้

ปี 2540 : นโยบายรัฐบาลด้านการท่องเที่ยวกระตุ้นให้ผู้นำปลายโพรงพางสานฝันสู่ความจริงด้วยการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542 หรือ Amazing Thailand 1998–1999 และมีนโยบายให้หน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนนโยบายนี้ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวตอบสนองนโยบายรัฐบาลโดยให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพางได้ให้ความสนใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากได้รับฟังแนวคิดการดำเนินงานและการกระตุ้นจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดเป็นระยะ ๆ หลังจากกลุ่มผู้นำในตำบลรวมกันไปศึกษาดูงานจากจังหวัดต่าง ๆ และวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสของชุมชนแล้ว อบต. ปลายโพรงพางได้ตัดสินใจดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปี 2541 : ปีแห่งการเตรียมความพร้อมชุมชน

- อบต. ปลายโพรงพาง และผู้นำท้องถิ่นได้ตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดย อบต. ปลายโพรงพางได้จัดทำโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เสนอให้อำเภอ/จังหวัดทราบและสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ผู้นำชุมชนและชาวปลายโพรงพางได้ร่วมกันคิด วางแผน และดำเนินงานพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อ

ประโยชน์ในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณของ อบต. และ งบประมาณจากหน่วยราชการต่าง ๆ

ปี 2542 : เปิดตัวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพาง

- มีการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เป็นการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยระดับตำบล และครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2542 เป็นการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ระดับจังหวัด การจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทั้งสองครั้งนี้เป็นการประกาศถึงความพร้อมของชาวปลายโพพางในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวให้สาธารณชนรับทราบ ปรากฏว่า ได้รับการขานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกินความคาดหมาย ช่วงแรกได้ทดลองใช้บ้านพักของผู้เฒ่าในชุมชนนำร่องในการรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 3 หลัง และต่อมาได้มีการขยายจำนวนครัวเรือนบ้านทรงไทยรับนักท่องเที่ยวเป็น 14 และ 25 หลังคาเรือน จากจำนวนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน/ตำบล จำนวน 185 หลังคาเรือน

ปี 2543 : ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจาก ททท.

ตำบลมีการเลือกตั้ง อบต. ใหม่

- วันที่ 10 มิถุนายน 2543 มีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลายโพพางชุดใหม่แทนชุดเก่าที่ครบวาระการบริหารงาน 4 ปี ผลปรากฏว่า อบต. ปลายโพพางชุดใหม่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อเนื่องจาก ที่ อบต. ชุดเก่าดำเนินการไว้

- โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพพางยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องภายใต้การบริหารงานของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพพางจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพางและประธานกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. ปลายโพพาง ซึ่งทำหน้าที่บริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวมาตั้งแต่แรกเริ่ม เป็นประธานชมรมฯ

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้ส่งโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เข้าประกวดชิงรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลปรากฏว่า หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพางได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (Tourism Award 2000) สื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และรายการสารคดีโทรทัศน์แทบทุกสถานี เผยแพร่การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เป็นผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นักวิชาการ นักศึกษา องค์กรประชาชนระดับรากหญ้าไปเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้น

ปี 2544 : ปีแห่งความปิติ

- หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีนักท่องเที่ยว นักวิชาการ นักศึกษา องค์กรประชาชนระดับรากหญ้า ไปเยือนและศึกษาดูงานจำนวนเพิ่มขึ้น และในวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเยือนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นการส่วนพระองค์ ประทับเรือพายล่องชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนสองฝั่งคลอง ทรงแวะทอดพระเนตรการเลี้ยงน้ำตาลมะพร้าวที่บ้านนายเจริญ แก้วมรกต และพักผ่อนพระอิริยาบถที่บ้านทรงไทยของนายรัช ทอพัก ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ รวมเวลาประทับในหมู่บ้านท่องเที่ยว 4 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 15.00 – 19.00 น.

ปี 2545 : เรียนรู้และแบ่งปันบทเรียนในปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ

- องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ (International Year of Ecotourism 2002) ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชน 1 ใน 5 ชุมชน ที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยไปร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมในระดับภูมิภาค 6 ภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้แลกเปลี่ยนกับประเทศเพื่อนบ้านไปนำเสนอในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) ณ เมืองควิเบค ประเทศแคนาดา ในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ และได้รับเชิญจากการท่องเที่ยวให้ไปร่วมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นด้านการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสมอ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

การศึกษานี้ จะนำเสนอการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางจากจุดเริ่มต้นถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางมิได้เริ่มดำเนินงานจากความว่างเปล่า ปลายโพรงพางเป็นตำบลที่มีศักยภาพของตนเอง นอกเหนือจากการเป็นสวนผลไม้ที่รุ่มรื่น มีบ้านทรงไทยริมน้ำเป็นเอกลักษณ์แล้ว ตำบลปลายโพรงพางยังมีประวัติการพัฒนาชุมชนดีเด่นได้รับรางวัลระดับประเทศด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาสงแวดล้อม มีการรณรงค์ร่วมกันปลูกต้นไม้ริมถนนทุกหมู่บ้าน มีการสร้างคักบ่อไข่มันระดับครัวเรือนใช้ตั้งแต่ ปี 2539 เพื่อรักษาคุณภาพน้ำในลำคลองมิให้น้ำเน่าเหม็น สามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและการเกษตร จนกระทั่งได้รับรางวัลตำบลเขียวขจีดีเด่นของมูลนิธิสถาบันราชพฤกษ์และรางวัลตำบล

พัฒนาดีเด่นประจำปี 2540 เป็นพื้นที่นำร่องของอำเภออัมพวาและของจังหวัดตามโครงการจัดหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มของจังหวัดสมุทรสงครามในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 ซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล/สุขาภิบาลทุกหมู่บ้านจำนวน 270 หมู่บ้าน ให้มีการพัฒนาที่ดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานตามข้อมูล จปฐ. และพ้นจากการเป็นหมู่บ้านยากจนทุกหมู่บ้านตามเกณฑ์การชี้วัดของข้อมูล กชช. 2 ค โดยมีระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม 2539 - 5 ธันวาคม 2544 และเป็นตำบลขยายผลตามโครงการน้ำเพื่อชีวิต : การขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ (10 ราย) เพื่อเป็นตัวอย่างในการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร

นโยบายรัฐบาลด้านการท่องเที่ยวช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542 หรือ Amazing Thailand 1998–1999 และมีนโยบายให้หน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนนโยบายการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย ดังนี้

1. ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ได้ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและภาคธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในระยะแรกได้ให้เร่งแก้ไขปัญหาค่าเสื่อมโทรม การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ข่าวสาร ป้ายชี้บอกทาง เป็นต้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0214.4/8088 ลง 30 พ.ค. 2540)

2. ในการสัมมนาผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการเกี่ยวกับแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนในภาวะวิกฤตในเดือนธันวาคม 2540 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์) ได้มอบนโยบายเรื่องการท่องเที่ยวให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการ 14 เรื่อง (หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0214.4/ว 0115 ลง 14 ม.ค. 2541) คือ

- 1) ให้จังหวัดรับผิดชอบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัดและจัดประชุมโดยเร็ว
- 2) ให้จังหวัด เทศบาล อบต.หรือหน่วยงานใด ๆ ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะสนับสนุนเอกสารข้อมูลเป็นบางส่วน
- 3) ให้จังหวัดเป็นผู้นำในการส่งเสริมกิจกรรม งานประเพณี ริเริ่มจัดกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ หรือฟื้นฟูประเพณีที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักเพิ่ม
- 4) ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพัฒนาคุณภาพสินค้าการท่องเที่ยว 9 หมวด

- คือ ผลไม้ไทย อาหารไทย การจับจ่ายซื้อของที่ผลิตในประเทศไทย ศิลป วิถีชีวิตไทย กีฬาไทยและสากล การแสดงการบันเทิง มรดกโลกในประเทศไทย (อุทยาน สุโขทัย บ้านเชียง วัฒนธรรมประเพณี ความสวยงามตามธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตร ประดูคู่เพื่อนบ้านอินโดจีน
- 5) ให้มีการรณรงค์ร่วมกันระหว่างจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ในเรื่อง ดังนี้
 - การรักษาความสะอาด
 - การปลูกต้นไม้ประดับ
 - การปรับปรุงทางด้านกายภาพ เช่น ถนนเส้นทางต่างๆ
 - การจัดทำป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว
 - การจัดระเบียบร้านขายของ ร้านอาหาร ของที่ระลึก ปั่นน้ำมัน ให้มีความเป็นระเบียบสวยงาม
 - 6) ให้มีการรณรงค์ในทุกฝ่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งประชาชนให้ทำหน้าที่เจ้าของบ้านที่ดีไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว
 - 7) ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลพฤติกรรมผู้ประกอบการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยสุจริต เช่น กลุ่มผู้ขับรถรับจ้าง ขับเรือรับจ้าง เจทสกี เป็นต้น
 - 8) ให้จังหวัดมีมาตรการและจัดประชุมเรื่องการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เช่น พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ร.บ. โรงแรม โดยให้มีการกวาดขันอย่างเคร่งครัด
 - 9) ในการจัดประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด ขอให้มีการพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำป้ายชี้ทาง โดยเฉพาะในเส้นทางกรมทางหลวง ขอให้ส่งรายละเอียดไปที่กระทรวงคมนาคม
 - 10) แหล่งท่องเที่ยวที่รับขามุสลิม ขอให้เร่งการประสานอาหารฮาลาล เสนอท่านจุฬาราชมนตรี
 - 11) ให้จังหวัดสอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติดของนักท่องเที่ยว
 - 12) ให้จังหวัดจัดเตรียมหมู่บ้าน / ตำบล / ชุมชน / เขตต่างๆ ที่สามารถพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ เช่น ในเรื่องศิลป วัฒนธรรม ฯลฯ โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ขอให้สำรวจและส่งเรื่องไปที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - 13) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร กรมป่าไม้ ได้ดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด ควรจัดให้มีการบรรยายสรุปก่อนให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่

- 14) ให้มีการแข่งขันการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ในต่างจังหวัดด้วยเพื่อสนับสนุน/ส่งเสริมการท่องเที่ยว

นโยบายกรมการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว

กรมการพัฒนาชุมชนได้สนองตอบนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยโดยการให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสนับสนุนการจัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวด้วยการพิจารณาความเป็นไปได้และประสิทธิภาพที่ต้องทำให้เกิดขึ้นโดยเน้นคุณภาพเป็นหลัก ในการนี้กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้แนวทางการคัดเลือกหมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่บ้านหรือตำบลที่เคยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดหรือเขต
2. หมู่บ้านที่มีกิจกรรมดีเด่น เช่น กลุ่มสตรีดีเด่น ผู้นำอาชีพได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำอาชีพก้าวหน้าดีเด่น กลุ่มอาชีพดีเด่น เป็นต้น
3. หมู่บ้านมีแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมหรือผลผลิตด้านการเกษตร เป็นที่น่าสนใจและต้องการของคนทั่วไป
4. ประชาชนในชุมชนมีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/หมู่บ้าน
5. หมู่บ้านมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในหมู่บ้านหรือมีทรัพยากรอื่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
6. ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว
7. ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่บนเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน
8. มีการจัดระเบียบชุมชน มีความสะอาด สวยงาม มีสภาพแวดล้อมดี
9. ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมหรือมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาไปสู่อาชีพด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้
10. เป็นหมู่บ้านที่ปลอดภัยจากยาเสพติด

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามกับการสนับสนุนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้เล็งเห็นศักยภาพธรรมชาติของตำบลปลายโพรงทางการท่องเที่ยว จึงนำเสนอแนวคิดให้ผู้นำตำบล (อบต. และผู้นำท้องถิ่น) ตระหนักถึงทุนทางสังคมตามธรรมชาติของหมู่บ้าน/ตำบลในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และใช้เป็นยุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างรายได้ของครอบครัว/ชุมชน

แนวคิดการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยวได้จุดประกายความฝันที่มีอยู่ในใจมานานของผู้นำชุมชน (นายรัช บุญพิศ กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพง ในขณะนั้น) ที่ต้องการให้คนนอกชุมชนมาร่วมชื่นชมธรรมชาติสวนผลไม้ในตำบล ต้องการให้คนและสภาพแวดล้อมในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม และต้องการให้ชาวปลายโพรงพงมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ในขณะที่ผู้นำคนอื่น ๆ ยังไม่มั่นใจว่า วิถีชีวิตชาวสวนมะพร้าวที่เรียบง่ายและธรรมดา ๆ ของชาวปลายโพรงพงจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

นายรัชฯ ได้ประสานงานขอให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามช่วยหาสถานที่ดูงานด้านการท่องเที่ยวแก่กลุ่มผู้นำและผู้สนใจประมาณ 10 คน ในปี 2541 คณะผู้สนใจได้ไปดูงานจังหวัดในภาคเหนือและภาคกลาง ที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน อุทัยธานี ราชบุรีและเพชรบุรี

ในขณะเดียวกันจังหวัดสมุทรสงครามได้มอบให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามจัดประกวดบ้านทรงไทยในโครงการประกวดเรือนทรงไทยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย กระตุ้นให้ชาวสมุทรสงครามเกิดความรักและหวงแหนในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้คงเอกลักษณ์ของไทยไว้ดังเดิม และประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ไทยให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการสรรหาคัดเลือกเรือนทรงไทยอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เข้าประกวดในระดับอำเภอและจังหวัด ผลการตัดสินปรากฏว่า บ้านเรือนทรงไทยอายุ 87 ปี (ในปี 2541) ของนายรัช บุญพิศ หมู่ 7 ตำบลปลายโพรงพงได้รับรางวัลชนะเลิศ

หลังจากกลับจากการศึกษาดูงานจังหวัดต่าง ๆ กลุ่มผู้นำ/ผู้ไปดูงานและเจ้าของบ้านทรงไทยได้มาประชุมร่วมกันคิด/วิเคราะห์ศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อย และความเป็นไปได้ของตำบลปลายโพรงพงในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ได้ไปดูงานมา ผลการประชุมตำบลร่วมกัน พบว่า ตำบลปลายโพรงพงมีทุนทางสังคมที่เป็นลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของตำบล ดังนี้

- ถิ่นคลองธรรมชาติสะท้อนความเป็นอยู่ของชาวปลายโพรงพง
- เตาตาล เอกลักษณ์อาชีพเคียนน้ำตาลมะพร้าวของชาวสวนปลายโพรงพง
- บ้านทรงไทยโบราณหลากหลายรูปแบบสองฝั่งคลอง
- มีส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ หวานเลิศรส
- ช้างดักกุ้งแสดงูมีปัญญาชาวบ้าน
- ประเพณีวันกตัญญูอนุรักษ์ความเป็นไทย
- มัสยิดแห่งเดียวของจังหวัดสมุทรสงคราม

เมื่อตัดสินใจที่จะทำชุมชนให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ผู้นำและชาวปลายโพงพางร่วมกัน คิด วางแผน และดำเนินงาน ใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเป็นเวลา 18 เดือน จึงสามารถเริ่มทดลองเปิดรับนักท่องเที่ยวคณะแรกมาพักค้างกับเจ้าของบ้านทรงไทยได้ใน ลักษณะโฮมสเตย์ (Home Stay) โดยนายรัชฯ และเพื่อนผู้นำได้ใช้บ้านพักเรือนทรงไทยของตนเอง เป็นครัวเรือนนำร่องทดลองให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างก่อน (Home Stay) รวม 3 หลัง จากนั้นได้มีการ ขยายบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้นเป็น 25 หลัง ตามลำดับ จากจำนวนบ้านทรงไทยใน ตำบลทั้งสิ้น 185 หลัง

ในช่วงแรกของการดำเนินงานเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ครัวเรือนบ้านทรงไทยมีความ วิตกกังวลกับการที่จะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วยเกรงว่านักท่องเที่ยวจะรังเกียจชีวิตความเป็นอยู่ รับประทานอาหารพื้นบ้านไม่ได้ เป็นต้น แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพัก มีการพูดคุยกันซักถามวิถีชีวิต ประจำวัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทักษะของเจ้าของครัวเรือนที่เป็นบ้านพักนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เกิดความสนิทสนมเสมือนมีญาติมาเยี่ยม ทั้งเจ้าของบ้านทรงไทยและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจซึ่ง กันและกัน นายสมพงษ์ เมืองรัมย์ หนึ่งในผู้คัดค้านแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็น ครัวเรือนบ้าน ทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวตั้งแต่ช่วงแรก เล่าให้ฟังว่า

“--- เดิมคิดว่าจะเป็นไปได้ยากที่จะให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมหมู่บ้าน มาพักค้างใน หมู่บ้านร่วมกับเจ้าของบ้าน หลายคนพูดถึงความปลอดภัยของเจ้าของบ้านและผู้มาพัก ค้างกับเรา หลายครอบครัวพูดคุยกันถึงการกินอยู่ การหลับนอน ที่หลับนอน ห้องส้วม ห้องน้ำ ยังเป็นชาวต่างประเทศที่เป็นฝรั่ง! เราจะพูดคุยกับเขาอย่างไร ?

สิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะมีคนมาสนใจ ก็มีคนมาสนใจ มาชื่นชมชีวิตบ้านสวนที่ แส่นธรรมดาของผม พี่สาว 4 คนของผมสนุกสนานกับการต้อนรับนักท่องเที่ยว มี การช่วยกันทำอาหาร รับประทานอาหารร่วมกันและช่วยกันเก็บล้างถ้วยชาม บรรยากาศ เสมือนมีญาติมาเยี่ยมและพักค้างด้วยเพิ่มชีวิตชีวาขึ้นจากกิจวัตรประจำวันที่จำเจ ที่ เป็นเช่นนี้เพราะตำบลปลายโพงพางเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์---

นายประมินทร์ แส่นประสิทธิ์ พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงครามและที่ปรึกษา โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เปิดใจว่า “ เมื่อผมมารับตำแหน่งพัฒนาการจังหวัดใหม่ ๆ สิ่งแรกที่ทำ คือ การเรียนรู้พื้นที่ทุกหมู่บ้าน/ตำบลในสมุทรสงคราม ทำความรู้จักกับผู้นำชุมชนทั้งที่เป็น ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานสภาและประธาน กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น เมื่อกรมการพัฒนาชุมชนมี นโยบายส่งเสริมการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยวตามนโยบายรัฐบาล ผมมีมโนภาพถึงตำบลปลายโพงพาง และคิดว่าที่นี่เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมและศักยภาพในการ ส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ความคิด

ของผมนคนเดียวคงไม่เกิดผล เหมือนสุภาษิตที่ว่าคบมือข้างเดียวไม่ดัง เมื่อผมนำแนวคิดนี้ไปคุยกับ กำนัน กำนันเห็นดีเห็นงามไปด้วยเพราะกำนันเป็นคนรักธรรมชาติและเป็นนักพัฒนาที่มีความมุ่งมั่น ตำบลปลายโพรงจึงสามารถพัฒนามาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรา ...ผมหมายถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือหน่วยราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชน ชุมชน คือ อบต. ปลายโพรงและชาวตำบล ปลายโพรง ร่วมกันทุ่มเทและสานฝันให้เป็นจริง มีเป้าหมายร่วมกันในการสนับสนุนให้ตำบล ปลายโพรงเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยที่ยั่งยืนต่อไป---" (ยาใจ ศรีวิโรจน์ และ คณะ, 39-40: 2543)

2. การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงมี

2 รูปแบบ คือ

2.1 การบริหารจัดการโดย อบต. ปลายโพรง ในระยะแรกเริ่มการดำเนินงาน (ปี 2541-2543) อบต. ปลายโพรงเป็นศูนย์กลางในการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว มีการออกข้อบังคับตำบลเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรง พ.ศ. 2542 (ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2542) และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวกำหนดให้มีบทบาทในการจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวของตำบลอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบ้านทรงไทยและบทบาทหน้าที่เจ้าของบ้านทรงไทยที่เปิดรับนักท่องเที่ยว กำหนดรายการ การท่องเที่ยวและอัตราค่าเช่าเรือ กำหนดอัตราค่าบริการพักค้างบ้านทรงไทย และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของตำบล

คณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหาร ส่วนตำบลปลายโพรง มีประธานกรรมการบริหาร อบต. เป็นประธาน กรรมการอื่นประกอบด้วย ประธานสภา อบต. รองประธาน อบต. และสมาชิก อบต. ที่ได้รับเลือกอีกไม่น้อยกว่า 3 คน โดยมีปลัด อบต. เป็นเลขานุการ คณะกรรมการชุดแรก มีดังนี้

1) นายธวัช บุญพัก	ประธานกรรมการ
2) นายสะอาด พึ่งฉิม	กรรมการ
3) นายอุทัย นาคัน	กรรมการ
4) นายนิมิต อินทหลวง	กรรมการ
5) นายณรงค์ สระคง	กรรมการ
6) นายวีระเดช อ้อยทอง	กรรมการ
7) ว่าที่ ร.ท.จิรวัดน์ อินทะแสน	กรรมการและเลขานุการ

กิจกรรมและงบประมาณที่สนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับงบประมาณสนับสนุนทั้งจาก อบต. หน่วยราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนี้

1. กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยงบประมาณของ อบต.

- 1) การจัดสร้างบ้านพักด้วยไม้มะพร้าวขนาดเล็กสำหรับท่องเที่ยว 4 หลัง เป็นเงิน 160,000 บาท
- 2) การสร้างศูนย์ฝึกอาชีพด้านหัตถกรรม 1 หลัง งบประมาณ อบต. เป็นเงิน 650,000 บาท
- 3) จัดสร้างป้ายหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพธิ์พาง ขนาด ใหญ่ 1 ป้าย และป้ายบอกเส้นทางเข้าหมู่บ้าน

2. กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

- 1) การสร้างอาคารศูนย์สารนิเทศการตลาด 1 หลัง งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล (คพต.) 440,000 บาท
- 2) การปรับปรุงบริเวณที่ตั้งศูนย์การจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล 440,000 บาท
- 3) จัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือสำหรับผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้มะพร้าวและเครื่องมือทำเฟอร์นิเจอร์ งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล 400,000 บาท
- 4) การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะหัตถกรรมจากไม้มะพร้าว หลักสูตร 15 วัน งบประมาณโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (มียาขาว) จากกรมการพัฒนาชุมชน 150,000 บาท ในปี 2542
- 5) การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะหัตถกรรมจากกะลามะพร้าวและก้านมะพร้าว งบประมาณตามมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจประจำปี 2542 จากกรมการพัฒนาชุมชน 100,000 บาท
- 6) การสัมมนาจัดสัมมนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการเชิญ อบต. 9 แห่งในอำเภออัมพวาที่มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มานำเสนอประสบการณ์และแผนงาน และมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้แทนจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการพัฒนาชุมชน และรองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม มาร่วมกันอภิปรายให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน

- 7) การขุดคลองและร่องสวนจัดแปลงเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่ จำนวน 10 ราย งบประมาณจากสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 237,000 บาท
- 8) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์คลองโคกเกตุเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว งบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนชุมชน (SIF : Social Investment Fund) ในปี 2542 เป็นเงิน 2,290,000 บาท สำหรับกิจกรรม ดังนี้
 - การสร้างศาลาทรงไทยศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
 - การสร้างทางเดินเท้าไม้ระแนงตามแนวฝั่งคลอง (ดำเนินการไม่เสร็จและกองทุนชุมชนได้รับการสนับสนุน)

2.2 การบริหารจัดการโดยชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพาง

(มิถุนายน 2543 – ปัจจุบัน)

ในเดือนมิถุนายน 2543 ได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร อบต. ปลายโพพางชุดใหม่ เนื่องจากครบวาระการบริหารงาน 4 ปี ตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่า นายธวัช บุญพัค ซึ่งเคยเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพาง ไม่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ชุดใหม่ เป็นเพียงสมาชิก อบต. หมู่ที่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากการเป็นกำนันปลายโพพางและผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ (นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. นายสะอาด พิงฉิม เป็นกำนันตำบลปลายโพพาง และนายนิมิต อินทรหลวง เป็นผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ)

นายธวัชฯ ในฐานะที่เคยเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. และเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. พ.ศ. 2542 ได้ทำหน้าที่บริหารการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่เริ่มแรก ยังคงทำหน้าที่บริหารโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ อย่างต่อเนื่องในนามของประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพางจังหวัดสมุทรสงคราม

ชมรมฯ มีระเบียบข้อบังคับลงวันที่ 25 เมษายน 2543 เป็นแนวทางในการบริหารงาน มีคณะกรรมการบริหาร จำนวน 16 คน มีนายธวัช บุญพัค เป็นประธาน นายอุทัย นาคัน เป็น ทรัพย์ฤกษ์ และนางสาวขวัญจิวัน บุญพัค เป็นเลขานุการ กรรมการอื่น ๆ ประกอบด้วยเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเรือรับนักท่องเที่ยวและเจ้าของเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวจุดศึกษาดูงานของนักท่องเที่ยว

สาระโดยสรุปในระเบียบกำหนดให้มอบรายได้เข้าชมรมโดยคิดจากนักท่องเที่ยวคนละ 20 บาท/คน ให้ทรัพย์ฤกษ์ลงบัญชีรับ-จ่ายเป็นประจำทุกเดือน พร้อมทั้งนำเสนอให้ที่ประชุมคณะ

กรรมการบริหารชมรมทราบเป็นประจำทุกครั้งที่มีการประชุม (ทุกวันที่ 25 ของเดือน) กำหนดให้จัดนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านพักสมาชิกโดยยึดหลักความเป็นธรรมและความชอบธรรม มีการหมุนเวียนไปตามปฏิทินที่ชมรมจัดไว้ล่วงหน้าในแต่ละเดือนและแจ้งให้ครัวเรือนสมาชิกทราบ และกำหนดให้แจ้งยอดผู้มาเที่ยวและพักค้างประกาศให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปรับทราบ ณ ที่ทำการชมรมเป็นประจำทุกเดือน

โครงสร้างการบริหารงานชมรม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ฝ่ายต้อนรับและบริการนำเที่ยว มีนายธวัช บุญพั๊ด เป็นประธานและนายปรีชา ศรีประภา เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการต้อนรับ ประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกในการนำเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชน บริการจัดนำเที่ยวทั้ง 3 เส้นทางที่มีอยู่แล้วให้ลูกค้าได้รับบริการอย่างดีที่สุด เพื่อหาคำตอบแก่นักท่องเที่ยวที่ว่า “เที่ยวที่ไหน”

ส่วนที่ 2 ฝ่ายที่พัก Home Stay มีนายนิมิต อินทหลวง เป็นประธานและนางบุญส่ง ขสวิปาน เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมสถานที่พักบ้านพักแบบ Home Stay ให้สะอาดเรียบร้อย ให้ผู้ไปพักได้รับความสะดวกในการบริการ เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ห้องน้ำ ห้องส้วม เพื่อบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้ดีที่สุด เพื่อตอบคำถามที่ว่า “พักที่ไหน”

ส่วนที่ 3 ฝ่ายอาหารและโรงครัว มีนายอุทัย นาคนิมเป็นประธานและนายชั้น สุขสมบัติศิริ เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมรายการอาหารพื้นบ้านและสถานที่รับประทานอาหารให้พร้อมเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวในแต่ละมื้อให้ดีที่สุด และเพื่อตอบคำถามนักท่องเที่ยวที่ว่า “กินที่ไหน”

3. การบริหารกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการและประสานงานนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบการบริหารงานโดย อบต. ปลายโพงพาง (ตั้งแต่ปี 2540-มิถุนายน 2543) และในรูปของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ (ตั้งแต่มิถุนายน 2543 – ปัจจุบัน) ดำเนินงานโดยนายธวัชฯ และคณะมาโดยตลอด โดยมีกิจกรรมดังนี้

1) การต้อนรับนักท่องเที่ยว อบต. ได้จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนแยกจากสำนักงาน อบต. ไปประมาณ 300 เมตร มีป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่สูงเด่นเป็นสง่า ทำด้วยปล่องเตาตาลสัญลักษณ์ของเตาตาล (เตาเตี้ยวน้ำตาลมะพร้าว) บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยอาคารศูนย์ฝึกอาชีพด้านหัตถกรรม อาคารศูนย์สาธิตการตลาด ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว ศาลาทรงไทยขนาดใหญ่ บ้านพักไม้มะพร้าวขนาดเล็กสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความเป็นอิสระ 4 หลัง ด้านหลังศาลาทรงไทยมีลำประโดงไหลผ่าน มีก๊วยเตี้ยวเรือรสดีที่เจ้าของเรือมักจะพายมาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยวช่วงกลางวัน หลังจากที่พักขาให้ชาวปลายโพงพางที่มีบ้านอยู่ริมคลองในช่วงเช้าแล้ว

หลังจากการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลายโพงพางชุดใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวได้ย้ายจากพื้นที่เดิมไปอยู่ที่ในบริเวณบ้านทรงไทยของนายธวัชฯ ประธาน

ชมรมฯ ซึ่งอยู่ถัดจากที่เก่าออกไปประมาณ 100 เมตร บริเวณบ้านแวดล้อมด้วยสวนส้มโอและสวนมะพร้าว มีลำประโดงไหลผ่านหน้าบ้าน ช่วงกลางวันจะมีเรือกล้วยเคี้ยวและเรือนำเที่ยวมาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยว

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นสถานที่สำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ภายในศูนย์มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น ดังนี้

- ให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก อัตราค่าใช้จ่ายและบริการอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว
- มีมุมแสดงนิทรรศการความเป็นมาโครงการและภาพกิจกรรมโครงการ
- มีมุมจำหน่ายเครื่องดื่ม ผลไม้และผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
- เป็นสถานที่รับประทานอาหารเช้าและอาหารเย็นของนักท่องเที่ยว
อาหารเช้าเป็นข้าวต้มพร้อมกับข้าวอย่างน้อย 3 อย่าง อาหารเย็นเป็นข้าวพร้อมกับข้าวอย่างน้อย 5 อย่าง (ไม่รวมผลไม้และของหวาน)
- มีท่าจอดเรือรับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะโทรศัพท์มาถามข้อมูลการท่องเที่ยว การเดินทางและการเตรียมตัวมาพักค้างล่วงหน้าก่อนที่จะเดินทางมา เมื่อมาถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็จะพบนายรวิฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว บรรยายสรุปการดำเนินงานและกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว ก่อนที่จะจัดนักท่องเที่ยวให้นั่งเรือออกไปชมกิจกรรมต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเองโดยที่ไม่ได้โทรศัพท์มาจองก่อนล่วงหน้า ซึ่งหากเป็นช่วงวันธรรมดาที่ไม่ใช่วันหยุดสุดสัปดาห์ ก็จะไม่มีปัญหาด้านที่พัก หากเป็นเสาร์อาทิตย์ที่มีนักท่องเที่ยวมาพักจำนวนมากก็จะผุดหัวกลับไป แทบทุกวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน/ขอรับทราบข้อมูลและมาชมบรรยากาศหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ/บ้านทรงไทยที่เป็นไฮมสค์ก่อนที่จะมาพักค้างในโอกาสต่อไป หรือแม้แต่ชาวสมุทรสงครามเองที่ไปทำงานต่างถิ่นที่กรุงเทพฯ หรือที่อื่น ๆ ก็มักจะมาศึกษาข้อมูลและชมลักษณะบ้านทรงไทยของนายรวิฯ ไว้เป็นข้อมูลสำหรับเพื่อนฝูงซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้นมาแล้วจากการเผยแพร่ของสื่อมวลชน

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะรับรู้ข่าวสารหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีการสัมภาษณ์นายรวิฯ ดังนั้น เมื่อมาถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็จะคาดหวังให้นายรวิฯ มาต้อนรับและทักทาย

2) การจัดที่พักนักท่องเที่ยว ที่พักนักท่องเที่ยวจะเป็นบ้านทรงไทยโบราณของชาวสวนที่ตั้งอยู่ริมคลองหรือลำประโดง ซึ่งชุมชนได้กำหนดให้บ้านทรงไทยเป็นสัญลักษณ์ที่พักของหมู่บ้านท่องเที่ยว ปัจจุบัน ตำบลปลายโพรงมีบ้านทรงไทย 185 หลัง หลายหลังอายุเกือบ 200 ปี

รูปทรง/ลักษณะแปลนบ้านทรงไทยแต่ละหลังจะแตกต่างกันเนื่องจากวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเป็นไม้และในอดีตมิได้มีการบำรุงรักษาอย่างวิธีสมัยใหม่ ดังนั้นเมื่อนานปีเข้า แคล ถม ฝนเป็นสาเหตุให้มีการชำรุด จึงต้องมีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่ในทรวดทรงเช่นเดิม หรือเสริมวัสดุใหม่เข้าไปแทนที่ชำรุด ฝีมือช่างอาจไม่ใช่คนเดิม มีความประณีตไม่เท่ากัน ลักษณะบ้านจึงอาจเปลี่ยนแปลงรายละเอียดไปบ้าง เมื่อมีการซ่อมกันเกือบทุกยี่สิบหรือสามสิบปี หน้าเข้าก็รื้อสร้างใหม่ แปลนจึงแตกต่างกันไป

ประทีป มาลากุล (พัฒนาการบ้านคนไทยในภาคกลาง, 2530 : 49-50 และ 117-118) กล่าวว่า บ้านเรือนคนไทยที่มีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่าน เช่น กรุงเทพฯ ออยุธยา อ่างทอง ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม ราชบุรี ฯลฯ มักจะเกาะกลุ่มกันตามริมน้ำ เนื่องจากชีวิตเกี่ยวข้องกับน้ำเป็นประจำ การปลูกบ้านริมน้ำจึงได้รับความสะดวก ในการสัญจร น้ำในลำคลองใช้ดื่ม ใช้อาบ ชักล้าง รดต้นไม้ และจะให้สะดวกมากยิ่งขึ้น ก็สร้างบ้านเป็นเรือนแพไปเลย ตัวบ้านตั้งอยู่บนแพผูกบวบไม้ไผ่ สามารถเลื่อนไปได้ตามใจชอบ บ้านคนไทยในยุคต้น และต่อมาจนถึงอีกหนึ่งศตวรรษ ส่วนหนึ่งอาศัยและทำมาค้าขายในบ้านที่เป็นเรือนแพ เรือนแพต้องมีการเปลี่ยนไม้ไผ่ผูกบวบกันเกือบทุกปี เพราะไม้ไผ่ใช้ไปนาน ๆ ก็แตกและร้าว ตัวเรือนแพต้องปักหลักผูกกันอย่างดี สมัยดั้งเดิมใช้ผูกหลักและโยงขึ้นไปผูกบนคั้งอีกทีเพราะอาจหลุดลอยเมื่อน้ำขึ้น ต่อมาการสัญจรทางน้ำเพิ่มมากขึ้น เรือติดเครื่องเริ่มมีมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ห้าและรัชกาลที่หก เรือนแพเมื่อโดนลูกคลื่นจากเรือยนต์ย่อมเคลื่อนไหวและเกิดการกระทบกัน ทำให้เป็นปัญหา นานเข้าชาวเรือนแพเลยถือโอกาสปักเสาจริงบนริมตลิ่งกลายเป็นเรือนริมน้ำ

ตัวอย่างบ้านไทยโบราณของจังหวัดสมุทรสงครามสามารถชมได้ที่วัดอัมพวัน อำเภออัมพวา สมุทรสงครามเป็นจังหวัดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย ที่บริเวณวัดอัมพวันเป็นนิเวศสถานเดิมของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชย์สมัยก่อนตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่หนึ่ง สมเด็จพระอมรินทราบรมราชย์ได้ทรงพระราชทานให้เป็นวัดอัมพวัน โดยพระราชทานนิเวศสถานเดิมของพระองค์ท่านให้กับวัดด้วย ปัจจุบันเรียกว่า พระตำหนักน้อย เป็นอาคารขนาดสามห้อง ด้านหน้ามีระเบียงเชื่อมกับบันไดก่ออิฐถือปูนสูงห้าชั้น ตัวตำหนักมีหลังคาทรงสูง หัวย้ายมีพะไล ชายคาด้านทิศเหนือยื่นออกมายาว จึงมีเสานางเรียงรองรับทั้งห้าช่วงเสา ทิศตะวันออกและตะวันตกมีหน้าต่างทุกช่องเสารวมสามบาน เสาใช้ไม้กลมรอดตะกลางเสา พื้นปูจากรอดถึงรอด ฝาเป็นปะกนตั้งอยู่บนพริ้ง ผนังระเบียงมีลูกกรมฉลุลายรอบสามด้าน ลักษณะเป็นบ้านแบบสามัญชนไม่ใหญ่โตมาก ฝีมือธรรมดา ท่านเจ้าอาวาส (พระครูอัมพวันเจติยานุรักษ์) ได้ให้สัมภาษณ์ประทีป มาลากุล ว่า เป็นพระตำหนักเดิม แต่ได้มีการซ่อมแซมไปบ้างตามกาลเวลา ส่วนทรวดทรงมิได้เปลี่ยนแปลง หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ลักษณะอาคารทั่วไปเป็นบ้านคนไทยได้ดูสูง แต่ไม่สามารถเดินลอดได้

โครงสร้างของแปลนบ้านไทยจะมีการกำหนดขนาดเป็นห้อง เช่น ขนาดสามห้องห้าห้อง บ้านคนไทยสามัญชนมักจะสร้างขนาดสามห้อง มีระเบียงอยู่บ้านหน้าแล้วลงบันได เป็นแบบครอบครัวเริ่มก่อร่างสร้างตัว แบบที่มีสมาชิกมากขึ้น คือ มีลูกเล็กหนึ่งถึงสองคน ตัวบ้านยังคงเป็น

ขนาดสามห้อง แต่เป็นสองหลังแฝด ภายนอกจะเห็นเป็นหลังคาแฝดมีรางน้ำกลางบ้าน แต่งจึงลดชั้นมาเป็นระเบียบ และพาดบันไดไว้ชั้น/ลง ครอบครัวที่ลูก ๆ แต่งงานแล้วทั้งลูกเขยและสะใภ้ แต่ยังอยากอยู่ในกลุ่มเดียวกันก็ต่อخانเรือนออกไปตรงหน้าบ้านบิดามารดา ได้ระยะพอควรจึงสร้างเรือนใหม่ขนาดสามห้องอีกหลังทางด้านซ้ายให้ลูกสาวและลูกเขย ด้านขวาสร้างเพิ่มอีกหลังให้ลูกชายและลูกสะใภ้ ถ้าเขยและสะใภ้หลายคน ขานเรือนก็จะต้องยาว บ้านก็เรียงไปแบบกฏีสงฆ์ชนิคแผนผังตามยาว ซึ่งเหมาะต่อดินฟ้าอากาศ วัฒนธรรม และสังคมของชาวไทยภาคกลางแต่เดิม

นักท่องเที่ยวนับว่าส่วนใหญ่จะโทรศัพท์ติดต่อการจองที่พักและแจ้งจำนวนผู้มาพักค้างล่วงหน้า นายรัชฯ จะเป็นผู้กำหนดบ้านพักให้แก่นักท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่มาด้วยกัน วัย เพศ ความต้องการ/สุขภาพของนักท่องเที่ยว และบ้านทรงไทยในโครงการฯ ที่เหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว

การกระจายที่พักให้นักท่องเที่ยวเป็นประเด็นวิพากษ์ที่เป็นที่ถกเถียงกันมากว่า นายรัชฯ มักจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวพักที่บ้านของตัวเองและบ้านใกล้เคียง ไม่กระจายนักท่องเที่ยวไปพักบ้านอื่น ๆ ที่เข้าร่วมโครงการอย่างเสมอภาคกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อสังเกตในการขยายจำนวนบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวว่า โครงการดำเนินงานมากกว่า 2 ปีแล้ว น่าจะมีการขยายบ้านพักได้จำนวนมากกว่านี้

นายรัชฯ ให้ข้อมูลว่า บางครั้งที่ไม่สามารถกระจายนักท่องเที่ยวให้หมุนเวียนไปพักตามบ้านต่าง ๆ ได้ เช่น นักท่องเที่ยวบางคนมีข้อมูลจากการอ่านนิตยสารการท่องเที่ยวและต้องการพักบ้านที่มีการกล่าวถึงในนิตยสาร เช่น ต้องการพัก “บ้านสี่สาวสามร้อยปี” ที่มีการกล่าวถึงในอนุสาร อสท. ฉบับเดือนตุลาคม 2542 นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีข้อจำกัดส่วนตัว เป็นผู้สูงอายุ ไม่สะดวกในการขึ้น-ลงเรือ และต้องการบ้านพักที่มีห้องน้ำอยู่ในบ้าน เมื่อเห็นบ้านทรงไทยของคนซึ่งอยู่ในบริเวณศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว ก็จะขอพักเลย นอกจากนี้ในบริเวณบ้านพักของตนยังมีบ้านพักที่จัดสร้างสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม 10-20 คน และต้องการพักด้วยกันเป็นอิสระจากเจ้าของบ้านไว้บริการอีก 1 หลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มขอคูบ้านก่อนเข้าพัก นั่งเรือเลือกอยู่หลายหลัง ในที่สุดตัดสินใจกลับบ้านไปเลยก็มี ด้วยเหตุนี้ บางครั้งโครงการจึงมีปัญหาในการหมุนเวียนและจัดลำดับบ้านพักสมาชิกในการรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในเรื่องนี้ นายนิมิต อินทหลวง ผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ หนึ่งในผู้มีส่วนร่วมบุกเบิกโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และมีประสบการณ์ในการจัดบ้านพักให้นักท่องเที่ยวเข้าพักกระยะเวลาหนึ่ง กล่าวเสริมว่า ปัญหาที่พบในการจัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพักนี้ ถ้าไม่ประสบปัญหาด้วยตัวเองจะไม่เข้าใจว่าเป็นสิ่งเกิดขึ้นจริง ๆ

เกณฑ์การคัดเลือกบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว บ้านทรงไทยที่รับรองนักท่องเที่ยว...
มีเกณฑ์ที่โครงการฯ กำหนดไว้ในการพิจารณา คัดเลือกเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

- เป็นบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของโครงการ
- สภาพบ้านเหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี บริเวณบ้านภายใน/ภายนอกสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่ม ห้องน้ำ/ห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และถูกสุขลักษณะ มีพื้นที่ว่างเป็นสัดส่วนในการจัดที่นอนให้นักท่องเที่ยว
- เจ้าของบ้านยินยอมเข้าร่วมในโครงการ เจ้าของบ้านและสมาชิกมีพฤติกรรมเหมาะสม อธิยาศัยไมตรีดี ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่เล่นการพนันและไม่ดื่มสุรา
- เจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารคาว-หวานให้นักท่องเที่ยวใส่บาตรพระภิกษุทางเรือตอนเช้า
- เจ้าของบ้านต้องพายเรือรับ-ส่งนักท่องเที่ยวจากบ้านพักไปศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด

จำนวนบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยวจะต้องสัมพันธ์กับจำนวนนักท่องเที่ยวด้วย หากบ้านพักมากเกินไปและจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย โครงการฯ ก็ไม่สามารถส่งนักท่องเที่ยวมาพักได้ เจ้าของบ้านพักก็จะคิดว่าโครงการฯ ไม่หมุนเวียนนักท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม นอกจากการยินยอมและเต็มใจรับนักท่องเที่ยวของเจ้าของบ้านแล้ว พฤติกรรมของเจ้าของบ้านเป็นสิ่งที่โครงการฯ ให้ความสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวตลอดจนภาพพจน์ที่ดีของโครงการ ฯ

3) การกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ใช้บ้านทรงไทยริมน้ำเป็นจุดขายของโครงการ นักท่องเที่ยวจึงคาดหวังการพักค้างที่บ้านทรงไทยริมน้ำ ซึ่งแต่ละหลังสามารถรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนจำกัดโดยเฉลี่ยประมาณ 4-10 คน กอปรกับมีบ้านที่มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการเพียง 28 หลัง เป็นบ้านทรงไทย 25 หลัง บ้านแต่ละหลังมีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวได้ต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของบ้านและจำนวนเนื้อที่ว่างภายในบ้าน นอกจากนี้ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีพื้นที่ไม่กว้างขวางนัก รองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่มาก จึงเป็นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวในตัว ปัจจุบัน ทั้งชุมชนจะสามารถรับนักท่องเที่ยวเข้าพักค้างได้เต็มที่ประมาณ 120 คน เฉพาะกรณีที่นักท่องเที่ยวมาคณะเดียวกันและสามารถพักรวมกันได้บ้านละ 4-6 คน หรือ 8- 10 คน ส่วนกรณีปกติทั่วไปที่นักท่องเที่ยวต่างคนต่างมาเป็นคณะเล็ก ๆ 2-4 หรือ 3-5 คน ชุมชนจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 90 คน

ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงต้องโทรศัพท์จองที่พักล่วงหน้า กรณีที่เป็นกลุ่มใหญ่ ชุมชนฯ จะขอให้โอนเงินส่วนหนึ่งเข้าบัญชีธนาคาร เนื่องจากชุมชนฯ มีประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวโทรศัพท์มาจองที่พักแล้วไม่มา ชุมชนฯ ต้องเตรียมอาหารไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดการสูญเสียและต้องรับภาระค่าใช้จ่าย

4) การกระจายผลประโยชน์ ชุมรมฯ กำหนดอัตราค่าบริการนักท่องเที่ยวในอัตราที่แน่นอนและเปิดเผย คือ 400 บาท สำหรับค่าที่พัก 1 คืนและค่าอาหาร 2 มื้อ ผู้มีส่วนได้รับประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทราบจำนวนเงินที่จะได้รับในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น เจ้าของบ้านพักมีรายได้คืนละ 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน คนเรือทราบอัตราค่าบริการเรือตามขนาดเรือ ค่าอาหาร 2 มื้อราคา 150 บาท เงินส่วนกลางเข้าชมรม 20 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ที่เหลือ 110 บาทเป็นค่าบริหารจัดการส่วนกลาง เช่น ค่าติดต่อสื่อสาร ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น การแบ่งสัดส่วนรายได้ดังกล่าวได้มีการตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรม

ชมรมฯ ได้กำหนดให้เจ้าของบ้านพักพายเรือมารับ-ส่งนักท่องเที่ยวที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กรณีที่เจ้าของบ้านไม่สะดวก อาจจะให้โครงการจัดเรือรับ-ส่งให้ก็ได้โดยเจ้าของบ้านเป็นผู้จ่ายค่าบริการนี้ให้แก่เรือรับจ้างเป็นเงิน 20 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน

นอกจากนี้ เจ้าของบ้านที่เกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวซึ่งเป็นจุดที่โครงการขอความร่วมมือในการนำนักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนและการทำน้ำตาลมะพร้าวจะมีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวไปชมการเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว แล้วชื้อน้ำตาลมะพร้าวเป็นของที่ระลึกกลับไปด้วย ซึ่งราคาที่ขายให้นักท่องเที่ยวจะสูงกว่าราคาที่ขายส่งให้แม่ค้าเจ้าประจำที่มารับซื้อที่บ้านเล็กน้อย

การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่เจ้าของเตาตาลที่เป็นจุดศึกษาดูงานเป็นประเด็นที่มีการวิพากษ์เช่นกันว่า ชมรมฯ ควรจะจัดผลประโยชน์ให้แก่เจ้าของสถานที่บ้างเป็นค่าเสียเวลาอธิบายค่าเครื่องคั้นในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในขณะที่ผู้บริหารชมรมฯ มองว่า เจ้าของสถานที่จะมีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวชื้อน้ำตาลมะพร้าวหรือผลิตภัณฑ์อยู่แล้ว

5) การเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว โครงการกำหนดให้นักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารเช้าและเย็นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่เตรียมอาหารให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุไม่สะดวกในการรับภาระด้านอาหารของนักท่องเที่ยวเกรงว่าอาหารจะมีรสชาติไม่ถูกปากนักท่องเที่ยว กอปรกับความไม่แน่นอนของจำนวนและการมาพักค้างนักท่องเที่ยว บางครั้งโครงการแจ้งจำนวนนักท่องเที่ยวให้เจ้าของบ้านทราบแล้ว แต่นักท่องเที่ยวไม่มาพักค้าง หากเจ้าของบ้านเป็นผู้เตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวเจ้าของบ้านก็จะต้องรับภาระและมาบ่นว่าประธาณ

6) ข้อมูลในการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะโทรศัพท์มาถามรายการการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย เส้นทางการเดินทาง สถานที่พัก สิ่งที่จะต้องเตรียมตัวในการมาพักค้างคืนและแจ้งจำนวนคณะที่จะเดินทางมาพักล่วงหน้า ชมรมฯ มีแผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้นและแผนที่แสดงจุดที่ตั้งโครงการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย กรณีที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยมากมักจะเดินทางมากับคนไทย

7) การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการการท่องเที่ยว ชมรมฯ มีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว 3 รายการภายใต้การนำเที่ยวของเรือยนต์หรือเรือพายของชมรมฯ คนเรือ

สามารถทำหน้าที่ให้ข้อมูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และมีไกด์ท้องถิ่นให้บริการนำชมสถานที่ประวัติศาสตร์นอกชุมชนหากนักท่องเที่ยวต้องการ เส้นทางและรายการท่องเที่ยวที่กำหนด คือ

7.1 รายการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน พักค้างบ้านทรงไทย ค่าบริการ 400 บาท ไม่รวมค่าเรือ

- นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซังคักกุงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่นๆ
- นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรี
- ใ้บาศระพระภิกษุทางเรือช่วงเช้าตรู่
- อาหารไทยสำหรับท้องถิ่น 2 มื้อ (เช้าและเย็น)

7.2 รายการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่พักค้าง ค่าเช่าเรือขึ้นอยู่กับขนาดเรือและเส้นทางการท่องเที่ยว 3 ประเภท คือ

ประเภท 1 นั่งเรือรอบใน นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซังคักกุงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่นๆ

ประเภท 2 นั่งเรือรอบนอก เหมือนรายการประเภท 1 แต่นั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่ายบางกุ้ง วัดกุรมรินทร์กุฏิทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแมวไทย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดเขายี่สาร

ประเภท 3 นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรี

กำหนดเวลารายการท่องเที่ยว มีดังนี้

วันแรก

- 11.00 น. ทานก๋วยเตี๋ยวเรือ
- 13.00 น. ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวสวนสวนมะพร้าวและส้มโอ ชมบ้านทรงไทยสองฝั่งคลอง ชมการเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว การแปรรูปน้ำมะพร้าวเป็นวุ้นน้ำมะพร้าว ชมซังคักกุง ฝึกหัดพายเรือ
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นสำหรับชาวสวน
- 19.30 น. ชมมหัศจรรย์ฝูงหิ่งห้อยนับพันนับหมื่นตัวกระพริบแสงเพื่อภารกิจแห่งความรักบนต้นลำพูริมคลอง
- 21.15 น. กลับที่พัก/ค้างคืน ณ บ้านทรงไทยริมคลอง

วันที่สอง

06.30 น. ใ้บาตรพระทางเรือ

08.00 น. รับประทานอาหารเช้า

09.00 น. นั่งเรือชมวิถีชีวิตไทยสองฝั่งคลอง แวะวัดกุฎีทอง ชม -
พิพิธภัณฑ์วัดกุโบราณ บ้านคนตรี/ หุ่นกระบอก

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันตามอรัยาศัยและชมจิตรกรรมฝาผนังไม้สัก/
ไม้โมกมันและสลักที่วัดบางแคน้อย ชมค่ายบางกุ้ง อุทยาน ร.2

14.00 น. กลับถึงบ้านพัก เก็บสัมภาระเพื่อเดินทางกลับ

กิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน สัมผัสธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวสวนผลไม้โดยมิได้มีการปรุงแต่งให้ผิดไปจากวิถีชีวิตประจำวันของชาวปลายโพรงพงเพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด นักท่องเที่ยวและชาวปลายโพรงพงสามารถเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

อัตราค่าใช้จ่าย

- ที่พักพร้อมอาหาร 2 มื้อ 400 บาท (ตั้งแต่เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวในปี 2542 – ปัจจุบันมีการปรับราคามาแล้ว 2 ครั้ง จาก 250 และ 350 บาท)
- ค่าเช่าเรือชมวิถีชีวิตริมคลองรอบตำบล 300 บาท / ลำ
- ค่าเช่าเรือชมหิ้งห้อยยามค่ำคืน 800 บาท / ลำ (12 ที่นั่ง) 300 บาท/ลำ (4 ที่นั่ง)
- ค่าเช่าเรือชมวิถีชีวิตริมคลองและออกสู่ม่านแม่กลองไปสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพร้อมไกด์ท้องถิ่น 1,200 บาท/ลำ (วัดกุฎีทอง อุทยาน ร.2 ค่ายบางกุ้ง ตลาดน้ำท่าคา เป็นต้น)
- สำหรับท่านที่มาศึกษาดูงาน ฟังบรรยายสรุปพร้อมบริการอาหารกลางวัน/ เครื่องดื่มท่านละ 100 บาท (เฉพาะผลไม้และเครื่องดื่มท่านละ 30 บาท)

การติดต่อที่พักล่วงหน้า ติดต่อได้ที่บุคคล ดังนี้

- นายรัช บุญพัก ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพรงพง ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพรงพง 253 หมู่ 7 ต. ปลายโพรงพง จ. สมุทรสงคราม โทร. 0-1403-7907,
0-1554-1065, 0-3471-7510 แฟกซ์ 0-3471-7511
- นายอุทัย นาคนิม 0-1858-2005
- นายนิมิต อินทรหลวง 0-1440-9871, 0-3473-2428
- โอนเงินผ่านธนาคารนครหลวงไทย สาขาสมุทรสงคราม ในนาม นายรัช บุญพัก
เลขที่บัญชี 3212203197

8) มาตรการการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนฯ มีเชื้อเชิญให้นักท่องเที่ยวสวมก่อนลงเรือ มีตำรวจชุมชนและสถานีอนามัยตำบลตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

9) การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

9.1 การจัดงานเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

อบต. ปลายโพงพาง ได้จัดทำพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการเปิดงานระดับตำบล เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เป็นการเตรียมพร้อมก่อนที่จะจัดพิธีเปิดเป็นทางการในระดับจังหวัด หลังจากนั้นอีก 6 เดือนได้จัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยระดับจังหวัด เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2542 การจัดงานทั้ง 2 ครั้ง ได้รับเกียรติจากผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามเป็นประธาน การประกาศเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการนี้เป็นการประกาศถึงศักยภาพและความสามารถของตำบลปลายโพงพางในการดำเนินงาน เป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็นเสมือนสัญญาทางสังคมของชาวปลายโพงพางในการร่วมมือกันดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและพัฒนาตลอดไป

9.2 การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน

อบต. ปลายโพงพางได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนา - ชุมชนในการบันทึกวีดิทัศน์เผยแพร่การดำเนินงานทางสถานีโทรทัศน์ อสมท. (ช่อง 9) เป็นผลให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเริ่มมาเยี่ยมชมการดำเนินงานทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในระหว่างการเตรียมการ ในการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทั้งสองครั้งได้มีวิทยุสื่อมวลชนมาร่วมงานและเผยแพร่ข่าว หลังจากนั้น สื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์รายวันไทย/อังกฤษ เช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มติชน ไทยรัฐ ฐานเศรษฐกิจ บางกอกโพสต์ อนุสาร อสมท. (ปีที่ 40 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนตุลาคม 2542) นิตยสารต่าง ๆ และรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์แทบทุกสถานีได้ไปจัดทำสารคดีเผยแพร่ทั้งภาคภาษาไทยและอังกฤษ เป็นการประชาสัมพันธ์โดยความร่วมมือที่ดียิ่งจากสื่อมวลชนโดยที่ชุมชนไม่ต้องเสียงบประมาณแต่อย่างใด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างยังกลับไปเขียนสารคดี/บทความลงในวารสารภายในหน่วยงานของตัวเอง บางคนได้ช่วยจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไปเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้น จากการสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับหมู่บ้านท่องเที่ยวและมูลเหตุจูงใจให้มาเที่ยว ปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ข่าวจากสื่อมวลชนและการบอกเล่าปากต่อปากจากเพื่อน ๆ

10) การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน

ผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จะมีการพบปะวางแผนการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว / ผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นครั้งคราว เพื่อปรับ

ปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสม เช่น กรณีที่มีนักท่องเที่ยวมาพักเป็นคณะใหญ่จะมีการประชุมนัดหมาย รับทราบกิจกรรม กำหนดเวลารับ/ส่งนักท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะกระจายไปตามบ้านทรงไทยในโครงการ

ผลจากการประเมินผลร่วมกัน ก่อให้เกิดการปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) การปรับราคาที่พักและค่าบริการนักท่องเที่ยว 2 ครั้ง นับตั้งแต่เริ่มโครงการ คือ ปรับราคาค่าบริการจากราคา 250 บาท เป็น 350 และ 400 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คนในปี 2543 และ 2544 ส่งผลให้มีการปรับรายได้ของเจ้าของบ้านพักที่รับนักท่องเที่ยวจาก 100 บาท เป็น 120 บาท ต่อ นักท่องเที่ยว 1 คน

2) การปรับปรุงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โครงการฯ ได้รับคำเตือนเรื่องเสียงดังของเครื่องยนต์เรือที่รับนักท่องเที่ยว ทำให้หนวกหู และความเร็วของเรือทำให้เกิดคลื่นแรงส่งผลให้เขื่อนหน้าบ้านเกิดความเสียหาย ซึ่งกลุ่มผู้ขับเรือรับจ้างนักท่องเที่ยวก็ได้มีการปรับเสียงและความเร็วลง นอกจากนี้ยังมีการปรับราคาการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการเพิ่มจำนวนเรือรับจ้างเข้าร่วมบริการมากขึ้นและให้มีเรือจำนวนหนึ่งมาจอดคอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทันทีที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดที่พัก การจัดอาหาร รายการท่องเที่ยว บรรยายสรุป และประสานงานต่าง ๆ ดำเนินการโดยนายวิชาฯ และทีมงานโดยตลอด ทั้งในรูปการบริหารงานโดย อบต. และในรูปของชมรมฯ

3. เส้นทางการเดินทางไปตำบลปลายโพรงพาง

การคมนาคมจากกรุงเทพฯ ถึงหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สะดวกและปลอดภัย ตำบลปลายโพรงพางอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 80 กิโลเมตร (ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดสมุทรสงคราม 65 กิโลเมตร และจากจังหวัดสมุทรสงครามถึงตำบลปลายโพรงพาง อีกประมาณ 12 กิโลเมตร) การเดินทางไปตำบลปลายโพรงพางมี 3 เส้นทาง คือ

1) ทางจากกรุงเทพฯ ไปสมุทรสงคราม (แม่กลอง) ตามถนนหมายเลข 35 เข้าสู่ถนนพระราม 2 ผ่านสมุทรสงครามประมาณ 300 เมตร (ไม่ต้องแวะตัวเมือง) ข้ามสะพานแม่กลองหรือสะพานพระพุทธเลิศหล้า ชิดซ้ายเตรียมไปลอดใต้สะพานแม่กลอง เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสายสมุทรสงคราม-ปากท่อเส้นเดิมหรือเส้นทางหมายเลข 3093 อีกประมาณ 12 กิโลเมตร จะถึงชุมประศูวัดโคกเกตุ ซึ่งเป็นทางเข้าหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง มีป้ายบอกเส้นทางเป็นระยะ ๆ

2) จากกรุงเทพฯ เข้าจังหวัดสมุทรสงครามไปตามถนนหมายเลข 325 สมุทรสงคราม-ดำเนินสะดวก/ราชบุรี ข้ามสะพานแม่กลองไปประมาณ 4 กม. ผ่านวัดแก้วฟ้าเข้าสู่เขตอำเภออัมพวา เลี้ยวซ้ายข้ามสะพานสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ข้ามแม่น้ำแม่กลอง ผ่านตำบลสวนหลวงสองข้างทางที่เต็มไปด้วยสวนมะพร้าวและสะพานข้ามคลองหลายแห่ง จะมีป้ายบอกเส้นทางไปยังหมู่บ้าน

บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพพางเป็นระยะๆ เมื่อถึงเส้นทางสมุทรสงคราม-ปากท่อ เส้นทางหมายเลข 3093 ให้เลี้ยวขวา ขับไปประมาณ 4 กิโลเมตรเศษ ก็จะถึงชุมประทัดโคกเกตุ เลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านท่องเที่ยวเช่นเดียวกับเส้นทางที่หนึ่ง

3) จากเพชรบุรีไปสมุทรสงคราม-กรุงเทพฯ ช่องทางซ้ายสุดขึ้นสะพานลอยเพื่อเข้าสู่ ถนนพระราม 2 หรือถนนหมายเลข 35 ลงสะพานลอยไปประมาณ 2 กม. ก่อนเข้าเขตสมุทรสงคราม เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอปากท่อ ตามถนนลาดยางหมายเลข 3088 ขับรถไปประมาณ 3 กม. ถึงสามแยกทาง เลี้ยวซ้ายจะไปอำเภอปากท่อ ให้เลี้ยวขวาดำเนินตามหมายเลขถนน 3093 มีป้ายบอกสมุทรสงคราม ขับรถผ่าน ตำบลวัดประดู่สักพักจะมีป้ายใหญ่ อบต. ป้ายโพพางยินดีต้อนรับ ขับไปประมาณ 2 กม. ก็จะเห็นชุม ประต้วัดโคกเกตุทางขวามือ เลี้ยวขวาเข้าหมู่บ้านตามป้าย

โดยปกติ นักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์สอบถามข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทาง การเดินทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนการเดินทาง และทางโครงการฯ จะส่งโทรสารแผนที่และ แผนที่ไปให้นักท่องเที่ยว

การเลือกตั้ง อบต. ปลายโพพางชุดใหม่ : จุดเปลี่ยนในการบริหารงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

ตำบลปลายโพพางมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 เนื่องจาก อบต. ชุดเก่าครบวาระการทำงาน 4 ปี ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ส่วนนายรัช บุญพิศ อดีตประธาน อบต. ได้รับเลือก เป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพพางและ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 โดยอัตโนมัติตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ที่ระบุให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล มาสมัครเป็น สมาชิก อบต. ได้โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่เมื่อได้รับเลือกตั้ง ให้พ้นจากตำแหน่งเดิม

การเลือกตั้ง อบต. ครั้งใหม่นี้ ทำให้เกิดผู้นำใหม่ที่เป็นทางการในชุมชน 4 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร อบต. ประธานสภา อบต. กำนันตำบลปลายโพพางและ ผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ (หมู่ 7) ผู้นำใหม่ทั้ง 4 คนนี้ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการดำเนินงาน หมู่บ้านท่องเที่ยวมาตั้งแต่แรกเริ่ม หากการแข่งขันเชิงอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นทำให้ความสัมพันธ์ อันดีฉันท์มิตรในอดีตรหว่างประธานกรรมการบริหาร อบต. คนใหม่และคนเก่าหายไป ประธาน กรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพางชุดปัจจุบันไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงาน หมู่บ้านท่องเที่ยว แผนงาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ อบต. ชุดเดิม จัดทำไว้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพย์สินของ อบต. ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้ก่อสร้าง ไว้ในอดีตไม่ได้รับการเอาใจใส่และบำรุงรักษา นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวกับ อบต. ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ย้ายจากพื้นที่ของ อบต. ไปอยู่ที่บ้านของนายรัชฯ ซึ่งยังคง ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ มิใช่เป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์การทำงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว เหมือนที่อื่น ๆ หากเกิดขึ้นเพราะการแข่งขันชิงอำนาจเพื่อช่วงชิงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ผลที่ตามมา คือ การไม่สนับสนุนงานโครงการต่าง ๆ ที่ อบต. ชุมเดิมทำไว้ การคู่แข่งทางการเมืองการบริหารงานในชุมชน ปรากฏการณ์ในปลายโง่งพวงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งทั่วไปในระดับชาติ นโยบายของรัฐบาลชุดเก่ามักจะไม่ได้รับการสานต่อจากรัฐบาลชุดใหม่

แม้ว่า อบต. ปลายโง่งพวงจะไม่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว หากการดำเนินงานก็ยังคงดำเนินการต่อไปเป็นปกติภายใต้การบริหารจัดการของนายธวัชฯ และคณะ ในนามชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโง่งพวงจังหวัดสมุทรสงคราม

แนวคิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปของชมรมสำหรับการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวมีขึ้นในเดือนเมษายน 2543 เนื่องจากนายธวัชฯ มักจะได้รับเชิญจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้ไปเล่าประสบการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ในเวทีดังกล่าวมีโอกาสนำเสนอความรู้สถานการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวของชุมชนต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งสิ่งที่ทำให้ประสบผลสำเร็จและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว นอกจากนี้ กระแสข่าวกรณีความขัดแย้งของ อบต. ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวของชุมชนศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช (ชุมชนที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปี 2541) เป็นเรื่องที่คณะผู้ร่วมงานหมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโง่งพวงได้ยินได้ฟังบ่อยครั้งและนำมาเป็นบทเรียนที่จะระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นในปลายโง่งพวง ขณะเดียวกันในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงใกล้การเลือกตั้ง อบต. ปลายโง่งพวง ชุดใหม่ เนื่องจากครบวาระการบริหารงาน 4 ปี นายธวัชฯ ยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอนว่า จะลงสมัครรับเลือกตั้ง อบต. ครึ่งใหม่หรือไม่ เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอนาคต นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์ พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม ในฐานะที่ปรึกษาโครงการฯ ได้เสนอแนวคิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปของชมรมให้นายธวัชฯ พิจารณาดำเนินการ ซึ่งในอนาคตหากนายธวัชฯ ไม่ได้รับการเลือกตั้งและต้องการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวต่อไป ก็สามารถทำได้ในรูปของชมรม ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนดำเนินการได้ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้ให้เสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคม ในมาตรา 45 : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชนหรือ หมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาด ตัดตอนในทาง

เศรษฐกิจ มาตรา 46 ให้สิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี : บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือศิลปะ หรือ วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2544)

บทที่ 3

การทบทวนบทเรียนและประสบการณ์

ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพงได้รับการนำเสนอให้เป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาในโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีขั้นตอนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อนำไปเชื่อมโยงกับระดับชาติ การนำเสนอในบทนี้จะเป็นการนำเสนอลำดับกิจกรรมการ “ถอดบทเรียน” การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ซึ่งคณะนักวิจัยได้จัด “เวทีเสวนา” ให้ผู้นำชุมชนและชาวปลายโพรงพงมีโอกาสได้สื่อสารกันเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

1. การเสวนาทำความเข้าใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

ระหว่าง อบต. ปลายโพรงพงและชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพรงพง

การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตำบลปลายโพรงพง ชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 เนื่องจาก อบต. ชุดเก่าครบวาระการทำงาน 4 ปี และผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ส่วนนายธวัช บุญพัก อดีตประธาน อบต. ได้รับเลือกเป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพรงพงและผู้นำหมู่บ้านหมู่ 7

อบต. ปลายโพรงพงชุดปัจจุบันไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว แผนงาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ อบต. ชุดเดิมจัดทำไว้ ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรของ อบต. ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้ก่อสร้างไว้ในอดีตไม่ได้รับการเอาใจใส่และบำรุงรักษา

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพงยังคงดำเนินการต่อไปเป็นปกติภายใต้การบริหารจัดการของนายธวัชฯ และคณะ ในนามชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพงจังหวัดสมุทรสงคราม

ส่วนหนึ่งของคณะนักวิจัย (ยาใจ ศรีวิโรจน์ และประมินทร์ แสนประสิทธิ์) ได้เคยศึกษาวิจัยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาครั้งหนึ่งแล้วในช่วงมิถุนายน 2542 - มีนาคม 2543 และได้ติดตามการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาโดยตลอด ได้ตระหนักถึงบรรยากาศความไม่สมานฉันท์ของกลุ่มผู้นำในตำบลปลายโพรงพงซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการ

ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชนของตำบลปลายโพรงพางในภาพรวม กอปรกับเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชำนาญ ในนามตัวแทนของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 7 จึงได้เสนอให้หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตภาคกลางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อนำไปเชื่อมโยงกับระดับชาติ การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นโอกาสเหมาะที่ให้ผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนร่วมเป็นทีมนักวิจัยเพื่อสานความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและร่วมกันดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว

การจัดเสวนาระหว่างผู้นำชุมชนปลายโพรงพางเพื่อจัดทำร่างโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาและพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2544 จึงเป็นครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้ง อบต. ในเดือนมิถุนายน 2543 ที่ผู้นำชุมชนตำบลปลายโพรงพางทุกฝ่ายได้มีโอกาสมาพบปะ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในตำบลปลายโพรงพาง โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาจำนวน 27 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการบริหารและประธานสภา อบต. และคณะ (สมาชิก อบต. และพนักงานประจำ อบต.) จำนวน 8 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว (Stakeholders) ประกอบด้วยประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย ปลายโพรงพางและกรรมการ เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนขับเรือบริการนักท่องเที่ยว

ผลการเสวนา มีดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารและสภา อบต. ปลายโพรงพางชุดปัจจุบันยอมรับว่าการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ทำให้ตำบลปลายโพรงพางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักระดับประเทศ ประชาชนหลายกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกันคณะกรรมการ อบต. ทั้งฝ่ายบริหารและสภา อบต. ยอมรับว่า ยังไม่เคยมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานสานต่อหรือสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยว หากมีทบทวนว่า การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวควรมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ประจำ อบต. ให้ข้อมูลว่า มีนักท่องเที่ยวโทรศัพท์มาถามรายละเอียดการท่องเที่ยวที่ อบต. จำนวนมาก เจ้าหน้าที่ไม่มีข้อมูลการท่องเที่ยวและไม่มีเวลาอธิบายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเพราะมีงานประจำอื่น ๆ มาก ชมรมฯ ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ไปประจำที่สำนักงาน อบต. เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

2. กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับโครงการ 3 กลุ่มสนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 กลุ่มเจ้าของบ้านทรงไทยที่เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพักแรม เห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว เพราะทำให้ตำบลปลายทางเป็นที่รู้จัก มีความพึงพอใจ/สนุกสนานในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาบ้านพักอาศัย/บริเวณให้สะอาด เป็นระเบียบ/มีความสวยงาม ไม่อายนักท่องเที่ยวที่มาพัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยตรงจากค่าพักแรมของนักท่องเที่ยว

2.2 กลุ่มผู้บริการเรือแก่นักท่องเที่ยว เห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะทำให้ตำบลปลายทางเป็นที่รู้จักและตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยตรงจากค่าเช่าเรือที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่รายได้ประจำลดลงเนื่องจากราคามะพร้าวตกต่ำ

2.3 ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นายรัช นุญพัค ในฐานะที่เป็นผู้บุกเบิกและบริหารโครงการมาตั้งแต่แรก ให้ทรรศนะว่า ปัจจุบันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีความคล่องตัว เข้มแข็งและรู้บทบาทหน้าที่ หากจะล้มเลิกโครงการก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดาย การบริหารงานในอดีตมีงบประมาณจำกัด การดำเนินงานหลายกิจกรรมต้องใช้เงินส่วนตัว เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยว การต้อนรับสื่อมวลชนที่มาผลิตสื่อเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์โครงการ การเตรียมอาหารให้นักท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวไม่มาพักตามที่ตกลงไว้ เป็นต้น

ประธานชมรมฯ ได้นำเสนอมีแนวคิดในการพัฒนาการบริหารการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งในส่วนของชมรมฯ ข้อเสนอแนะแก่ อบต. ปลายทางและหน่วยราชการต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดในการพัฒนาการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งในส่วนของชมรมฯ

- 1) จัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนในการพัฒนามาตรฐานการคุณภาพการท่องเที่ยว โดยอาจจะมีการจัดงานประจำปีมีกิจกรรมการแสดงแสง สี เสียง หรือจัดการท่องเที่ยวรายการพิเศษแบบเบ็ดเสร็จเป็นชุด
- 2) ปรับปรุงคลอง/ลำประโดงให้สะอาดและสวยงาม
- 3) ปรับราคาค่าพักแรมของนักท่องเที่ยวต่อหัวให้สูงขึ้น
- 4) หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะให้ อบต. ปลายทางดำเนินการ ดังนี้

- 1) อบต. ปลายทางควรปฏิบัติตามข้อบังคับตำบล เรื่อง การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวใหม่แทนชุดเดิมที่หมดวาระ เพื่อ อบต. จะได้สามารถจัดทำแผนพัฒนา/สนับสนุนการท่องเที่ยว

- 2) ควรปรับปรุงพื้นที่ส่วนที่เป็นศูนย์บริการการท่องเที่ยวตำบลให้เกิดประโยชน์/สวยงามไม่ควรปล่อยรกร้าง
- 3) ควรจัดซื้อเครื่องนอนใส่บ้านพักนักท่องเที่ยวในส่วนที่ อบต. รับผิดชอบ และบริหารให้เกิดรายได้
- 4) ควรมีเรือเก็บขยะทางน้ำเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในคลอง/ลำประโดง ให้สะอาด
- 5) ควรออกไปเสริมรับเงินให้ชมรมฯ เมื่อชมรมฯ มอบเงินรายได้จากการท่องเที่ยวต่อหัว ๆ ละ 20 บาทให้ อบต.

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยราชการต่าง ๆ หน่วยราชการทั้งระดับอำเภอและจังหวัด ควรสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปัจจุบันมีเพียงสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและจังหวัดเท่านั้นที่สนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หน่วยราชการอื่น ๆ ไม่ได้สนับสนุนเลย ทั้ง ๆ ที่เป็นโครงการที่ทำชื่อเสียงให้แก่อำเภอและจังหวัด

การเสวนาจบลงโดยมีข้อตกลงว่า อบต. จะจัดประชุมปรึกษาหารือกันในการกำหนด แนวนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวและพิจารณาข้อเสนอแนะของประธานชมรมฯ และจะนัดหมาย วนเวลาในการจัดเวทีประชาคมเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมเสนอแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

จากการติดตามผลความก้าวหน้าของ อบต. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเดือนตุลาคม 2544 พบว่า อบต. ปลายโพงพางยังมีปัญหาในการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. ในการประชุมกรรมการ อบต. ได้มีการพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวแทนชุดเดิมที่หมดวาระ มีการเสนอชื่อนายธวัชฯ ซึ่งเป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) เป็นประธานคณะกรรมการ หากนายธวัชฯ ไม่อยู่ในที่ประชุมและได้ปฏิเสธการรับตำแหน่งดังกล่าว จากนั้น อบต. ปลายโพงพางยังมิได้มีการดำเนินการใด ๆ ต่อ

2. ผลการสำรวจข้อมูลบทพบทวนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

ในช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน 2544 ทีมนักวิจัยได้รวบรวมข้อมูลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างในหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้นำ/ชาวปลายโพงพางทั่วไปที่ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกสภา อบต. ประจำหมู่บ้าน ร้านค้าริมทาง มอเตอร์ไซรับจ้าง และชาวสมุทรสงครามทั่วไป จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ คือ เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาตาลที่เป็นจุดดูงานของนักท่องเที่ยว กลุ่มคนเรือที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยวิธีการจัดเสวนากลุ่ม (Group Focus) เป็นรายหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านในตำบล ปลายโพงพางและการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอดีต ปัจจุบัน และ

ในอนาคต การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นการสร้างเวทีให้ชุมชนปลายโพงพางมีโอกาสมหาพบทวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ 3 เวที คือ

1. **เวทีสำหรับผู้ใหญ่บ้านพบลูกบ้าน** ทีมนักวิจัยขอให้ผู้ใหญ่บ้านนำคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้สนใจประมาณ 20 คน เพื่อสอบถามการรับรู้/การมีส่วนร่วมและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ให้มีระบบมาตรฐานคุณภาพที่ดีขึ้นในอนาคต ปรากฏว่า มี 3 หมู่บ้านจาก 9 หมู่บ้านในตำบล (คือ หมู่ 3, 5 และ 9) ที่ผู้ใหญ่บ้านเตรียมพร้อมสำหรับการประชุมเสวนาตามวัน/เวลาที่กำหนด โดยหมู่ 3 (บ้านลัดดาช่วย) มีกรรมการหมู่บ้านและผู้สนใจมาร่วมเสวนามากที่สุด จำนวน 20 คน ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ มีผู้มาร่วมประชุมระหว่าง 2-12 คน และต้องมีการนัดหมายมากกว่า 1 ครั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และรูปแบบการทำงานของผู้นำท้องถิ่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน/ชาวบ้านอาจไม่ใช่เรื่องที่ปฏิบัติกันเป็นประจำ จึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านไม่มั่นใจในการนัดให้บุคคลดังกล่าวมาร่วมเสวนา หรืออาจเป็นเพราะช่วงระยะเวลาการจัดเสวนาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเพื่อการประชุมเนื่องจากการจัดประชุมกันหลายครั้งแล้วเรื่องกองทุนหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาทตามนโยบายรัฐบาล และผู้นำบางหมู่บ้านอ้างว่าชาวบ้านเบื่อและไม่สนใจเรื่องหมู่บ้านท่องเที่ยว

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ใหญ่บ้าน 2 หมู่บ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และ หมู่ 8 ซึ่งเป็นทีมนักวิจัยและเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ไม่ได้อยู่ในการเสวนากลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลักในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ไม่อยู่พบทีมนักวิจัยตามที่ได้นัดหมายไว้ล่วงหน้าโดยให้เหตุผลทางโทรศัพท์ว่า กรรมการหมู่บ้านไม่ว่างไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยวฯ การดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นเรื่องที่น่าขรวัช บุญพัค (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7) เป็นผู้ดำเนินการ จึงขอให้ไปสอบถามกับนายขรวัชฯ สำหรับผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 มิได้เข้าร่วมเสวนาเนื่องจากติดภารกิจต้องทำหน้าที่พ่อครัวในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ แต่ผู้ใหญ่บ้านได้นัดลูกบ้านไว้ให้ทีมนักวิจัย

2. **เวทีสำหรับผู้ใหญ่บ้านสำคัญที่เป็นทีมนักวิจัย** เนื่องจากทีมนักวิจัยในชุมชนประกอบด้วย ประธานกรรมการบริหาร อบต. กำนันตำบลปลายโพงพาง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และหมู่ 8 ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และสมาชิกสภา อบต. เป็นสิ่งที่ต้องบันทึกไว้เป็นที่เข้าใจในที่นี้ว่า อดีตและปัจจุบันของผู้ดำรงตำแหน่ง 3 ตำแหน่งแรกเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่แรกเริ่ม หากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่ราบรื่นนักอันเนื่องมาจากการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้ง อบต. ผู้ใหญ่บ้านและกำนันปลายโพงพางเมื่อเดือนมิถุนายนและสิงหาคม 2543 **เวทีนี้เป็นเวทีที่นักวิจัยภายนอกชุมชนต้องการให้นักวิจัยภายในชุมชนได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานซึ่งกันและกันอย่างไม่เป็นทางการ การสื่อสารซึ่งกันและกันโดยตรงอาจเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกันในอดีตให้ฟื้นคืนมา ซึ่งได้ผลในระดับหนึ่ง โดย อบต. ชุดปัจจุบันได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวใหม่แทนชุดเดิมที่หมดวาระ และอนุมัติงบประมาณ**

ปรับปรุงทรัพย์สินของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่ อบต. ชุดเก่าจัดสร้างไว้ตามข้อเสนอแนะของอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต.

3. *เวทีประชาคมระดับตำบล* ทีมนักวิจัยในชุมชนได้เห็นชอบร่วมกันว่าควรใช้ระบบตัวแทนโดยให้ผู้ใหญ่บ้านและคณะ หมู่บ้านละ 5 คน ตัวแทน อบต. 5 คน ในการจัดประชุมประชาคมระดับตำบลเพื่อนำเสนอผลการเก็บข้อมูลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในข้อ 1 เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอนาคต

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมจากการจัดกลุ่มเสวนาและการสัมภาษณ์เจาะลึกประชากรเป้าหมาย มีดังนี้

ข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่นและชาวปลายโพพทางทั่วไป

1. *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ* กลุ่มผู้นำชุมชนให้ข้อมูลว่า ผู้นำและชาวปลายโพพทางได้มีส่วนร่วมในการเตรียมชุมชนและการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่เริ่มโครงการในปี 2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ นายรัช บุญพืด เป็นทั้งประธานกรรมการบริหาร อบต. และกำนันตำบลปลายโพพทาง สมัยนั้น แนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เป็นของใหม่ ผู้นำหลายคนไม่คิดว่าตำบลปลายโพพทางจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว หลังจากการประชุมและประชาคมสมาชิก อบต. และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน การไปศึกษาดูงานจังหวัดต่าง ๆ แล้ว จึงได้ตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นายรัชฯ ได้ให้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านสำรวจจำนวนครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน โดยนายรัชฯ เป็นผู้ติดต่อกับเจ้าของบ้านทรงไทยโดยตรงเพื่อชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบ้านทรงไทยในหมู่ 7 เนื่องจากขณะนั้น นายรัชฯ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ มีจำนวนบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ เพียงบ้านเดียวที่หมู่ที่ 1 (หมู่บ้านก้านคนปัจจุบัน) ในการนี้ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 แจ้งว่าได้มอบปล่องเตาตาล 1 ปล่อง สำหรับทำเป็นเสาป้ายต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ณ บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวปัจจุบัน

ในระยะแรกของการดำเนินงานโครงการฯ ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต. ได้ให้ความร่วมมืออดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นอย่างดี เช่น การไปร่วมต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการ อบต. นำคณะนักท่องเที่ยวนั่งเรือชมสถานที่ต่าง ๆ ร่วมกิจกรรมพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และกิจกรรมพัฒนาอื่น ๆ การอำนวยความสะดวกต่อมวลชนในการถ่ายทำสารคดีการท่องเที่ยว หลังจากการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลายโพพทางใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 นายรัช บุญพืด ไม่ได้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพทางสมาชิก อบต. ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ไปมีส่วนร่วมกับโครงการฯ เช่นในอดีต ในขณะเดียวกัน นายรัชฯ ก็

ไม่ได้เป็นกำนันตำบลปลายโพรงและไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนต่างๆ จึงไม่มีกิจกรรมร่วมกับนายรัชฯ ดังเช่นที่เคยดำเนินการร่วมกันเหมือนในอดีต เช่นกัน

ผู้นำท้องถิ่นหลายคนให้ข้อสังเกตว่า ในปัจจุบันไม่มีการระดมความร่วมมือของมวลชนในหมู่บ้านทำกิจกรรมในชุมชนหรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลเหมือนในอดีต กำนันไม่มีบทบาทในการระดมความร่วมมือของมวลชนในการพัฒนาท้องถิ่น ยกให้เป็นหน้าที่ของ อบต. งานพัฒนาชุมชนและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของ อบต. ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ระบบการจ้างเหมาเพื่อความรวดเร็วและสะดวกสบาย ไม่มีกิจกรรมที่ทำให้คนต้องมาทำงานร่วมกัน ทำให้ขาดบรรยากาศของความร่วมมือและความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในชุมชน ในขณะที่ผู้นำท้องถิ่นเองก็ไม่คิดว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของตนในการนำชาวบ้านทำงานเพื่อชุมชน

นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นได้แสดงทรรศนะว่า นายรัชฯ เป็นผู้ที่เหมาะสมในการรับผิดชอบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากให้ อบต. หรือผู้อื่นดำเนินการก็คงไม่สามารถทำได้และมีประสิทธิภาพเช่นที่นายรัชฯ ทำอยู่ในขณะนี้

2. การรับรู้และการมีส่วนร่วมของชาวปลายโพรง ชาวบ้านทั่วไปรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำอื่น ๆ จากการพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงที่ตลาดนัดในหมู่บ้าน จากการพบเห็นนักท่องเที่ยวโดยตรงเมื่อนักท่องเที่ยวนั่งเรือผ่านหน้าบ้านหรือเมื่อนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านเพื่อนบ้านและออกไปสู่บาตรพระภิกษุ และจากการชมรายการโทรทัศน์ที่เผยแพร่การดำเนินงานของหมู่บ้านฯ ชาวบ้านบางหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการนำผลผลิตทางการเกษตรไปจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยนายรัชฯ จะเป็นผู้รับซื้อผลผลิตไปจำหน่าย เช่น ส้มโอ มะพร้าวอ่อน และน้ำตาลปึกจากหมู่ที่ 4 และหมู่ 8 เป็นต้น

ในอดีต ช่วงที่นายรัชฯ เป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลปลายโพรง ช่องทางการสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะดำเนินการผ่านหอกระจายข่าวในหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านนายรัชฯ ปัจจุบัน บ้านโคกเกตุ (หมู่ 7) ไม่มีการดำเนินการด้านหอกระจายข่าวในหมู่บ้านเนื่องจากปัญหาการรับมอบอุปกรณ์หอกระจายข่าวระหว่าง อบต. และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 คนปัจจุบัน ส่วนอีก 8 หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านยังใช้หอกระจายข่าวในหมู่บ้านในการสื่อสารกับลูกบ้านสม่ำเสมอ

3. ทักษะและความต้องการของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ผู้นำและผู้ร่วมเสวนาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในภาพรวม เพราะทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการนักท่องเที่ยว ผู้นำทุกหมู่บ้านพิจารณาเห็นว่าในหมู่บ้านของตนมีธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวสวนที่เป็นศักยภาพในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นกัน หากยังไม่มีมีการดำเนินการเชิงรุกในการทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เช่น การสำรวจความพร้อมของครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้านที่ต้องการเป็นบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว และมีข้อคิดเห็นในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในปัจจุบันว่า เป็นการดำเนินงานเชิงธุรกิจส่วนตัวของนายรัชฯ มีผู้ได้รับผลประโยชน์จำนวนจำกัด คือ นายรัชฯ และญาติพี่น้องบ้านทรงไทย

ที่รับนักท่องเที่ยวจำนวน 4-5 หลังที่อยู่ในหมู่ 7 เรือขายกล้วยเดี่ยว 1 ลำ และเรือรับนักท่องเที่ยว 4-5 ลำ เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์ ผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่ริมคลองหนวักหูเสี่ยงเรือ คลื่นจากเรือทำให้เขื่อนหน้าบ้านพัง มีการคัดค้านผู้ที่ห้อยไปเกาะทิ้งเพราะชาวบ้านบริเวณนั้นรำคาญเสียงเรือและเสียงสุนัขเห่านักท่องเที่ยวที่ไปจอดเรือชมหิ่งห้อย เป็นต้น

กลุ่มผู้เข้าร่วมเสวนาให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- นายรัชฯ และ อบต. ควรจับมือกันในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ
- ควรมีการกระจายนักท่องเที่ยวไปพักตามบ้านทรงไทยโดยหมุนเวียนตามลำดับ เพื่อขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ควรให้ค่าตอบแทนแก่เจ้าของบ้านเตาตาลที่เป็นจุดดูงานของนักท่องเที่ยว
- ควรมีการประสานงานกับชาวบ้าน ให้นำของไปขายแก่นักท่องเที่ยว
- อบต. ปลายโพพทางได้เคยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จำนวนมากในช่วงเตรียมการ เมื่อถึงการมีรายได้ควรแบ่งรายได้ให้ อบต. ตามที่อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. เคยแจ้งไว้ว่าจะส่งรายได้ให้ อบต. 20 บาท/จำนวนนักท่องเที่ยว 1 คน เมื่อ อบต. มีรายได้ อบต. ก็จะสามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการได้ในขณะที่ผู้นำอีกส่วนหนึ่งให้ข้อมูลว่า ไม่คิดใจข้อตกลงในอดีตที่จะแบ่งรายได้ให้ อบต. เพียงขอให้ได้มีการเริ่มต้นการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวร่วมกันใหม่เพื่อประโยชน์ของชุมชนในภาพรวม

4. ศักยภาพและทรัพยากรในหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลปลายโพพทาง การเสวนากลุ่ม (Focus group) ประเด็นทรัพยากรและศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ชาวปลายโพพทางพิจารณาเห็นว่า สภาพแวดล้อมบ้านสวนของหมู่บ้าน การทำน้ำตาลมะพร้าว และการแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน เช่น การทำวันจากน้ำมะพร้าวและการทำมะพร้าวขาวเพื่อขายให้โรงงานทำกะทิ เป็นกิจกรรมที่น่าเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว จากการใช้แผนที่หมู่บ้านเป็นสื่อในการเสวนาสารวจพื้นที่ใน 9 หมู่บ้านของตำบลปลายโพพทาง พบว่า มีครัวเรือนที่มีอาชีพเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวหรือเตาตาลจำนวน 62 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ทำวันจากน้ำมะพร้าว 12 ครัวเรือน และครัวเรือนที่เป็นโรงงานขนาดเล็กทำมะพร้าวขาวส่งโรงงานกะทิ 12 ครัวเรือน

แนวนโยบาย อบต. ในปี 2544-2545

นายสมจิตต์ ใจอ่อน ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพทาง ให้ข้อมูลว่า อบต. ไม่มีนโยบายดำเนินการเรื่องท่องเที่ยวเอง เนื่องจากนายรัชฯ ดำเนินการอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการ

ให้เกิดการแข่งขันและขัดแย้งกัน นอกจากนี้ ประชามติการบริหาร อบต. ได้ให้ข้อมูลแนวนโยบาย การดำเนินงานของ อบต. ปลายโพรงนาง ดังนี้

1. แผนงานพัฒนาประจำปีและแผน 5 ปี ของ อบต. ปลายโพรงนางไม่ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยตรงเนื่องจากไม่มีสมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้านเสนอของบประมาณสนับสนุน ในปีงบประมาณ 2545 อบต. มีนโยบายเน้นการสนับสนุนการศึกษา เช่น ได้จัดแข่งขันกีฬาส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก อบต. และผู้นำท้องถิ่น และการร่วมกับเทศบาลเมืองใหม่และ อบต. 6 แห่งในอำเภออัมพวาจัดโครงการท้องถิ่นสามัคคีเรลลิ่งจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2544 เป็นต้น

2. อบต. ได้จัดสรรงบประมาณเฉลี่ยจ่ายประจำปีเพื่อพัฒนาบ้านพักรับรอง 4 หลัง ของ อบต. เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ติดต่อที่พักราคาประหยัดผ่านทาง อบต.

3. อบต. ได้แต่งตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวชุดใหม่แล้ว ตามข้อบังคับ อบต. โดยมีประธานกรรมการบริหาร อบต. เป็นประธานคณะทำงาน

ทรงคนะเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับรองนักท่องเที่ยว (Home Stay)

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความนิยมมากขึ้นทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมและหัตถกรรม โดยยึดเอาที่พักเป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ บริการนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความรู้เกี่ยวกับกำเนิดของโฮมสเตย์ (Home Stay) ว่า มีจุดเริ่มต้นมาจากทวีปยุโรปในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชนเมืองและร่อนรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบ ร่มรื่น ธรรมชาติที่สวยงาม ก่อให้เกิดที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้น ได้แก่ ที่พักพร้อมอาหารเช้า (Bed & Breakfast) บ้านพักในฟาร์ม (Farm House) เกสต์เฮาส์ (Guest House) และโฮมสเตย์ (Home Stay) ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กันแต่เรียกชื่อต่างกันไป คำเน้นการภายใต้แนวคิดเดียวกัน คือ ผู้มาพักเป็นแขกของบ้าน มิใช่เป็นนักท่องเที่ยว (Be a guest, not just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวชนบท (ททท. 2545, 1)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดชื่อเฉพาะกิจกรรมที่พักแบบ Home stay ว่า **“ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท : Baan Phak”** เพื่อเป็นภาพลักษณ์ด้านการตลาดเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้านที่พร้อมที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยให้ความหมาย **ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak)** หมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับชาวบ้านและมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเจ้าบ้านซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม (ททท., 2545 : 6-7) การจัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทจึงเป็นสิ่ง

อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนและเป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่นที่ไม่ใช่คู่แข่งเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ที่มีโรงแรมหรือรีสอร์ท จึงไม่ถือเป็นการประกอบที่פקเชิงธุรกิจ แต่ต้องอยู่ในศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก (ททท., 2545 : 8)

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางดำเนินการโดยมีที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay) เป็นครัวเรือนบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ แนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯและการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวพักกับเจ้าของบ้านแบบโฮมสเตย์นี้เป็นนวัตกรรมใหม่ของชาวปลายโพพทาง ในช่วงแรกชาวปลายโพพทางไม่คิดว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาสนใจวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ที่แสนจะธรรมดา ๆ การเปิดบ้านพักของตัวเองให้นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนแปลกหน้ามานอนพักค้างด้วย มิใช่เรื่องที่จะตัดสินใจได้ทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าของบ้านส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุสองคนอาศัยอยู่บ้านกันตามลำพัง บางบ้านมีความวิตกกังวลเกรงอันตรายจากนักท่องเที่ยว บ้างก็เกรงว่านักท่องเที่ยวจะรังเกียจชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวสวนและทานอาหารพื้นบ้านไม่ได้ เป็นต้น ดังนั้น ผู้นำชุมชน (นายธวัช บุญพิศ กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. นายนิมิต อินทหลวง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 7 และอาจารย์เฉลิม-นางทองคำ กฤษณเสรณี ข้าราชการครูเกษียณอายุ) ต้องใช้บ้านทรงไทยของตนเองเป็นครัวเรือนนำร่องทดลองให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างก่อน (Home Stay) เพียง 3 หลัง การมีนักท่องเที่ยวมาพักค้าง มีการพูดคุยเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งเจ้าของบ้านทรงไทยและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในซึ่งกันและกัน เกิดความสนิทสนมเสมือนมีญาติมาเยี่ยม จากนั้น จึงได้มีการขยายบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้น จาก 3 ครัวเรือนหรือร้อยละ 1.6 เป็น 14 หลัง หรือร้อยละ 7.6 และ 25 หลัง หรือร้อยละ 13.5 ตามลำดับ จากจำนวนบ้านทรงไทยในตำบลทั้งสิ้น 185 หลังคาเรือน

การยอมรับนวัตกรรมของชาวปลายโพพทางในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers and Shoemaker (อ้างในเสถียร เขยประดับ, 2525 : 1-9 และ 44-51) ซึ่งได้จำแนกประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรมไว้เป็น 5 ประเภท คือ 1) พวกชอบของใหม่ (Innovator) เป็นบุคคลประเภทแรกที่ยอมรับนวัตกรรม โดยทั่วไปจะมีนิสัยชอบเสี่ยงภัย กระหายที่จะทดลองของใหม่ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอที่จะรองรับความเสียหายที่เกิดจากการยอมรับนวัตกรรม มีการศึกษาดี เดินทางออกนอกท้องถิ่นมากกว่าหรือคบกับคนภายนอกท้องถิ่นมากกว่า เรียนรู้และยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่า พวกนี้จะมีสมาชิกที่น้อยที่สุดในระบบสังคม คือ ร้อยละ 2.4 2) พวกรับเร็วส่วนแรก (Early adopter) เป็นพวกที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ มีลักษณะเข้ากันได้กับระบบสังคมมากกว่าพวกชอบของใหม่ มีระดับของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด บุคคลอื่นๆ ที่จะยอมรับนวัตกรรมมักไปขอความเห็นหรือข้อแนะนำจากพวกรับเร็วส่วนแรกก่อน ในระบบสังคมจะมีพวกนี้ประมาณร้อยละ 14.5 3) พวกรับเร็วส่วนมาก (Early majority) มีลักษณะรอบคอบระมัดระวัง ใช้เวลาในการพิจารณาวัตกรรมการด้วยความรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ พวกนี้จะเป็นกลุ่มค่อนข้างใหญ่ ร้อยละ 34 4) พวกรับช้าส่วนมาก (Late majority) มีลักษณะเป็นพวกขี้สงสัย ไม่ค่อยไว้วางใจและการยอมรับ

นวัตกรรมอาจเกิดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือแรงกดดันทางสังคมที่เพิ่มขึ้น พวกนี้มีจำนวนสมาชิกประมาณร้อยละ 34 และ 5) พวกกล้าหลัง (Laggards) เป็นพวกสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรม เป็นพวกที่มีลักษณะไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและคัดค้านการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในระบบสังคมจะมีพวกนี้ประมาณร้อยละ 10

กระบวนการตัดสินใจในการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองของบุคคลอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นแรกที่เรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมไปจนถึงขั้นตัดสินใจที่จะยอมรับนวัตกรรม และในที่สุดก็ถึงขั้นยืนยันการตัดสินใจที่ทำไปแล้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเห็นพ้องต้องกันว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นการกระทำที่ติดต่อกันในช่วงระยะเวลาที่นานพอสมควร ไม่ใช่การกระทำที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด บุคคลโดยทั่วไปจะไม่แสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมจนกว่าจะรู้สึกว่าคุณมีความต้องการนวัตกรรม และแม้ว่าคุณจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรม นวัตกรรมนั้นก็ยังไม่มีความดึงดูดต่อคุณนั้น จนกว่าคุณจะรู้สึกหรือเห็นว่านวัตกรรมนั้นสามารถตอบสนองความต้องการและเข้ากันได้กับทัศนคติหรือความเชื่อของเขา การลองนำนวัตกรรมมาใช้ในปริมาณจำกัดก็เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจและเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นวิธีการที่ลดความเสี่ยงเมื่อพบว่านวัตกรรมนั้นมีประโยชน์ภายใต้สภาพการณ์ของเขาและมีระดับความเป็นไปได้สูง บุคคลก็จะยอมรับนวัตกรรมนั้น

การขยายตัวของจำนวนบ้านพักที่รับนักท่องเที่ยวในโครงการฯ นอกจากจะเป็นเรื่องของทัศนคติและกระบวนการในการตัดสินใจในการยอมรับนวัตกรรมของเจ้าของบ้านซึ่งต้องใช้ช่วงระยะเวลาที่นานพอสมควรแล้ว โครงการฯ ยังมีเกณฑ์ในการคัดเลือกบ้านพักโดยพิจารณาทั้งจากสภาพภายนอก/ภายในของบ้านทรงไทยริมน้ำและพฤติกรรมของเจ้าของบ้าน ดังนั้น บ้านที่ยอมรับนวัตกรรมและต้องการเข้าร่วมโครงการฯ อาจได้รับการปฏิเสธจากโครงการฯ ในขณะเดียวกัน บ้านที่ใช้เวลาในการไตร่ตรองว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการฯ และตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมก็จะรอดูท่าทีให้โครงการฯ เป็นฝ่ายมาเชิญชวนมากกว่าที่จะไปยื่นความจำนงค์โดยตรงกับโครงการฯ นอกจากนี้ จำนวนนักท่องเที่ยวก็เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการขยายจำนวนบ้านพักนักท่องเที่ยวด้วย

โดยปกติมักจะมียกท่องเที่ยวมาพักค้างช่วงวันสุดสัปดาห์ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาพักมีมากบ้างน้อยบ้าง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คาดหวังว่าจะได้นอนพักค้างคืนในบ้านทรงไทยริมน้ำ เจ้าของบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวตระหนักดีว่า จะต้องเตรียมพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาไม่ว่าชมรมฯ จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเร็วหรือช้า บางสัปดาห์บางครัวเรือนบ้านทรงไทยอาจจะไม่ได้รับนักท่องเที่ยวเลย เพราะโครงการฯ ต้องจัดนักท่องเที่ยวหมุนเวียนกันไปตามบ้านสมาชิก ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและมีความสุขกับการต้อนรับ/พูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยวและมีรายได้เสริมเป็นค่าบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวที่ได้รับเงินผ่านโครงการฯ เจ้าของบ้านทราบราคาที่พักโครงการฯ เก็บจากนักท่องเที่ยว และมีความเข้าใจว่า ชมรมฯ มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า โทรศัพท์/โทรสาร การประชาสัมพันธ์/

ต้อนรับแขกและล้อมวลชน เป็นต้น นอกจากนี้ การเป็นสมาชิกชมรมฯ หรือโครงการฯ ทำให้มีโอกาสไปศึกษาดูงานหมู่บ้านท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นการเพิ่มพูนการเรียนรู้ขยายโลกทัศน์ และมีข้อเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว นำมาซึ่งแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ชมรมฯ จะเรียกประชุมสมาชิกเป็นครั้งคราว สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจกับการนัดประชุมนัก เพราะโดยปกติมักพบปะกับประธานชมรมฯ อยู่เสมอเมื่อเดินทางมารับเงินค่าบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว หากมีอะไรจะต้องดำเนินการเป็นพิเศษ ประธานชมรมฯ ก็จะบอกกล่าวหรือโทรศัพท์แจ้งให้ทราบ การบริหารจัดการอื่น ๆ เป็นเรื่องที่ประธานชมรมฯ จัดแจงดำเนินการ

ตัวอย่างทรงคนะเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว

นางบุญส่ง ขสวิปาน หนึ่งในครัวเรือนบ้านทรงไทยรับรองนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ริมคลองวัดโคกเกตุ ให้ข้อมูลว่า

“ บ้านที่รับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ 19 คนต่อคืน เพราะบ้านกว้างมีที่นอนมาก แต่ส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม 6-8 คนและไม่ต้องการแยกกลุ่ม บางกลุ่มก็เป็นการนัดพบรุ่นมาเจอกัน บางกลุ่มก็ขอทำกับข้าวที่นี่ นอกเหนือจากการไปกินข้าวที่บ้านกำนันธวัชฯ มีกลุ่มที่เคยมาพักแล้วติดใจมาพักซ้ำทั้งคนไทยและฝรั่ง อาจจะเป็นเพราะที่บ้านสะดวกที่รถเข้าถึงได้ทางหลังบ้าน นักท่องเที่ยวจึงเลือกมาพักซ้ำที่นี่

เมื่อก่อนต้องพาขี้อูไปรับนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งบางครั้งต้องไปรอนักท่องเที่ยวนานมาก ปัจจุบันมีเรือพานักท่องเที่ยวมาส่งถึงบ้าน สะดวกดี คนเรือก็มีรายได้เพิ่มขึ้น

บางบ้านอาจจะบ่นเมื่อไม่ได้รับนักท่องเที่ยว เขาไม่เข้าใจว่านักท่องเที่ยวไม่ยอมแยกกันพัก และบางครั้งนักท่องเที่ยวก็ไม่มา

พี่พอใจรายได้ที่ได้รับต่อหัวของนักท่องเที่ยวและเห็นใจกำนันธวัชฯ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก ต้องเตรียมทำอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว กำนันเขาใจใหญ่ ทำอาหารต้องทำดี ๆ และจำนวนมาก บางทีเตรียมอาหารไว้แล้วนักท่องเที่ยวไม่มาก็มี

ครัวเรือนอาชีพทำสวนมะพร้าว เคียน้ำตาลมะพร้าวและเปิดบ้านพักรับนักท่องเที่ยว

ลุงคำ ปานมา ชาวสวนมะพร้าววัย 66 ปี มีอาชีพทำสวนมะพร้าวและเคียน้ำตาลมะพร้าว และเป็นสมาชิกโครงการฯ เปิดบ้านทรงไทยรุ่นใหม่รับนักท่องเที่ยวในช่วงแรก ๆ ของโครงการและเป็นจุดดูงานการเคียน้ำตาลของนักท่องเที่ยวด้วย ลุงคำเล่าว่า ปัจจุบันลุงได้หยุดขึ้นต้นมะพร้าวไปปาดน้ำตาลสดแล้ว เมื่อ 2 ปีก่อน ลุงคำจะต้องขึ้นต้นมะพร้าววันละประมาณ 20 ต้น และ

ลูกสาววัย 30 ปี เศษ ขึ้นอีก 30 ต้น เพื่อนำน้ำตาลสดมาใส่กะทะใบบัวใบใหญ่ เคี่ยวจนตกผลึกเป็นน้ำตาล ใช้เวลากะทะประมาณละ 3 ชั่วโมง กะทะหนึ่งเคี่ยวน้ำตาลได้ 12-15 กิโลกรัม เคี่ยวเสร็จก็ใส่ปื๊บไว้ขายให้แม่ค้าเจ้าประจำที่มารับซื้อถึงบ้าน บ้านลุงคำจะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวแวะมาดูการเคี่ยวตาลเสมอ ทำให้ลุงคำมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายน้ำตาลปื๊บหรือน้ำตาลปึก นอกเหนือจากการเปิดบ้านพักรับนักท่องเที่ยว ราคาที่ขายให้นักท่องเที่ยวจะสูงกว่าราคาที่ขายส่งยกปื๊บให้แม่ค้าเจ้าประจำเล็กน้อย

ชีวิตการทำสวนมะพร้าวและการเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว ต้องทำงานแข่งกับเวลาทุกวัน “อู๋” สาวชาวสวนมะพร้าวลูกสาวลุงคำวัย 32 ปี เล่าให้ฟังว่า เธอเป็นลูกสาวคนสุดท้ายที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ต้องช่วยพ่อแม่ทำตาลตั้งแต่อายุ 15 ปี พี่ ๆ ไปทำงานอย่างอื่นกันหมด ชีวิตประจำวันตอนเช้าต้องนำกระบอคน้ำตาลสด 2 – 3 กระบอก ปีนขึ้นต้นมะพร้าว เพื่อรอน้ำตาลสดที่ยอดมะพร้าว ชาวสวนมะพร้าวจะมีมิดปาดตาล คมกริบใส่ฝักไม้เหน็บเอาด้านหลัง ปีนขึ้นไปปาดจั่นมะพร้าวบาง ๆ เพื่อกระตุ้นให้น้ำตาลสดจากจั่นมะพร้าวไหลลงกระบอกลาด (ในอดีตใช้กระบอกลไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ปัจจุบันไม้ไผ่ขนาดใหญ่หายาก จึงมีการผลิตกระบอกลพลาสติกซึ่งมีน้ำหนักเบาและตัวกระบอกไม้สามารถกัดทะจนทะลุได้ มาใช้แทนที่กระบอกลไม้ไผ่) จั่นมะพร้าวอันหนึ่งสามารถใช้ได้เกือบ 2 เดือน มะพร้าวต้นหนึ่งอาจจะมี 2 – 3 จั่น ปีนขึ้นไปปาดจั่นตาลเสร็จ ก็ต้องเก็บกระบอกลที่นำขึ้นไปรอน้ำตาลสด ตั้งแต่เมื่อเย็นวานลงมาด้วย วันหนึ่งขึ้น-ลง ต้นละ 2 ครั้ง ประมาณ 35-40 ต้น จากนั้นก็นำน้ำตาลสดแต่ละกระบอกลเทใส่กะทะใบบัวขนาดใหญ่เคี่ยวจนน้ำตาลงวด (แห้ง) บางบ้านจะใช้เครื่องทุ่นแรงช่วยกวนน้ำตาล ที่บ้าน “อู๋” ยังใช้แรงงานล้วน ๆ เพราะปริมาณน้ำตาลมีไม่มากนัก โดยมีพ่อช่วยยกกะทะเปลี่ยนจากเตาที่ไฟแรงมายังเตาที่ไฟอ่อนลงตามขั้นตอนการเคี่ยวตาล ระหว่างเคี่ยวตาลก็ต้องคอยใส่ฟืนด้วยโดยการนำเศษไม้ ทางมะพร้าว เปลือกมะพร้าวเป็นฟืน เป็นการกำจัดเศษไม้ที่รกรุงรังในสวนและประหยัดค่าฟืนไปในตัว สาว “อู๋” เสริมว่า

“ปกติน้ำตาลปื๊บหนึ่งหนักประมาณ 30 กิโลกรัม มีแม่ค้าเจ้าประจำมารับซื้อ แต่ถ้ามีคนสั่งเป็นก้อน ๆ ละครึ่งกิโลกรัมก็ต้องตัดใส่ถ้วยไว้ เสียเวลาเล็กน้อย แต่ขายได้ราคาดีกว่า บางแห่งจะมีคนสั่งหยอดเป็นถ้วยเล็ก ๆ 1 กิโลกรัมมีประมาณ 8 – 10 ก้อน ทำอย่างนั้นจะเสียเวลามาก อู๋ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะประดิษฐ์ประคอยอย่างนั้น เพราะเคี่ยวตาลเสร็จต้องล้างกระบอกลเตรียมไปขึ้นต้นมะพร้าวรอบเย็น จากนั้นจะนำน้ำตาลสดที่เก็บได้มารวนไว้ก่อนกันไม่ให้น้ำตาลเสีย แล้วจึงจะเคี่ยวในวันรุ่งขึ้น”

วันที่พบ “อู๋” เป็นเวลาเกือบหนึ่งทุ่มแล้ว คุณเธอยังปีนเก็บน้ำตาลสดไม่เสร็จ เราสงสัยว่ามีด ๆ คงจะปาดจั่นมะพร้าวลำบากแน่ อู๋บอกว่า “พอดีคืนนี้เดือนหงาย จึงไม่มีปัญหา และอาศัยความชำนาญในการปาดจั่นมะพร้าว บางครั้งก็ต้องใช้ใบมะพร้าวพันมือก่อนปาดกันพลาดมาโดนนิ้ว ถ้าเป็นคืนเดือนมืดก็จะใช้ไฟฉายช่วย”

บ้านทรงไทยของลุงคำอยู่ริมลำประโดงลึกจากคลองใหญ่เข้ามา ลุงและครอบครัวมีสมาชิกอยู่ด้วยกันน้อยเพียง 3 คน คือ ลุงคำ ภรรยาและลูกสาว สามคนพ่อแม่ลูกช่วยกันทำสวนและ

เคี้ยวน้ำตาล ทุกคนมีภาระเต็มมือทั้งวัน ป้าแนบบรรยายลูกค้าทำหน้าที่เคี้ยวน้ำตาลไม่ไหวก็จะช่วยใส่ไฟให้ขณะที่ลูกค้าและลูกสาวช่วยกันเคี้ยวน้ำตาลซึ่งเป็นเตาตาลที่มีกะทะเรียงกัน 5 ใบ บางวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาสองวันก่อนที่จะมีตลาดนัดในเช้าวันพุธของทุกสัปดาห์ ป้าแนบก็จะเตรียมทำขนมหวานจากผลิตผลในสวนไปขาย เช่น ขนมหม้อแกงและขนมจาก นอกจากนี้ยังมีสาวในหมู่บ้านที่ทำงานในโรงงานมารับขนมของป้าแนบไปขายที่โรงงานด้วย ป้าแนบไม่เคยเอาขนมไปฝากขายที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพราะไม่แน่ใจว่าจะขายได้จำนวนมากน้อยเพียงไร เมื่อเปรียบเทียบกับความแน่นอนของขนมที่ทำส่งขายให้แก่คนในหมู่บ้านไปขายที่โรงงาน

บ้านลูกค้าเป็นบ้านทรงไทยรุ่นใหม่ มีห้องนอนเพียงห้องเดียวที่มุมบ้านให้ลูกสาวนอน ลูกค้าและป้าแนบกางมุ้งนอนหน้าห้องลูกสาว นักท่องเที่ยวอนมั่งติดไปอีกมุมหนึ่ง ห้องครัวเป็นเรือนแยกออกไปโดยมีลานเรือนเชื่อม ตัวบ้านมีได้ดุนสูงสามารถใช้ประโยชน์ในการเก็บผลมะพร้าว ฟืนทางมะพร้าวและเปลือกมะพร้าวสำหรับเป็นเชื้อเพลิงใส่เตาตาล ลูกค้าชอบนั่งปอกมะพร้าวและทำงานช่างไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ใต้ดุนบ้านนี้

โครงการฯ ส่งนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านลูกค้าครั้งละ 2-5 คน บางสัปดาห์ก็ไม่มีนักท่องเที่ยวมาพักเลย ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าโครงการฯ ต้องหมุนเวียนนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม โครงการฯ ได้ส่งนักท่องเที่ยวมาพักค้างที่บ้านลูกค้ามากกว่าเมื่อเกือบ 3 ปีก่อน (ปลายปี 2542) ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างเพียง 2-3 ครั้ง ช่วงนั้น ลูกค้าเล่าให้ฟังว่า

“กำนันธวัชฯ จะเชิญเจ้าของบ้านทรงไทยในโครงการฯ ไปประชุมและตกลงทำความเข้าใจกันก่อนที่จะมีกลุ่มนักท่องเที่ยวมาพักกันเป็นคณะใหญ่ ๆ เช่น กำนันจะแจ้งให้ทราบว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วยกี่คน เรือจะนำนักท่องเที่ยวมาส่ง-รับที่บ้านในเวลาใด เป็นต้น ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ มักจะทานข้าวรวมกันที่บ้านกำนัน บ้านลูกค้าไม่ได้ทำอาหารให้นักท่องเที่ยวเพราะเกรงว่าอาหารจะไม่อร่อยถูกปาก การมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนานกันดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน พวกนักท่องเที่ยวไม่เคยเห็นการเคี้ยวตาล จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษและมักซื้อน้ำตาลปึกติดมือไปด้วยเพราะเป็นน้ำตาลแท้ปลอดสารพิษและหอมหวาน

ลุงอยากให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวหมุนเวียนมาพักค้างด้วยให้มากกว่านี้ ส่วนใหญ่กำนันจะให้พักที่บ้านกำนันหรือบ้านริมคลอง บ้านลูกค้าจะอยู่ไกลออกมาต้องพายเรือนาน กำนันจึงไม่ค่อยส่งนักท่องเที่ยวมาให้ลุง ป้าแนบบรรยายลูกค้าจะเป็นคนไปร่วมประชุมทุกครั้งที่ยำนันบอก ที่ประชุมแนะนำให้ทำอะไรก็ทำ ลุงไม่แน่ใจว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเฉพาะช่วงแรก ๆ นี้หรือเปล่า ลุงอยากให้มาเที่ยวกันตลอดปีและตลอดไป” (ยาใจฯ และคณะ, 2543 : 37)

พรรณนาเจ้าของเรือและเจ้าของจุดดูงานการเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว

นายเจริญ แก้วมรกต หนึ่งในเจ้าของเรือรับ/ส่งนักท่องเที่ยว และเป็นบ้านเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวจุดที่นักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานกันเสมอ ตลอดจนเป็นบ้านเกี่ยวน้ำตาลที่มีโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในวโรกาสที่เสด็จไปเยือนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็น การส่วนพระองค์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 นายเจริญฯ ให้ข้อมูล ดังนี้

“ที่บ้านมีคน 3 คน ที่ช่วยกันเกี่ยวน้ำตาล คือ ผม ภรรยาและลูกชาย ตอนเช้า เย็นผมต้องขึ้นต้นมะพร้าวเก็บรวบรวมน้ำตาลสดก่อน จากนั้นจึงไปขับเรือรับนัก-ท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ซึ่งจะมีรายได้เพิ่มเติมเดือนละประมาณ 4,000-6,000 บาท

วันเสาร์-อาทิตย์พวกเราที่ขับเรือตกลงกันว่าจะต้องนำเรือไปจอดที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ประมาณ 4-5 ลำ เพื่อรอรับนักท่องเที่ยว ใครไปถึงก่อนก็รับนักท่องเที่ยว ก่อน วันธรรมดาถ้าใครว่างจากงานในสวนก็นำเรือมาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยวที่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้างเหมือนกัน เพราะช่วง ปี 2545 มีนักท่องเที่ยวมาเพิ่ม มากขึ้น ประธานชมรมฯ ได้ลงทุนซื้อเรือลำใหญ่สำหรับบริการนักท่องเที่ยวด้วย ผมว่า เป็นการดี เพราะสามารถบริการนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ 8-12 คน ไม่ต้องให้ นักท่องเที่ยวคอยเรือใหญ่ที่ต้องเรียกมาจากข้างนอก เรือใหญ่ช่วยสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่มีประสบการณ์ในการนั่งเรือ

ผมได้ข่าวว่ามีการพูดกันว่าชาวบ้านตรงจุดที่นำนักท่องเที่ยวไปชมหึ่งห้อยมีการตัดต้นลำพูเพราะชาวบ้านหวงกุเสียเรือและเสียงสุนัขเห่าคนแปลกหน้า จากประสบการณ์การขับเรือรับนักท่องเที่ยว พบว่า ในช่วงปี 2542 ซึ่งเป็นระยะแรกของการนำชมหึ่งห้อย มีบ้านในตำบลอื่นตัดต้นลำพู 1 ต้น ซึ่งผมไม่ทราบสาเหตุ อาจจะ รำคาญเสียงเรือและเสียงสุนัขเห่าก็ได้ เพราะเมื่อก่อนโครงการใช้เรือใหญ่จากนอกหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันได้ใช้เรือเล็กของชาวบ้านในหมู่บ้าน/ตำบลแทนเรือใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงในการนำชมหึ่งห้อยโดยการนำชมภายในตำบล การตัดต้นลำพูที่พบ เป็นเพราะเจ้าหน้าที่รังวัดที่ดินขอให้เจ้าของบ้านตัดลงครึ่งต้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน และอีกหลังหนึ่งลูกชายเจ้าของบ้านพาเพื่อนมาดื่มสุรากัน 5-6 คน เมื่อมีเรือนักท่องเที่ยวผ่าน สุนัขเห่า ก็พูดว่าน่าจะตัดต้นลำพูทิ้ง จะได้ไม่มีคนมาดูหึ่งห้อย สุนัขจะได้ไม่เห่า ซึ่งวันอื่น ๆ ก็ไม่มีปัญหา ไม่แน่ใจว่าเป็นการพูดเพราะเมาหรือพูดเล่น แต่ไม่มีการตัดต้นลำพู

ส่วนเรื่องเสียงเรือดังรบกวนชาวบ้านนั้น พวกเราคนขับเรือรับนักท่องเที่ยวก็มีการปรับเสียงเครื่องยนต์ลงและลดความเร็วของเรือลงเมื่อแล่นผ่านชุมชน

ที่บ้านผมเป็นจุดที่ชมรมฯ ส่งนักท่องเที่ยวมาดูการทำน้ำตาลมะพร้าวด้วย นักท่องเที่ยวจะซื้อน้ำตาลหรือไม่ ไม่มีปัญหา เพราะมีแม่ค้าเจ้าประจำซื้ออยู่แล้ว การมีนักท่องเที่ยวมาดูการทำน้ำตาลทำให้คึกคักขึ้น ไม่เงียบเหงา ผมและภรรยาภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

วันที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จมาชมการเคียวตาล (วันที่ 29 กรกฎาคม 2544) เรารู้ข่าวล่วงหน้ากันกระชั้นชิดมากไม่ถึง 24 ชั่วโมง ไม่มีเวลาเตรียมตัวมากนัก ท่านประทับอยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง ทรงบินน้ำตาลชิมเหมือนนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ผมมีโอกาสถวายน้ำตาลสดและขึ้นต้นมะพร้าวสาธิตการปาดตาล ภรรยาผมก็เคียวตาลตามปกติ คุณแม่ผมวัย 80 ปี มีโอกาสถวาย น้ำตาลมะพร้าว "

เจ้าของบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกใหม่ของโครงการ

อาจารย์ทองสุข ศรีสวัสดิ์ ข้าราชการครูวัย 57 ปี สมาชิกใหม่ของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เมื่อเดือนเมษายน 2545 เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยสวยงามสะอาดตาอายุเกือบ 200 ปี ตั้งอยู่ริมคลองประชาชื่น ในเส้นทางที่รถยนต์นักท่องเที่ยวต้องผ่านก่อนไปชมสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัด อาจารย์เล่าว่า บ้านนี้เป็นที่อยู่ของปู่และย่าสร้างตอนที่แต่งงานกัน คนทะนุบำรุงรักษาเป็นอย่างดี เป็นบ้านที่นักท่องเที่ยวจอดเรือขอลำรูปอยู่เสมอ นักท่องเที่ยวชอบและมักจะบอกต่อ ๆ กันให้มาพักที่นี่ บ้านอยู่ในทำเลที่ดีริมคลองและรถยนต์เข้าถึง ในบ้านมีสมาชิก 5 คน คือตัวเอง สามี พี่สาว และหลานอีก 2 คนซึ่งทำงานในเมืองแบบเช้าไปเย็นกลับ

ช่วงเริ่มโครงการฯ อาจารย์ทองสุขฯ ทราบว่ามีการสำรวจบ้านทรงไทยในตำบล แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกโครงการฯ อาจจะเป็นเพราะนายรวัชฯ ไม่ได้ชักชวนอย่างจริงจังนัก เนื่องจากบ้านของตนอยู่ไกลจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและในช่วงแรก ๆ นายรวัชฯ คงเน้นบ้านในหมู่ 7 ที่อยู่บริเวณใกล้กับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อสะดวกในการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว เมื่อนายรวัชฯ ชวนอีกครั้งในเดือนเมษายน 2545 สมาชิกในครอบครัวก็ไม่ขัดข้อง เพื่อนฝูงก็ถามอยู่เนือง ๆ ว่าทำไมไม่เข้าร่วมโครงการฯ ในเมื่อมีนักท่องเที่ยวและสื่อมวลชนมาขอถ่ายภาพบ้านเป็นประจำอยู่แล้ว ตนพิจารณาเห็นว่าโครงการฯ ดำเนินงานมาด้วยดี จึงเข้าร่วมโครงการฯ ด้วย และทำห้องน้ำเพิ่มอีก 2 ห้อง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและสมาชิกในบ้าน

การมีนักท่องเที่ยวมาพักด้วย ไม่ถือว่าเป็นการรบกวนความเป็นส่วนตัวส่วนตัวนัก เพราะนักท่องเที่ยวจะอยู่ในบ้านช่วงระยะเวลาสั้นไม่กี่ชั่วโมงภายใน 1 วัน คือ ช่วงบ่ายประมาณ 15.00-17.00 น. จากนั้น นักท่องเที่ยวก็จะไปรับประทานอาหารเย็นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและชมหิ้งห้อย จะกลับเข้าบ้านพักอีกครั้งประมาณ 20.30 น. พุดคุยกันเล็กน้อยแล้วต่างก็แยกย้ายกันไปนอน บางทีอาจารย์เข้านอนก่อนนักท่องเที่ยวเสียอีกเพราะเขาอยากนั่งรับลมคุยกันต่อที่ได้ดูบ้าน เข้าคืนมาใส่บาตรพระที่ทำน้ำ

หน้าบ้านเสร็จเรียบร้อย นักท่องเที่ยวก็ไปทานอาหารเช้าที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จากนั้นอาจจะไปนั่งเรือเที่ยวชมธรรมชาติและการเขื่อน้ำตาลบริเวณใกล้เคียงหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ไม่กลับเข้าบ้านอีก

การมีนักท่องเที่ยวมาพักทำให้ผลิตเหลืง สนุกสนาน ไม่เหงา ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ นักท่องเที่ยวคณะแรกที่รับเป็นครอบครัวของศาสตราจารย์ มีพ่อ-แม่ ลูกสาว-ลูกเขย ลูกชาย-ลูกสะใภ้ น่ารักและดีมาก บางครอบครัวมีเด็กมาด้วย เด็กก็จะถามทำไมไม่มีห้องแอร์ ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้เล่นเกม ทำไมไม่กันห้องมาก ๆ ตนก็จะอธิบายลักษณะบ้านทรงไทยที่ต้องการอนุรักษ์สภาพเดิมไว้ บ้านอาจารย์รับนักท่องเที่ยวไม่เกิน 10 คน ถ้ามากกว่านี้ เกรงว่าจะบริการไม่ดี บางครั้งในสวนมีผลไม้สุกก็นำมาให้ให้นักท่องเที่ยวกลับไปบ้านด้วย บางบ้านอาจจะเป็นกังวลอันตรายจากนักท่องเที่ยว สำหรับอาจารย์ไม่กลัวเลยเพราะเราเป็นเจ้าของบ้าน พักอยู่ในบ้านของเราเอง นักท่องเที่ยวควรจะกลัวเจ้าของบ้านมากกว่า และนักท่องเที่ยวที่มาก็ผ่านการพิจารณาจากทางโครงการฯ อยู่แล้ว

การรับนักท่องเที่ยว 4 เดือนที่ผ่านมาไม่มีปัญหาอะไร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าใจการมาพักค้างแบบโฮมสเตย์ ตั้งแต่รับนักท่องเที่ยวมาพักค้าง มีนักท่องเที่ยวชุดเดียวประมาณ 12 คน นั่งเรือมาถึงบ้านแล้วผิดหวังไม่ยอมพักค้าง เพราะเขาคิดว่าจะได้บ้านพักเป็นอิสระเฉพาะกลุ่มเหมือนพักในรีสอร์ท ไม่คิดว่าจะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้าน ขอเปลี่ยนบ้านโดยไปดูบ้านพักหลังอื่น ๆ แม้ว่าเพื่อน ๆ ที่นั่งคอยอยู่จะบอกให้พักที่บ้านก็ไม่ยอม คงจะกลัวเสียหน้าหลังจากไปตะเวนดูบ้านพักที่อื่น ๆ แล้ว เพราะการพักบ้านทรงไทยทุกหลังต้องพักอยู่กับเจ้าของบ้านอยู่แล้ว กรณีนี้แสดงว่า นักท่องเที่ยวไม่มีข้อมูลก่อนเข้าพัก โครงการฯ แจ้งว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คงจะศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตซึ่งอาจไม่ได้ประชาสัมพันธ์รายละเอียดของบ้านพักไว้

รายได้จากค่าบริการที่พักให้นักท่องเที่ยวที่ได้รับจากโครงการฯ คิดว่าไม่ค่อยคุ้มหรอก หลังจากหักค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าซักผ้าปูที่นอนหมอนมุ้ง แต่มีความสุข ได้พูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน/ตำบล ดีกว่าอยู่ว่าง ๆ

อาจารย์ให้พระสนะต่อเสียงเรื่อนักท่องเที่ยวที่เล่นผ่านหน้าบ้านว่า ไม่รู้สึกรำคาญเสียงเรื่อนักท่องเที่ยวที่เล่นผ่านหน้าบ้านหรือแม้แต่การที่นักท่องเที่ยวขอถ่ายรูปบ้าน เมื่อก่อนที่ไม่มีถนนเรื่อเล่นผ่านทั้งวันมากกว่านี้อีก เรื่อนักท่องเที่ยวมาเป็นช่วง ๆ เท่านั้น

สำหรับพระสนะเรื่องการบริหารงานของโครงการในรูปชมรมฯ นั้น นายรัชฯ เคยพูดให้ฟังบ้างแต่ไม่ละเอียดนัก ทราบว่ามีการหักค่าใช้จ่ายบางส่วนเข้าชมรมฯ เจ้าของบ้านได้ 100 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คนโดยมีเรือมารับ-ส่งนักท่องเที่ยว ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ ยังไม่เคยมีการประชุมร่วมกับสมาชิกเลย ไม่ทราบว่าชมรมฯ มีการประชุมแล้วตนเองคิดสอนหนังสือหรือไม่ แต่ไม่เคยทราบข่าวจากนายรัชฯ ชมรมฯ ควรจัดประชุมสมาชิกทั้งหมดเพื่อจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีแนวทางในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเหมือน ๆ กัน

พรรณานะของนักท่องเที่ยวเมื่อได้มาพักหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างและมาเยือนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน จากสัปดาห์ละประมาณ 10-20 คนในปี 2542 ซึ่งเป็นปีแรกที่เปิดรับนักท่องเที่ยว เพิ่มเป็น 60-80 คน และ 100-300 คน ต่อสัปดาห์ ในปี 2543-2544 และ 2545 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวระดับกลาง นำพาตนเองมาเองกับกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว

จากการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวและศึกษาข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่บันทึกในสมุดเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างหรือมาเยือนบ้านทรงไทยระหว่างเดือนมิถุนายน 2542 ถึงเดือนธันวาคม 2544 จำนวน 267 ราย เป็นชาวไทย 228 รายและชาวต่างประเทศ 39 ราย พบว่านักท่องเที่ยวดังกล่าวมีหลากหลายอาชีพ คือ ข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ นักการเมือง นักศึกษานักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทุกภาคของประเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักธุรกิจ บริษัทท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวภาคต่าง ๆ กลุ่มองค์กรประชาชนและสื่อมวลชน นักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความประทับใจในเรื่องดังต่อไปนี้

1. บรรยากาศธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนที่ล้อมรอบด้วยคลองและลำประโคง การนั่งเรือชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง การใส่บาตรพระทางเรือ และการชมหิ่งห้อยตอนกลางคืน เป็นต้น
2. การต้อนรับที่อบอุ่นและอัธยาศัยที่เป็นกันเองของเจ้าของบ้าน
3. อาหารอร่อย
4. แนวคิดการดำเนินงานและความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ของนายรัชฯ และคณะ
5. ต้องการให้อนุรักษ์และรักษาสภาพเดิมไว้

ตัวอย่างข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศในสมุดเยี่ยมชมโครงการฯ

“ไม่ผิดหวังเลยกับการจัดการท่องเที่ยวทาง Home Stay อาหารอร่อยมาก ได้ชมเขื่อนกระบอกที่เป็นศิลปะของประเทศที่ควรอนุรักษ์ มีโอกาสสมุนิธิฯ จะนำนักท่องเที่ยวมาพัก จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนไทยรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นและหันมาเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว)

“ผมและคณะจากจังหวัดสุพรรณบุรีได้เดินทางมาชมโครงการ ได้ฟังบรรยายสรุป และนั่งเรือชมโครงการ เห็นว่าเป็นโครงการที่ดี น่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขอชมเชยความคิดริเริ่มและความตั้งใจในการดำเนินโครงการ”

(นายประภัตร โพธสุธน อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

“ได้ลองเรือชมหิ่งห้อยพร้อมพร้อมพร่าง
แสงสว่างระยับตามาสุขสันต์
ได้ลิ้มรสอาหารที่หวานมัน
ติดใจครันสัญญาจะมาอีกครั้ง”

(พี่น้องและญาติผู้ใหญ่สกุล “งอนรด”)

“ประทับใจในความพยายามของท่านกำนันและคณะที่รักษาสมาคมชาติและ
สิ่งแวดล้อมวิถีไทย และได้เผยแพร่ให้แพร่หลาย ถ้ามีโอกาสจะมาเยี่ยมอีก อาจ
จะพานักศึกษามา”

(อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล)

“ที่นี่มีเสน่ห์ตรงได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวอัมพวาดังเดิมจริง ๆ ถึงจักไม่
หลากหลาย แต่น่าชื่นชมและเพียงพอต่อการมา

- หากให้นักท่องเที่ยวมาร่วมกินข้าวกับเจ้าของบ้านที่ได้ไปพักจริง ๆ ก็จะได้
ความอึดอัดมากกว่านี้
- อาหารควรเอาวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างสันหลามมาปรุงเป็นกับข้าวและ
ของหวาน เช่น ลูกจาก ส้มโอ ลิ้นจี่ ผักพื้นบ้าน ปลาในท้องถิ่น
เป็นต้น วัฒนธรรมการกินที่น่าจะสร้างความประทับใจมากกว่าอึดอัด
เท่านั้น”

(นิตยสาร Gourmet & Cuisine)

“Your village has been a nice escape from the usual “tourist” area. The
peaceful setting is a great break from living and working in Bangkok” (Derek,
Canada)

“We had a wonderful stay. . . but too short. Next year, I will return with my
son and my daughter so they can also experience the excellent hospitality and
beautiful sight. . .” (Donald Best, Ontario, Canada, Dec. 2, 2001)

ทรงสนพระชนมมณูรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพง

ประธานชมรมฯ (นายธวัช บุญพัก) ให้ข้อมูลว่า ตนเองเป็นชาวสวน เกิด เติบโตและ
ทำงานตามวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าวแม่กลอง โดยส่วนตัวเป็นคนรักธรรมชาติ เมื่อเป็นผู้นำหมู่บ้าน
ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันก็ได้ทำงานพัฒนาหมู่บ้านและตำบลอย่างมุ่งมั่น ประสบการณ์สะสม

จากการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนผู้บริหารงานราชการระดับจังหวัดที่ลงมาพบปะประชาชนในหมู่บ้าน/ตำบล การชมรายการนำเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ ทำให้คนมีความตื่นตัวที่ต้องการให้คนภายนอกมาเที่ยวมาชื่นชมธรรมชาติสวนผลไม้ของชาวปลายโพงทางเพื่อให้ชาวบ้าน มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ในปลายปี 2540 ช่วงที่เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงทาง ช่วงเย็นหลังเลิกงานแล้ว กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและพัฒนาราชการจังหวัดสมุทรสงคราม (นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์) มีการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกันหน้าที่ทำการ อบต. ปลายโพงทางอยู่เสมอ การพูดคุยเกี่ยวกับแนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวของพัฒนาราชการจังหวัดได้จุดประกายสานความฝันของคนที่มีมานานให้เป็นจริงและเป็นรูปธรรม ในฐานะผู้นำชุมชน นายธวัชฯ ได้นำคณะผู้นำและผู้สนใจไปดูงาน เรียนรู้และร่วมกันดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของจังหวัดต่าง ๆ และกลับมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ โดยไม่เคยคิดว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ จะประสบผลสำเร็จเป็นที่รู้จักและมีคนมาเที่ยว มาพักค้าง และมาเรียนรู้ดูงานมากมายเช่นนี้ โดยส่วนตัวแล้ว จึงพึงพอใจและภูมิใจที่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ขานรับของนักท่องเที่ยว ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลงานที่หลายฝ่ายได้ร่วมมือกันดำเนินงานจนกระทั่งตำบลปลายโพงทางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้น จึงจะดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไปในรูปของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงทางจังหวัดสมุทรสงคราม

ในระยะแรกของการดำเนินงาน กิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมไม่มีงบประมาณสนับสนุนโครงการฯ เก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยว ราคาต่ำ คนต้องใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการฯ ได้ด้วยดี เมื่อแยกตัวจากการบริหารงานของ อบต. ปลายโพงทางมาเป็นชมรมฯ เป็นช่วงที่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของโครงการฯ ต้องใช้เงินส่วนตัว เช่น การปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ในที่ส่วนตัวของคนและการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ทำน้ำจืดเรือ เป็นต้น

ประธานชมรมฯ ให้ข้อมูลว่าคนไม่แปลกใจกรณีที่คนในชุมชนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับชมรมฯ จะวิพากษ์ว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เป็นการดำเนินงานเชิงธุรกิจส่วนตัวโดยนายธวัชฯ มีผู้ได้รับผลประโยชน์จำกัดเฉพาะกลุ่ม เนื่องจากบ้านของคนเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทุกกิจกรรมเริ่มดำเนินการที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในฐานะประธานชมรมฯ คนต้องทำหน้าที่บริหารงานฝ่ายต่าง ๆ ภายในชมรมฯ และต้องเป็นผู้ประสานงานกับนักท่องเที่ยวและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินการไปได้ และเป็นความจริงที่ผู้ที่มีส่วนร่วมโดยตรงกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่มีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น เจ้าของบ้านพักเรือนทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว คนขับเรือบริการนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมฯ ก็มี เช่น แม่ค้า

ที่พายเรือมาขายอาหารแก่นักท่องเที่ยวและร้านค้าริมทาง เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวปลายโพงพางที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมฯ ก็สามารถหาประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ เช่น การนำผลผลิตด้านการเกษตรมาจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาอาชีพเพื่อให้มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกคนในชุมชนเป็นหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำท้องถิ่นที่เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านกิจกรรมเหล่านี้ เกินขีดความสามารถและอยู่นอกขอบเขตความรับผิดชอบของชมรมฯ ซึ่งเป็นเพียงองค์กรชุมชนเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน/ตำบล

สำหรับข้อวิพากษ์ต่อการตัดสินใจตัดต้นลำพูทิ้งเพราะชาวบ้านรำคาญเสียงเรือของนักท่องเที่ยว นั้น นายธวัชฯ ให้ข้อมูลว่า มีการตัดต้นลำพูเพียงครั้งเดียวในช่วงที่เริ่มโครงการใหม่ ๆ เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่ทราบว่ามีเรือใครมาทำอะไรบริเวณหน้าบ้าน หลังจากนั้นโครงการฯ ได้เปลี่ยนสถานที่ชมหิ่งห้อยใหม่และคนได้ไปพบเจ้าของบ้านบริเวณใกล้เคียงอริราชวัตถุประสงค์การมาชมหิ่งห้อยของนักท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านดังกล่าวก็เข้าใจ หากคำกล่าวถึงการตัดต้นลำพูเพราะรำคาญนักท่องเที่ยวไปชมหิ่งห้อยจะมีเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแข่งขันเชิงธุรกิจของร้านอาหารต่าง ๆ เนื่องจากในช่วงหลังมีร้านอาหารที่ให้บริการนั่งเรือรับประทานอาหารและชมหิ่งห้อยริมแม่น้ำซึ่งริมแม่น้ำอาจมีหิ่งห้อยน้อยกว่าในลำคลองและลำประโดง ร้านอาหารบางแห่งอาจจะไม่มีเรือบริการลูกค้าที่ต้องการไปชมหิ่งห้อยและตัดบทไม่ให้ลูกค้าออกจากร้านอาหารโดยให้ข้อมูลว่า มีลูกค้าไปชมหิ่งห้อยแล้วผิดหวัง กลับมาบอกว่าไม่มีหิ่งห้อย ก็เป็นไปได้อีก นอกจากนี้ การมาชมหิ่งห้อยที่จังหวัดสมุทรสงครามไม่ได้จัดโดยโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงพางเพียงแห่งเดียว คนรู้สึกว่าเป็นการยุติธรรมกรณีที่มีข่าวไม่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการตัดต้นลำพูแล้วทุกคนจะกล่าวหาเป็นเพราะโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพงพาง

ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดประชาคมตำบลปลายโพงพางนำเสนอข้อมูลทิวทัศน์จากการเก็บรวบรวมจากทุกหมู่บ้านให้ผู้นำ อบต. ผู้ใหญ่บ้านและคณะ รับทราบและให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไป ผลการประชุมโดยสรุปมี ดังนี้

1. ประธานสภา อบต. ปลายโพงพาง แสดงความรู้สึกว่า การประชุมครั้งนี้เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและสมาชิก อบต. ปลายโพงพาง ผู้นำทุกหมู่บ้านและนายธวัชฯ ได้ทำความเข้าใจกันเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของตำบลต่อไปในอนาคต แม้ว่าจะอยู่ในชุมชนเดียวกัน แต่ไม่ได้มีการพูดคุยกันในเรื่องนี้เลย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านได้ยืนยันสนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จึงต้องการทราบแนวคิดของนายธวัชฯ ว่า ต้องการให้ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

2. นายวิชาฯ ได้ยืนยันว่าต้องการให้ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมในโครงการมาตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการ ไม่เพียงเฉพาะในตำบลปลายโพงพางเท่านั้น มีองค์กรประชาชนต่าง ๆ มาศึกษาดูงานมากมายซึ่งก็ได้แนะนำการดำเนินงานมาโดยตลอด ดังนั้น ในส่วนของหมู่บ้านต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านต้องทำการสำรวจความพร้อมในหมู่บ้านตัวเอง และหากต้องการเข้าร่วมดำเนินการกับชมรมฯ ๆ ยินดีต้อนรับโดยขอให้ศึกษาระเบียบของชมรมฯ เป็นแนวทางการดำเนินงาน การดำเนินงานของชมรมฯ เป็นการดำเนินงานในรูปขององค์กรชุมชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาตราที่ 45 และ 46 ขณะเดียวกัน ตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของ อบต. ปลายโพงพาง ก็จะสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในส่วนของ อบต. ด้วย หาก อบต. จะดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

3. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่มาร่วมประชุมได้ยืนยันในการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากยังไม่ได้มีการสำรวจความต้องการและความพร้อมของครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน กรณีที่มีครัวเรือนบ้านทรงไทยเข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต้องการให้โครงการมีการกระจายนักท่องเที่ยวโดยการหมุนเวียนส่งนักท่องเที่ยวไปพักตามบ้านต่าง ๆ ให้ครบทุกบ้าน

4. กำนันตำบลปลายโพงพางได้ตัดพ้อประธานชมรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ว่า สมัยก่อนแรกเริ่มดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประธานชมรมฯ เป็นผู้ออกไปสอบถามความต้องการของเจ้าของบ้านทรงไทยเอง บัดนี้ มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้สำรวจความต้องการของเจ้าของบ้านทรงไทยและไปแจ้งชมรมฯ

5. ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพางได้มาร่วมประชุมได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งและได้ออกจากที่ประชุมไป

6. คณะนักวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมให้มีการดำเนินงานต่อเนื่องตามมติของการประชุม

บทที่ 4

ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (World Class Destination) และได้สนับสนุนการศึกษาวิจัย การสัมมนา วิชาการและการออกข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีคุณภาพ ดังนั้น ในการศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทางจะใช้กรอบการศึกษาจากโครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณสารจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดหวัง ” แนวคิด/นโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อกำหนดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เป็นแนวทางในการศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรงพง

มิติการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ต้องใช้ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนเป็นต้นทุนในการดำเนินการ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อการท่องเที่ยวเจริญเติบโต ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ไปอย่างสิ้นเปลืองผนวกกับการแข่งขันด้านตลาดการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ผู้ประกอบการ นักธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่นต้องมีสำนึกรับผิดชอบและร่วมมือกันหันมาทบทวนการใช้ต้นทุนทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม การพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มั่นคงและยั่งยืน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวซึ่งคนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ มิใช่เพื่อพบกับความแปลกใหม่หรือความสวยงามของสถานที่เท่านั้น แต่คุณภาพของสถานที่และกิจกรรมเกี่ยวเนื่องไม่ว่าจะเป็นราคาค่าบริการ ความสะอาด ความสะดวก ความปลอดภัย การไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ ล้วนเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเลือกหรือไม่เลือกเดินทางไปท่องเที่ยว มนัส สุวรรณและคณะ (2544 : 25) ได้กำหนดกรอบสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวไว้ 7 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว
2. มิติด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดการขยะมูลฝอย คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ คุณภาพเสียง และความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม
3. มิติด้านเศรษฐกิจ-สังคม ได้แก่ ผลประโยชน์ต่อชุมชน ความสามารถในการพึ่งพาตัวเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม
4. มิติด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ คุณค่าทางอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทางสังคมและทางสุนทรียศาสตร์
5. มิติด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทางสุนทรียภาพ ทางวิชาการและการศึกษา คุณค่าทางสังคม ขนาด ความสำคัญของกลุ่มสิ่งก่อสร้าง สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน ความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ
6. มิติด้านคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา ได้แก่ ผลประโยชน์และการคุ้มค่าในการเรียนรู้ วิธีการเผยแพร่เนื้อหาความรู้/การใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการศึกษา การปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง
7. มิติด้านด้านการบริหารและการจัดการ ได้แก่ ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรและพลังงาน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารบุคลากรและงบประมาณ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) : ความหมายและองค์ประกอบ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลไกหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่รัฐบาลส่งเสริมให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมท่องเที่ยวในประเทศและกำลังเป็นที่นิยมโดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนชุมชนและท้องถิ่นดำเนินการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน คุณภาพการจัดการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีความหลากหลาย ในการศึกษาที่ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความหมายและองค์ประกอบที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนด (ททท. 2542, 2-51)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบหลัก (Key Elements) 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably Management Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งค่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmentally Education Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่น ในที่นี้เริ่มต้นจากระบบรากหญ้า (grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น

ข้อกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยกองอนุรักษ์และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ได้ประชุมและลงมติว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่งควรมีข้อกำหนด ดังนี้ (ททท., 2545 :3-4)

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
2. มีความพร้อมในการ บริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ห้องสุขา การบริหารจัดการในลักษณะการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี มีความปลอดภัยในการเดินทาง

3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบหรือวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป
4. มีป้ายสื่อความหมายเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน
7. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับคนในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล อบต.)
9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่าง ๆ
9. มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Eco-lodge)

แนวทางการจัดที่พักแบบ Home Stay

กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการพักแรมกับชาวบ้านแบบ Home stay เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระบวนการท่องเที่ยวทางชุมชน (Community Based Tourism) ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องการพัฒนาคุณภาพให้ได้ระดับมาตรฐานสากล และได้จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดหวัง ” ในเดือนพฤษภาคม 2545 โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) และผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินงาน Home stay ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาให้ความรู้และเสวนาร่วมกัน นายรัช บุญพัสดุ ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพาง เป็นหนึ่งในผู้อภิปรายร่วมกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ ในการสัมมนานี้

Mr. Michael MacNulty ที่ปรึกษาองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization Consultant) ได้กล่าวในการสัมมนา “จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดหวัง” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545 : 11-12) ว่า นักท่องเที่ยว Home stay เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญมากเป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวปริมาณ (Mass tourist) ซึ่งสนใจแต่เฉพาะทะเล แสงแดดและหาดทราย นักท่องเที่ยวระดับกลาง มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

- เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ
- มีความสนใจและความต้องการที่หลากหลาย
- ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ ไม่ยึดติดกับแหล่งท่องเที่ยวใดแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง
- มีกำลังซื้อสูง
- เป็นนักศึกษา/นักเรียนรู้และหาประสบการณ์

ตลาดนักท่องเที่ยวระดับกลาง ได้แก่ นักท่องเที่ยวภายในประเทศ นักท่องเที่ยวของต่างประเทศเพื่อนบ้าน และนักท่องเที่ยวระยะไกล ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวประเภทใดหรือระดับใด มีกฎสากลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยว คือ

1. เติบโตขึ้นที่สบายในราคาสบายๆ
2. ห้างร้านน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท อาทิ เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปีนเขา ขี่จักรยาน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ คอนเสิร์ต การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงต่าง ๆ
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

นอกจากนี้ Mr. Michael MacNulty ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism Concept) ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านพื้นที่ 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545 : 15-16) คือ

1. พื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา ทะเล เป็นต้น
2. พื้นที่หลัก หมายถึง พื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ หมู่บ้านที่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ สวนเกษตร สวนผลไม้ การประมงพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งที่พักแรม Home stay จะตั้งอยู่ในพื้นที่หลักนี้
3. พื้นที่สนับสนุน หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียงที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็น ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ร้านค้าทั่วไป เป็นต้น จากประสบการณ์การทำงานด้านการพัฒนา Home stay ในอดีต พบว่า การพัฒนา Home stay ในพื้นที่ใด ๆ จะไม่ประสบผลสำเร็จเลย

หากขาดองค์ประกอบด้านพื้นที่องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและขาดความพร้อมด้านสาธารณูปโภค

ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพาง มีคณะกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวรับผิดชอบการบริหารจัดการ (ช่วงที่ดำเนินงานโดย อบต. ปลายโพรงพางและเมื่อปรับเปลี่ยนการบริหารงานโดยอิสระจาก อบต. ปลายโพรงพาง มาเป็นองค์กรชุมชนในรูปแบบของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีคณะกรรมการบริหารงานชมรมฯ เป็นผู้บริหารจัดการ การบริหารงานทั้งในช่วงที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. ปลายโพรงพาง ระหว่าง พ.ศ. 2540- มิถุนายน 2543 และช่วงจัดตั้งเป็นชมรมฯ หลังจากเดือน มิถุนายน 2543 ถึงปัจจุบัน มีนายรัช บุญพิศ เป็นหัวหน้าคณะโดยตลอด) มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นเป็นแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายโพรงพางในรายงานนี้ เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงการดำเนินงานโดยนำแนวคิด/องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิติ/ดัชนีวัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในการศึกษาของมนัส สุวรรณ และคณะ (2544 : 47-58) ข้อกำหนดเกณฑ์ชี้วัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กองอนุรักษ์) กำหนดร่วมกับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (ททท., 2545:3-4) และแนวทางการจัดที่พัก แบบ Home stay ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท. ,2545 : 11-17) เป็นกรอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงพางมีองค์ประกอบด้านพื้นที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว พื้นที่หลักในการท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นพื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพสวนมะพร้าวและสวนผลไม้แบบดั้งเดิมของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ยังมีบ้านเรือนทรงไทยเก่าแก่อายุระหว่าง 60-200 ปีเศษ ที่ได้อนุญาตให้นักท่องเที่ยวพักแรมร่วมกับเจ้าของบ้านในลักษณะ Home stay มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ธรรมชาติและวิถีชีวิตในชุมชน

นอกจากนี้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงพาง ยังตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม การเดินทางและการคมนาคมสะดวก/ปลอดภัย รถเข้าถึงหมู่บ้าน ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรสงคราม จากหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สามารถเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดได้ทั้งทางบก (ถนน) และทางน้ำ (นั่งเรือ)

2. ความพร้อมในการบริหารจัดการ ชมรมฯ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ภายในศูนย์ฯ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น ดังนี้

- โต๊ะบริการข้อมูลข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก อัตราค่าใช้จ่ายและแก่นักท่องเที่ยว
- มีมุมแสดงนิทรรศการความเป็นมาโครงการและภาพกิจกรรมโครงการ
- มีมุมจำหน่ายเครื่องดื่ม ผลไม้และผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
- มีห้องน้ำ ห้องสุขาสะอาดสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
- เป็นสถานที่รับประทานอาหารเช้าและอาหารเย็นของนักท่องเที่ยว
- มีท่าจอดเรือรับนักท่องเที่ยว
- มีที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว

3. การรับประทานอาหาร โครงการฯ กำหนดให้นักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 2 มื้อ คือ มื้อเช้าและเย็น

- อาหารเช้าเป็นข้าวต้มพร้อมข้าวอย่างน้อย 3 อย่าง
- อาหารเย็นเป็นข้าวพร้อมข้าวอย่างน้อย 5 อย่าง ไม่รวมผลไม้และของหวาน หนึ่งในเมนูอาหารเป็นผัดมะเขือยาวซึ่งเป็นเมนูเด็ดของโครงการ

4. การจัดที่พัก มีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกบ้านพักที่เข้าร่วมโครงการและมีระบบให้นักท่องเที่ยวจองที่พักแรมก่อนเดินทางมาพักค้างในหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

4.1 การคัดเลือกบ้านพักเข้าร่วมโครงการฯ

- เป็นบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของโครงการ
- สภาพทางกายภาพบ้านเหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี บริเวณบ้านภายใน/ภายนอกสะอาด
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่ม ห้องน้ำ/ห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และถูกสุขลักษณะ มีพื้นที่ว่างเป็นสัดส่วนในการจัดที่นอนให้นักท่องเที่ยว
- เจ้าของบ้านยินยอม/เต็มใจเข้าร่วมในโครงการ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเหมาะสม อารมณ์ดี ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่เล่นการพนันและไม่ดื่มสุรา
- เจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารคาว-หวานให้นักท่องเที่ยวได้บาตรพระภิกษุทางเรือตอนเช้า

- เจ้าของบ้านต้องพายเรือรับ-ส่งนักท่องเที่ยวจากบ้านพักไปศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด

4.2 การจองที่พักของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะทราบข้อมูลของหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากสื่อมวลชน/วารสารการท่องเที่ยวต่าง ๆ จากเพื่อนฝูงผู้รู้จักที่เคยมาพัก และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ ดังนั้น ก่อนเดินทางมาพักค้าง นักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์ถามข้อมูลต่าง ๆ เช่น การเดินทาง อัตราค่าใช้จ่าย รายการท่องเที่ยว โดยจะแจ้งจำนวนผู้มาพัก เพศ วัย ให้โครงการทราบ

โครงการฯ จะเป็นผู้จัดที่พักแก่นักท่องเที่ยวโดยหมุนเวียนไปตามบ้านพักของสมาชิกตามความเหมาะสมกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวแต่ละคณะให้สัมพันธ์กับขนาดบ้านพักของสมาชิกซึ่งมีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกันอยู่แล้ว

ตำบลปลายโพธิ์พางมีบ้านทรงไทยรวม 185 หลัง หรือ ร้อยละ 12.1 จากจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้นในตำบล 1,526 หลังคาเรือน ช่วงแรกที่เปิดโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ บ้านที่นำร่องเปิดรับนักท่องเที่ยวได้ใช้บ้านผู้นำในชุมชนทดลองดำเนินการ 3 หลัง และขยายมาเป็น 25 หลัง หรือ ร้อยละ 13.5 ของบ้านทรงไทยในตำบล

5. มีการกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากบ้านพักทรงไทยที่เป็นสมาชิกโครงการฯ มีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวมาอนพักในบ้านของตนได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดบ้าน/พื้นที่ว่างในบ้าน ดังนั้น โครงการฯ จึงสามารถรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างได้ระหว่าง 90-120 คน/คืน กรณีที่นักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน 3-15 คน โครงการฯ จะกระจายนักท่องเที่ยวไปตามบ้านสมาชิกบ้านละ 3 หรือ 5 หรือ 10 คน กรณีเช่นนี้ โครงการจะรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 90 คน แต่ถ้าเป็นคณะใหญ่ คนในคณะเป็นพวกเดียวกันและมีความคุ้นเคยกัน เช่น นักศึกษาหรือองค์กรประชาชนที่มาดูงาน โครงการอาจจะส่งนักท่องเที่ยวไปยังบ้านสมาชิกเพิ่มจากที่เคยส่งไป กรณีนี้ โครงการจะรับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ จำนวน 120 คน

สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนโดยไม่พักค้างและต้องการนั่งเรือศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวน โครงการฯ ก็มีเรือบริการ 10 ลำ

6. การกระจายผลประโยชน์ โครงการฯ กำหนดอัตราค่าบริการนักท่องเที่ยวในอัตราที่แน่นอนและเปิดเผย คือ 400 บาท สำหรับค่าที่พัก 1 คืนและค่าอาหาร 2 มื้อ มีสัดส่วนการกระจายรายได้ โดยการตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรมฯ คือ

- เจ้าของบ้านพักมีรายได้คืนละ 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน
- ค่าเช่าเรือตามขนาดเรือ คือ 300 800 และ 1,000 บาท
- ค่าอาหาร 2 มื้อราคา 150 บาท ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ
- เงินส่วนกลางเข้าชมรม 20 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน

- ที่เหลือ 110 บาท เป็นค่าบริหารจัดการส่วนกลาง เช่น ค่าติดต่อดสื่อสาร ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น

7. กิจกรรมการท่องเที่ยวและการกำหนดจัดเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ โครงการได้มีการกำหนดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว/เรียนรู้วิถีชีวิตและธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม 3 ประเภท คือ

ประเภท 1 นั่งเรือรอบใน นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฟังคลอง ชมซังคักกึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง

ประเภท 2 นั่งเรือรอบนอก เหมือนรายการประเภท 1 แต่นั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่ายบางกุ้ง วัดกุณรินทรฤทธิทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแมวไทย ใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง

ประเภท 3 นั่งเรือชมหิ่งห้อยยามราตรี เวลา 19.000-21.00 น.

8. มีไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้นำศึกษาธรรมชาติ เนื่องจากเส้นทางการศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตเป็นการนั่งเรือทุกเส้นทาง คนขับเรือสามารถให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติศึกษาในหมู่บ้าน/ตำบลได้ในระดับหนึ่ง และมีไกด์ท้องถิ่นซึ่งทางโครงการร่วมกับหน่วยราชการจัดให้มีการอบรมขึ้นเพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการนั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด

9. มินโยบายการรักษาสิ่งแวดล้อม

9.1 มาตรการในการจัดการคุณภาพน้ำ มีการใช้บ่อดักไขมันในครัวเรือนเพื่อรักษาสภาพน้ำในลำคลองให้สะอาดเหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวันและการเกษตร

9.2 มาตรการในการจัดการขยะ ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโครงการที่ไม่อยู่ในเส้นทางเก็บขยะของ อบต. จะต้องเผาและฝังกลบขยะ ส่วนบ้านที่ทำน้ำตาลมะพร้าวจะใส่เตาเผาเป็นเชื้อเพลิงในการเคี่ยวน้ำตาล

9.3 มาตรการในการจัดการคุณภาพเสียง เรือยนต์ที่รับนักท่องเที่ยวมีการปรับระดับความเร็วและเสียงเครื่องยนต์ไม่ให้รบกวนระบบนิเวศประสาทของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ริมคลอง

10. การมีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางธรรมชาติศึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โครงการฯ ไม่ได้จัดทำป้ายสื่อความหมายดังกล่าว หากต้องการให้นักท่องเที่ยวได้มีอิสระในการสอบถามจากคนขับเรือซึ่งเป็นคนท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม/ธรรมชาติในชุมชน

11. มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐาน ช่วงแรกของการดำเนินงานซึ่งโครงการฯ อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. ปลายโพรงพาง อบต. ได้ประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนการพัฒนาอาชีพการทำผลิตภัณฑ์จากไม้มะพร้าวและก้านมะพร้าว และการฝึกอบรมการเป็นไกด์ท้องถิ่นแก่คนในชุมชน หลังจากที่โครงการฯ แยกตัวออกจาก อบต. มาดำเนินการในรูปของชมรมฯ โครงการฯ ได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคกลางนำผู้ร่วมโครงการฯ ไปศึกษาดูงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่จังหวัดนครราชสีมา และกลับมาทบทวนบทเรียนร่วมกัน

เนื่องจากการบริหารจัดการงานของชมรมฯ ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำท้องถิ่นมานาน เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวของท้องถิ่นอื่น ๆ ประธานชมรมฯ จึงมีทรรศนะค่อนข้างเปิดสำหรับการรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของโครงการฯ ที่ไม่ขัดกับวิถีชีวิตของชุมชน และมีจุดมุ่งในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานให้สูงขึ้น

12. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ตำบลปลายโพรงพาง มีองค์ประกอบสมบูรณ์ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และแนวคิดการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism Concept) และการพัฒนา Home Stay ตามคำกล่าวของ Mr. Michael MacNulty ที่ปรึกษารองการท่องเที่ยวโลก ที่ว่า การพัฒนาพื้นที่ชนบทเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว พื้นที่หลัก คือ พื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ มีที่พักแรมแบบ Home stay ตั้งอยู่ในพื้นที่หลักนี้ และพื้นที่สนับสนุนหมายถึง พื้นที่ใกล้เคียงมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายโพรงพาง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาพักและประชาสัมพันธ์ต่อไปยังคนรู้จัก/เพื่อนฝูงและญาติมิตร นิสิต/นักศึกษา/สถาบันการศึกษา/หน่วยงานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัด/องค์กรชุมชนระดับรากหญ้ามาศึกษาและเรียนรู้ สื่อมวลชนทุกประเภทให้ความร่วมมือในการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้รางวัลดีเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ตลอดจนเชิญประธานชมรมฯ ไปให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในการประชุม/สัมมนาทางวิชาการการท่องเที่ยวในระดับประเทศอยู่เสมอ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “ ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพวง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันถอดบทเรียนบทพหุวัฒนธรรมการดำเนินงาน โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพวงที่ผ่านมา เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการบริหาร/จัดการการดำเนินงานและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนา มาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพวงเปิดรับนักท่องเที่ยวในเดือนมิถุนายน 2542 หลังจากท้องที่การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพวงร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและชาวปลายโพรงพวงเตรียมชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นเวลาเกือบ 2 ปี หลังจากการเปิดรับนักท่องเที่ยว สื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์และรายการสารคดีทางสถานีโทรทัศน์) ได้เผยแพร่การดำเนินงาน กอปรกับเป็นช่วงที่มีการรณรงค์การท่องเที่ยวไทย 2541-2542 หรือ Amazing Thailand 1998-1999 ที่รัฐบาลนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองไทยตามคำขวัญ “ ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เที่ยวเมืองไทย ร่วมใจประหยัด ” จึงมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวเพิ่มขึ้น (จากสัปดาห์ละประมาณ 10-20 คนในปี 2542 เป็น 60-80 คนในปี 2543-2544 และ 100-300 คน ในปี 2545) ในเดือนกันยายน 2543 โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่น ประจำปี 2543 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงกล่าวได้ว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มาเยือนและพักค้างจำวนเพิ่มมากขึ้น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของกลุ่มบุคคลประเภทต่าง ๆ ทั้งหน่วยราชการ/เอกชน นิสิตนักศึกษา/นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ องค์กรประชาชนระดับรากหญ้าและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทุกภาคของประเทศ โดยวัดจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่แสดงออกด้วยวาจาและการเขียนลงในสมุดเยี่ยม การให้ความสนใจของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ อย่างต่อเนื่อง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลจากการบอกเล่าปากต่อปากในหมู่เพื่อนฝูงและญาติมิตร ความพึงพอใจและความภาคภูมิใจของชาวปลายโพรงพวงผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ การที่ประธานชมรมฯ ได้รับเชิญจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษาและชุมชนต่าง ๆ ให้ไปนำเสนอการดำเนินงาน/ แลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ตลอดจนการได้รับพระกรุณาธิคุณในการเสด็จเยือน เป็นการส่วนพระองค์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในเดือนกรกฎาคม 2544

แม้ว่าการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ จะประสบผลสำเร็จได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีนักท่องเที่ยวและนักศึกษาให้ความสนใจมาพักค้าง มาเยือนและมาศึกษา/เรียนรู้การดำเนินงานจำนวนมากขึ้น หากโครงการฯ ก็ยังได้รับการวิพากษ์ว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมิได้นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้วางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวนที่มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง รูปแบบการจัดการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับชุมชนทั้งหมด ทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งในชุมชนท้องถิ่นเกิดจากภาครัฐเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมิได้คำนึงถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนก่อน

สรุปผลการศึกษา การเก็บข้อมูลในศึกษาวิจัย เรื่อง “ ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพพาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดอุดรธานี ” ในบทที่ผ่านมา ได้ข้อมูลโดยสรุป ดังนี้

1. การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพพางเป็นความต้องการของชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประธานชมรมฯ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลปลายโพพางได้ยืนยันถึงประสบการณ์ที่ชุมชนได้มีการประชุมร่วมกันคิด วางแผนและดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจร่วมกันของชาวปลายโพพางในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นการขานรับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล (ปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 :Amazing Thailand 1998-1999 มีคำขวัญ “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เที่ยวเมืองไทย ร่วมใจประหยัด” โดยการกระตุ้นของนักพัฒนา (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี) ซึ่งต้องการดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวของกรมการพัฒนาชุมชนและรัฐบาล โดยเริ่มจาก “ฐานความพร้อมสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน” การดำเนินงานนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยมีการวางแผนหรือตั้งใจเผยแพร่แนวคิดให้แก่มหาชนในสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานพัฒนา (Directed contact change or Planned change) ของ Rogers และ Shoemaker และแนวคิดการทำงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนของ T.R. Batten

Rogers และ Shoemaker (อ้างในเสถียร เศษประคับ, 2525, 1-9) ให้นิยามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายในระบบสังคม (Immanent change) และการเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกระบบสังคม (Contact change)

1. การเปลี่ยนแปลงภายในระบบสังคม เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในระบบสังคมประณิษฐ์ และเผยแพร่นวัตกรรมโดยไม่ได้รับอิทธิพล (หรือถ้ารับก็ได้รับน้อยมาก) จากแหล่งภายนอก หรืออาจจะเกิดจากคนนอกระบบสังคมซึ่งให้คนในสังคมเห็นถึงปัญหา และความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข แต่ไม่ได้บอกวิธีแก้ปัญหามือหรือหนทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เมื่อคนภายในเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง จึงคิดประณิษฐ์นวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมให้คนในสังคมยอมรับเพื่อแก้ปัญหา (Induced or motivated immanent change)

2. การเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกของระบบสังคม เกิดขึ้นเมื่อคนภายนอก ระบบสังคมมีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแบ่งประเภทได้ 2 แบบ คือ

2.1 การเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกโดยมิได้ตั้งใจ (Selective contact change)

เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในสังคมไปเห็นนวัตกรรมหรือได้รับอิทธิพลแล้วตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ นวัตกรรมนั้นเองโดยสมัครใจ

2.2 การเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจหรือมีการวางแผน (Direct contact change) เกิดขึ้นจาก

การที่บุคคลภายนอกหรือนักพัฒนา (Change agent) วางแผนหรือตั้งใจเผยแพร่ นวัตกรรมให้แก่สมาชิกภายในระบบสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ของบุคคลหรือหน่วยงานพัฒนานั้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเกิดขึ้นในระดับใดก็ตาม กระบวนการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้เพราะนวัตกรรมจะเกิดขึ้นและประชาชนจะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับความคิด ได้รับความข่าวสารเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกี่ยวกับนวัตกรรมจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกสังคม

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับข่าวสารด้วยเจตนาที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้รับสาร ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ ทักษะหรือพฤติกรรมของผู้รับสาร ดังนั้นกระบวนการสื่อสารเป็นส่วนที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การทำให้ทันสมัยและการพัฒนา

T.R. Batten (อ้างในกรมการพัฒนาชุมชน, 2530 : 25-26) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ การทำงานกับประชาชน มิใช่ทำให้ประชาชน บทบาทของนักพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้นและชี้แนะให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของตนแล้วร่วมกันทำงานตามที่คิดขึ้นมา นักพัฒนาจะต้องทำงานอย่างมีหลักการและทำตนเป็นที่เชื่อถือของประชาชน ต้องมีการศึกษาชุมชน เริ่มงานจากฐานความพร้อมของชุมชนหรือสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ยึดถือความต้องการของประชาชนและหลักประชาธิปไตยในการทำงาน เริ่มต้นทำงานกับผู้นำก่อน หากผู้นำเห็นชอบ การให้ความร่วมมือหรือปัญหาความขัดแย้งจะน้อยลงหรือ

หมดไป การดำเนินงานต้องให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

ด้วยเหตุนี้ ตำบลปลายโพพทางที่เลียบสงบพัฒนามาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียง เป็นการสานความฝันให้เป็นจริงร่วมกันของผู้นำและชาวปลายโพพทาง สอดคล้องกับคำกล่าวของไอสไคน์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้ : Imagination is more important than knowledge” ความรู้มีกรอบ ถ้าใช้ความรู้เป็นตัวตั้ง จะไม่มีพลังขับเคลื่อนไป ความรู้จะบอกว่าการทำสิ่งนี้ไม่ได้ ทำสิ่งนั้นไม่ได้ แต่จินตนาการไม่มีอะไรมาถ่วงได้ ต้องมีจินตนาการถึงจะมีความรู้เกิดขึ้น (ประเวศ วะสี, 2544 : 3)

ดังนั้น การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางจึงมิใช่เป็นการผลักดันของหน่วยงานภาครัฐโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของชุมชน หากมิใช่เป็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางก็ยังไม่ยั่งยืนและประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นทุกวันนี้ ผลการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของมิตรา สามารถ (2542 : 89) ได้กล่าวถึงความสำเร็จในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวตำบลปลายโพพทางว่า บทบาทเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการมีผลต่อความสำเร็จของการเริ่มต้นอย่างมาก เมื่อภาคราชการสนับสนุนและท้องถิ่นระดมสรรพกำลัง กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงดำเนินการไปด้วยดี

2. **ชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**
ชุมชน ในที่นี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. ปลายโพพทางช่วง ปี 2539-2543) องค์กรชุมชน (ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพทางจังหวัดสมุทรสงคราม บริหารงานตั้งแต่ พ.ศ. 2543 -ปัจจุบัน) และประชาชนชาวปลายโพพทาง ผู้นำและชาวปลายโพพทางร่วมกันเตรียมความพร้อมโดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ/วิถีชีวิตของชุมชนเป็นทุนทางสังคมและร่วมกันกำหนดสิ่งที่ต้องการ “นำเสนอ” แก่นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนที่รับผิดชอบการบริหารจัดการโครงการฯ มีความเข้มแข็ง มุ่งมั่นในการทำงาน ทำให้โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและเป็นที่รู้จักระดับประเทศ

3. **ผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งกันเนื่องมาจากการแข่งขันชิงอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น**
การเลือกตั้ง อบต. ปลายโพพทาง ครั้งที่ 2 และการเลือกตั้งกำนันตำบลปลายโพพทาง ในเดือนมิถุนายน และสิงหาคม 2543 ทำให้มีการแข่งขันกันในการเลือกตั้ง มีการดูเชิงและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารและฝ่ายค้านใน อบต. มีการเฝ้าติดตามการทำงานตามบทบาทหน้าที่ระหว่างประธานกรรมการบริหาร อบต. คนใหม่และคนเก่า ระหว่างกำนันคนใหม่และกำนันคนเก่า ระหว่างผู้ใหญ่บ้านคนใหม่และคนเก่า ทำให้ผู้นำที่เป็นทางการ คือ อบต. กำนันตำบลปลายโพพทาง ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำ

ที่ไม่เป็นทางการของชุมชน (ประชาชนชมรมฯ) ขาดความสามัคคีในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ โครงการฯ ไม่สามารถขยายผลเพื่อให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในวงกว้างทั่วชุมชน

ชมรมฯ ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ในขีดจำกัดเฉพาะกลุ่มสมาชิก ในขณะที่ อบต. ปลายโพธิ์พางไม่ใช้ประโยชน์จาก “โอกาสของชุมชน” ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศทำประโยชน์เพิ่มขึ้นให้แก่ประชาชนและชุมชนในภาพรวม ทั้ง ๆ ที่เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Mr. Michael MacNulty ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวขององค์การท่องเที่ยวโลกที่ได้นำเสนอบทเรียนสำคัญที่ควรศึกษาในการจัด Home stay ในประเทศไอร์แลนด์ ว่า การทำตลาดธุรกิจ Home stay ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นในการประสานงานกับองค์กรท่องเที่ยวของรัฐ (ททท., 2545 : 14)

4. โครงการฯ มีระบบมาตรฐานคุณภาพของชุมชนเป็นแนวทางการดำเนินงาน คณะกรรมการโครงการฯ มีเกณฑ์การพิจารณาในด้านที่เกี่ยวข้อง ด้านที่พัก ด้านที่รับประทานอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ เช่น การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวสำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว 3 รายการ มีมาตรการการอำนวยความสะดวกปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีการกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว มีสัดส่วนการกระจายผลประโยชน์ และมีระบบการประเมินผลการทำงานร่วมกัน

5. โครงการฯ มีหน่วยราชการเป็นที่ปรึกษาในการทำงาน ในระยะแรกเริ่มโครงการฯ ปี 2540 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามเป็นหน่วยราชการที่จุดประกายความคิดในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ให้แก่ชุมชน เอื้ออำนวยประสานงานความร่วมมือของหน่วยราชการต่าง ๆ ในการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

หลังจากโครงการฯ มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานแล้ว การสนับสนุนมีเพียงการให้คำแนะนำบางเรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่โครงการฯ และการดำเนินงานตามที่ได้รับภารกิจขอความช่วยเหลือจากประชาชนชมรมฯ เช่น การบรรยายสรุปการดำเนินงานแก่คณะบุคคลสำคัญ ๆ ที่มาศึกษาดูงาน การจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมฯ จากงบประมาณสำรองเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ 58,000 ล้านบาทของรัฐบาลประจำปี 2545 เป็นต้น

6. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สามารถพึ่งตัวเองได้ โครงการฯ ได้ผ่านพ้นช่วงการเตรียมชุมชนและการทดลองการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาแล้ว ปัจจุบันโครงการฯ เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง กล่าวได้ว่าเป็นช่วง “พัฒนา” มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ชมรมฯ สามารถดำเนินงานโครงการฯ ได้ด้วยดีโดยมีขีดจำกัดของตัวเองในการขยายงาน

เน้นในหมู่สมาชิกชมรมฯ ยังคงรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นของแท้ (Authenticity) มีใช้รูปแบบการแสดงหรือการจัดฉากเพื่อนักท่องเที่ยว (Tourist Display)

7. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ขาดการประสานงานและสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง หลังจากทีโครงการฯ ดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนในรูปของชมรมฯ จนได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เป็นสถานที่ศึกษาทางด้าน การท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับชาติ มาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานสม่ำเสมอ หากชมรมฯ ก็มิได้รับการสนับสนุนใด ๆ โดยตรงทั้งด้านวิชาการ และงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชมรมฯ ต้องคิดเอง ทำเอง เรียนรู้ด้วยตัวเอง และได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากในและนอกชุมชนโดยปราศจากการช่วยเหลือ อย่างเป็นรูปธรรม

8. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์จาก สื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากโครงการฯ ตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีธรรมชาติ/ สิ่งแวดล้อมเขียวชอุ่มและมีวิถีชีวิตชาวสวนดั้งเดิมที่ทำให้คนเมืองสามารถสัมผัสธรรมชาติและเดิมในสิ่งที่ขาดหายไปในชีวิตประจำวันได้ สื่อมวลชนได้ให้ความสนใจมาเผยแพร่การดำเนินงานโครงการฯ เป็นระยะ ๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวที่เคยมาพักค้าง ได้ให้การสนับสนุน โครงการฯ โดยการเขียนบทความเผยแพร่ในวารสารหน่วยงานของตนเอง ตลอดจน นำข้อมูลของหมู่บ้านเผยแพร่ในเว็บไซต์ต่าง ๆ

9. โครงการฯ มีการทำวิจัยเพื่อการพัฒนา ประธานโครงการฯ เป็นหนึ่งในทีมวิจัย เรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง” โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กระบวนการในการทำวิจัยเป็นเวทีการสื่อสารในชุมชนให้ ผู้นำแต่ละฝ่ายทราบข้อเท็จจริงการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ความจริง และมีแนวคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

ผลจากการมีส่วนร่วมในการทำวิจัยของผู้นำชุมชนหลายฝ่าย ทำให้ผู้นำ อบต. ชุม ปัจจุบันมีทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากอดีตที่ไม่สนับสนุนงบประมาณเลย ได้มีการพิจารณาใช้เงินเหลือจ่ายประจำปีของ อบต. มาวางแผนปรับปรุงทรัพย์สินของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่เคยใช้งบประมาณลงทุนสร้างไว้ในอดีตให้เกิดประโยชน์ ประธานสภา อบต. และสมาชิก อบต. มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้ อบต. มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว

จุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในปัจจุบัน ดำเนินการโดยชมรมฯ ในการศึกษาจึงพิจารณาการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในบริบทของชมรมฯ ซึ่งมีจุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

ดังนี้

1. ระบบการบริหารจัดการ โครงการฯ มีจุดอ่อนในการบริหารจัดการภายในชมรมฯ

1.1 การบริหารจัดการดำเนินการโดยคน ๆ เดียว สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการฯ แม้ว่าชมรมฯ จะมีระเบียบกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ไว้ หากในทางปฏิบัติ การบริหารจัดการส่วนใหญ่ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้รับผิดชอบอย่างจริงจัง

1.2 สมาชิกชมรมฯ ผู้ได้รับมอบหมายไม่สามารถอุทิศเวลาให้ชมรมฯ ได้อย่างเต็มที่ สมาชิกชมรมฯ ที่เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว (บ้าน Home stay) ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ถูกหลานไปเรียนหนังสือและทำงานโรงงานซึ่งต้องออกจากบ้านตั้งแต่เช้า-กลับค่ำ แต่ละบ้านมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนน้อย นอกจากนี้คนที่เป็นกำลังแรงงานในครอบครัวซึ่งมีจำนวนน้อยอยู่แล้วต้องรับผิดชอบภารกิจประจำวันในสวนหรือการเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวซึ่งต้องทำงานแข่งกับเวลาและใช้ระยะเวลานานการทำงานนานตั้งแต่เช้าถึงค่ำ สมาชิกชมรมฯ จึงไม่สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการได้

1.3 ชมรมฯ ขาดการสื่อสารในหมู่สมาชิก ชมรมฯ ไม่มีการประชุมกรรมการบริหาร และสมาชิกประจำเดือนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของชมรมฯ ไม่มีข้อมูลข่าวสารในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยว/เดือน รายรับ-รายจ่ายเงินกองทุนของชมรมฯ ปัญหาอุปสรรคในการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพักและ/หรือการต้อนรับของเจ้าของบ้านเป็นต้น สมาชิกจึงไม่สามารถสื่อสารกับคนภายในและภายนอกชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมฯ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

1.4 การบริหารการเงินไม่โปร่งใส แม้ว่าโครงการฯ จะมีการจัดแบ่งรายได้ที่แน่นอนแก่ผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีการแบ่งเงินรายได้เข้ากองทุนของชมรมฯ 20 บาท/นักท่องเที่ยว 1 คน หากไม่เคยมีการเปิดเผยยอดเงินกองทุนฯ ให้สมาชิกทราบ นอกจากนี้ สมาชิกที่เข้ามาช่วยงานในโครงการฯ ไม่ได้รับค่าตอบแทนที่แน่นอน ทำให้เกิดความท้อถอยในการเข้าร่วมโครงการฯ

2. การจัดทำข้อมูลและความรู้เบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยว มุมแสดงนิทรรศการของ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขาดข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการฯ กิจกรรมการท่องเที่ยว แผนผังเส้นทางท่องเที่ยวและข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่เป็นลายลักษณ์อักษรเห็นได้ชัดเจน

สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาด้วยตนเอง การบอกกล่าวด้วยวาจาที่ประธานชมรมฯ ดำเนินการอาจไม่สมบูรณ์และไม่ทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวทุกคน

3. การถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชน ชมรมฯ มีวัตถุประสงค์ท้องถิ่นจำนวนจำกัดในการให้ความรู้และนำชมกิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ขาดผู้มีส่วนร่วมในโครงการฯ ของกลุ่มคนวัยเยาวชนที่จะต้องสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนในอนาคต

4. การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัด ชมรมฯ ไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น ๆ ที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในจังหวัด

5. การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด ชมรมฯ ขาดการประสานงานกับ อบต. ปลายโพรงพงเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีการแข่งขันกันชิงอำนาจกันในตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร อบต. ประธานชมรมฯ ตระหนักดีว่า อบต. จะไม่สนับสนุนงานของชมรมฯ ขณะเดียวกันชมรมฯ ก็ไม่มีการประสานงานเชิงรุกกับหน่วยงานต่าง ๆ ในอำเภอและจังหวัด มักจะเป็นฝ่ายตั้งรับให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาประสานงานกับชมรมฯ โดยตรง ในฐานะที่ชมรมฯ มีกิจกรรมที่มีชื่อเสียงและมักจะมองว่าหน่วยงานเหล่านั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับชมรมฯ เพื่อสร้างผลงานของตัวเอง

6. แผนการตลาด โครงการฯ ไม่มีแผนการตลาดเชิงรุกและการดำเนินงานที่เป็นพันธมิตรกับบริษัทธุรกิจการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการตลาดเชิงรับเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ๆ ทราบข่าวหมู่บ้านท่องเที่ยวจากสื่อมวลชน (รายการท่องเที่ยวทางสถานีโทรทัศน์และนิตยสารการท่องเที่ยว) และจากเพื่อน ๆ ที่เคยมาพักค้างแล้ว จากนั้นนักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์โดยตรงถึงชมรมฯ เพื่อสอบถามรายละเอียดรายการท่องเที่ยวและการเดินทาง ชมรมฯ จึงไม่สามารถกำหนดตลาดเฉพาะและกำหนดวันให้นักท่องเที่ยวกระจายมาท่องเที่ยวในวันธรรมดาแทนที่จะมาในวันสุดสัปดาห์

7. แผนการประชาสัมพันธ์ ชมรมฯ ไม่มีแผนการประชาสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับแผนการตลาด ปัจจุบัน โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างและมาเยือนจำนวนมาก โดยได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการเผยแพร่กิจกรรมเป็นระยะ ๆ และจากการบอกเล่ากันเองในหมู่ญาติมิตร โครงการฯ จึงไม่เห็นความสำคัญของการมีแผนการประชาสัมพันธ์เชิงรุก

ประสบการณ์ของชุมชนที่ได้เรียนรู้จากการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง “ ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตำบลปลายโพรงพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ” ดำเนินการโดยนักวิจัยจากภายนอกและนักวิจัยที่เป็นผู้นำในชุมชนที่มีตำแหน่งสำคัญในองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพง ผู้นำท้องถิ่น

ที่เป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว มาตั้งแต่ช่วงเตรียมโครงการในปี 2540 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ผู้นำชุมชนและชมรมฯ ดังนี้

1. ทำให้เกิดเวทีเรียนรู้ร่วมกันของผู้นำในชุมชน ผู้นำในชุมชนมีโอกาสมและมีเวทีในการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลและได้ทบทวนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ร่วมกัน ดังนี้

1.1 ผู้นำในตำบลทุกฝ่าย ทั้ง อบต. และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านยอมรับว่า โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วประเทศและมีประโยชน์กับชุมชนทำให้ชาวบ้านมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบ้านเรือนเป็นระเบียบ สะอาด และสวยงาม ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและ ทางอ้อมจากกิจกรรมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว

1.2 ผู้นำในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจใหม่ว่า นายรัช บุญพัก ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ในรูปแบบของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงทางจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 45 และ 46 เพื่อเอื้อประโยชน์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตลอดจนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิใช่เป็นการดำเนินงานในลักษณะธุรกิจส่วนตัวและมีผลประโยชน์จำกัดเฉพาะญาติมิตรบ้านใกล้เคียงตามความเข้าใจเดิม นอกจากนี้ยังเข้าใจด้วยว่าการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว โดย อบต. ในระยะแรก นั้น เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายของ อบต. ที่จะต้องบำรุงรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยตรงตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 79 และ 289 และนอกเหนือจากการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

1.3 อบต.ปลายโพรงทางชุดใหม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ก่อนการทำวิจัย อบต. ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ที่ริเริ่มโดย อบต. ชุดเก่า ทำให้ทรัพยากรของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมไม่ได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ เช่น บ้านพักนักท่องเที่ยว 4 หลัง อาคารศาลาไทย/อาคารศูนย์ฝึกอาชีพ ทрудโทรม ภูมิทัศน์พื้นที่รอบ ๆ อาคารมีหญ้ารกรุงรังและไม่มีจัดตั้งคณะทำงานดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวตาม ข้อบังคับ อบต. มาดูแลรักษาและดำเนินการท่องเที่ยว ผลของการมีส่วนร่วมในการทำวิจัยทำให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสมพบปะกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อบต. ได้จัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ได้ลงทุนไว้แล้ว

1.4 ประธานสภา อบต. และสมาชิก อบต. บางคน (ผู้ช่วยนักวิจัย) ได้มีการปรึกษารื้อกันเพื่อหาทางขยายฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ให้ครอบคลุมทั้งตำบล โดย อบต. อาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรืออาจจะเป็นการร่วมมือกับชมรมฯ ซึ่งประธานชมรมฯ ได้แจ้งว่า ชมรมฯ ยินดีรับบ้านทรงไทยที่มีความพร้อมเข้าเป็นสมาชิกของชมรมฯ ดังนั้น การขยายผลงานการดำเนินงาน

หมู่บ้านท่องเที่ยวจึงขึ้นอยู่กับผู้นำของแต่ละหมู่บ้านว่าจะเอาจริงเอาจังในการสนับสนุนให้มีการขยายผลการดำเนินงานในหมู่บ้านของตนอย่างไร

2. **ทำให้ประชาชนชมรมฯ มีพันธมิตรในวงการวิชาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** ประชาชนชมรมฯ ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมประชุมเตรียมการประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ ระหว่างวันที่ 28-30 มกราคม 2545 ณ ศูนย์ฝึก อบรมวนศาสตร์ ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กรุงเทพมหานคร จัดโดยโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ และโครงการฟื้นฟูชีวิตและวัฒนธรรม ณ ศูนย์ฝึกอบอรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเข้าร่วมประชุม 50 ชุมชน จำนวน 80 คน ในการนี้ประชาชนชมรมฯ ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทน 1 ใน 5 ชุมชน ให้เข้าร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ ระหว่างวันที่ 3-7 มีนาคม 2545 ณ สวนบัวริสอร์ท จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมระดับภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำสาระไปนำเสนอในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) ที่เมืองควิเบค ประเทศแคนาดา ซึ่งจัดขึ้นเนื่องในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ

นอกจากนี้ ประชาชนชมรมฯ ยังได้รับการคัดเลือกให้นำผลการประชุมระดับภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่มาเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ร่วมกันจัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นตัวแทนชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวไปร่วมประชุมดังกล่าว ทำให้มีการเรียนรู้/แลกเปลี่ยนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ทำให้เกิดแนวคิดในปรับปรุงการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีพันธมิตรและเครือข่ายในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตลอดจนได้เรียนรู้ภาพพจน์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดาบปลายโพงพางของบุคคลในวงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกพื้นที่และมีโอกาสนำเสนอข้อเท็จจริงในการดำเนินงาน

3. **ทำให้ชมรมฯ มีความกระตือรือร้นในการปรับปรุงระดับมาตรฐานคุณภาพของโครงการ** ชมรมฯ มีแนวคิดในการปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานมากกว่าการขยายปริมาณในการรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานของชมรมฯ

จากปัญหาและจุดอ่อนของชมรมอนุรักษหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย ปลายโพพางฯ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ชมรมฯ ควรมีการปรับปรุงการบริหารงานภายในชมรมฯ ประธานชมรมฯ ควรกระจายอำนาจ มอบหมายงาน และเป็นพี่เลี้ยงในการชี้แนะ/สอนงานให้สมาชิกดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จัดประชุมสมาชิกชมรมฯ ให้มีการพบปะกันเป็นประจำเพื่อเรียนรู้แนวทางปฏิบัติ แลกเปลี่ยนปัญหา/ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ให้สมาชิกมีโอกาสมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการดำเนินงานกิจกรรมในโครงการฯ ไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนกับองค์กรอื่น ๆ นอกเหนือจากการเป็นเพียงเจ้าบ้านรับนักท่องเที่ยว มีความโปร่งใสและเปิดเผยในการบริหารการเงินของชมรมฯ
2. ชมรมฯ ควรมีการจัดทำมุมข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แทนที่จะเป็นการบรรยายสรุปจากชมรมฯ ซึ่งอาจทำให้นักท่องเที่ยวได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน
3. ชมรมฯ ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับองค์กรชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวในจังหวัดเดียวกัน ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อสร้างพันธมิตรด้านธุรกิจร่วมกัน เช่น จัดการท่องเที่ยวเป็นชุดแพคเกจร่วมกัน เป็นต้น
4. ชมรมฯ ควรกระตุ้นให้สมาชิกชมรมฯ และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาสีเขียวเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น ฟื้นฟูกิจกรรมการใช้บ่อคักไข่มุนในครัวเรือนที่เป็นบ้านสมาชิกโครงการ รมรงค์มิให้มีการทิ้งขยะในคลอง ให้สมาชิกชมรมฯ ร่วมกันเก็บขยะในคลอง แทนที่จะรอให้ อบต. ดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นต้น
5. ชมรมฯ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอและจังหวัด เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพงานของชมรมฯ
6. ชมรมฯ ควรมีการปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพด้านด้านที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์/สินค้าพื้นบ้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ให้มีมาตรฐานสูงขึ้น
7. ชมรมฯ ควรมีการประสานงานและเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเชิญให้เป็นคณะที่ปรึกษาการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เพื่อให้คำแนะนำให้ชมรมฯ ดำเนินงานและมีกิจกรรมที่ผลิตทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
8. ชมรมฯ ควรมีแผนปฏิบัติการงานการท่องเที่ยวของชมรมฯ ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อมีทิศทางในการขยายงาน

9. ชมรมฯ ควรมีแผนการประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยการประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเชิญสื่อมวลชนมาเยือนและพักค้างในหมู่บ้านเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

10. ชมรมฯ ควรมีแผนการตลาดเชิงรุก ทำงานร่วมกับกลุ่มบริษัทท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเจาะกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพกิจกรรมสามารถยกระดับและคัดสรรลูกค้าเฉพาะกลุ่ม

ข้อเสนอแนะสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นอกจากในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 คือ การดำเนินการกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริม คุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม/การรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญา อบต. ยังมีบทบาท หน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3 มาตรา คือ มาตรา 79 ที่ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน มาตรา 289 ระบุว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาสีลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ฯลฯ และมาตรา 290 ระบุว่า เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ 2) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน 3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางริเริ่มและดำเนินงานโดยองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง ในปี 2541 มีวัตถุประสงค์ในการใช้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในภาพรวม โดยการพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนใช้เวลาว่างในการผลิตสินค้าเป็นรายได้และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวปลายโพรงพางให้ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมอาชีพเสริมและสร้างรายได้แก่ประชาชนในการรองรับผู้มาเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ใช้งบประมาณราชการหน่วยงานต่าง ๆ และงบประมาณของ อบต. ปลายโพพวงในการเตรียมโครงการฯ ทั้งในส่วนที่เป็นอาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบผลสำเร็จเกินความคาดหมาย ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ตำบลปลายโพพวงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักระดับประเทศ ดังนั้น อบต. ปลายโพพวงชุดปัจจุบัน ควรจะใช้ประโยชน์ศักยภาพของการเป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มพูน “โอกาส” การพัฒนาอื่น ๆ ของตำบลให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนในภาพรวมมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวของตำบลเป็นแนวทางในการพัฒนาตำบล
2. สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพวง เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์สองฝั่งคลอง/ลำประโดง และพื้นที่สาธารณะของชุมชนให้สะอาดและสวยงาม มีป้ายแสดงสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น
3. ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบล
4. ประสานงานกับ อบต. อื่น ๆ ในอำเภอและจังหวัดให้มีการเชื่อมโยงกันด้านการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม (จังหวัดและอำเภอ) ในฐานะหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่มีภารกิจด้านวิชาการในพื้นที่ การบริหาร ประสานงานและจัดสรรทรัพยากรในจังหวัด การสร้างระบบสนับสนุน กำกับดูแล ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายบัญญัติ และมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง/การเมืองในจังหวัด ควรสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

1. ทบทวนการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัดใหม่ให้ทันสมัยและตอบสนองนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ควรผนวกประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง ผู้แทนองค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว (เช่น ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพพวงฯ) เป็นกรรมการในคณะกรรมการฯ ด้วย และสนับสนุนให้คณะกรรมการฯ ทำงานตามหน้าที่อย่างจริงจัง จัดให้มีการประชุมสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวฯ ของจังหวัด เป็นต้น
2. จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด สนับสนุนให้มีแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวแต่ละประเภทอย่างเป็นรูปธรรมและมีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายขององค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ในจังหวัด ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

4. ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่ละประเภทของจังหวัดให้มีศักยภาพ มีแผนการประชาสัมพันธ์และแผนการตลาดในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรเป็นแกนกลางในการผลักดันให้ทุกจังหวัดมีการทบทวนการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดให้ทันสมัย ทันกับเหตุการณ์การท่องเที่ยวภายในจังหวัดและนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและด้านอื่น ๆ

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรทำงานอย่างใกล้ชิดกับสำนักงานจังหวัดเพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและชุมชนเป้าหมายในจังหวัดในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกทิศทาง

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจัดทำแผนทบทวนศักยภาพหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เคยได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอดีตและพิจารณากำหนดทิศทางในการพัฒนาร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใน/นอกจังหวัด จัดตั้งทีมที่ปรึกษาเพื่อเฝ้าระวังให้หมู่บ้านดังกล่าวมีการดำเนินงานให้อยู่ในกรอบนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์และยั่งยืน

4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนการจัดฝึกอบรมหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนแก่องค์กรชุมชน และบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะ และสนับสนุนการจัดเตรียมข้อมูลร่วมกับชุมชน

6. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรผนวกชุมชนที่ดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในปฏิทินการท่องเที่ยวทั้งในระดับสำนักงานภาค และระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ขอให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เร่งดำเนินการเชื่อมโยงมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างท้องถิ่นกับระดับชาติให้เสร็จโดยเร็วเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ก่อนที่จะมีการพัฒนาและเติบโตในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. ขอให้ สกว. ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดตั้งเป็นทีมที่ปรึกษาเพื่อให้คำปรึกษาและตรวจสอบให้ชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศการดำเนินงานให้อยู่ในกรอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์และยั่งยืน
3. ขอให้ สกว. ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการศึกษาวิจัยชุมชนที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ภาพพจน์ของชุมชนปลายทางในสายตาของคนภายนอก

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทย ท่ามกลางบริบทของกระแสการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนโยบายรัฐบาลส่งเสริมผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น เมื่อการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยฯ ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง ชุมชนปลายทางจึงมิได้เป็นเพียงชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น หากเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นรูปแบบ และเป็นกรณีศึกษาที่มีภาพพจน์หลายหลากตามข้อมูล ความรู้ และภูมิหลังของผู้มาศึกษา/ดูงาน ดังนี้

1. “--- โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายทางเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมิได้นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้วางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวนที่มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง รูปแบบการจัดการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับชุมชนทั้งหมด ทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งในชุมชนท้องถิ่นเกิดจากภาครัฐเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมิได้คำนึงถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนก่อน - - -” ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายทางฯ ของ รศ. ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม ที่ปรึกษา สกว. ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. “--จากประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายทาง พบว่า หน่วยงานภาครัฐมักนำการพัฒนาและสิ่งต่าง ๆ ไปให้ชุมชนโดยไม่สอบถามถึงความต้องการของชุมชน การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจังนั้น ควรให้ภาครัฐดำเนินการตอบสนองสิ่งที่ “ชุมชนท้องถิ่น” ต้องการ มากกว่าเป็นเรื่องที่ “ภาครัฐ” ต้องการ - - -” ข้อสรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลางของ ผศ. ดร. ครรชนี เอ็มพันธุ์ และ ผศ. สุรเชษฐ์ เขษรฐมาศ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545

3. “... ไม่มีอะไรที่ “เกิด” โดยไม่ผ่านความเจ็บปวด อุปสรรคปัญหาที่ไม่ใหญ่ แต่ก็ไม่เล็ก คือชาวบ้านปลายโพงบางคนบ่นว่าเรือหางยาวที่พานักท่องเที่ยวไปดื่มด่ำกับแสงหิ่งห้อย นั้นเสียงดัง โดยเฉพาะที่มีต้นลำพูอยู่หน้าบ้าน หากจะแห่จนไม่ได้หลับได้นอนทุกวันศุกร์-เสาร์ ถือกันว่ามีคนตัดต้นลำพูหน้าบ้านทิ้งไปแล้วรายหนึ่ง

ที่ริมน้ำเขตอำเภอเมืองฯ ก็มีข่าวตัดต้นลำพูเหมือนกัน แต่ไม่ใช่ด้วยราคาเสียงเรือ เพราะไม่ใช่เรือหางยาวและแม่น้ำกว้างจนเสียงกระซาย แต่ตัดเพราะชาวบ้านรายนั้นเช่าที่ดินทำการเกษตรมานาน เห็นรีสอร์ท ร้านอาหารริมน้ำเริ่มมีมากขึ้น แลมนักท่องเที่ยวล่องเรือมาดูหิ่งห้อยอยู่เรื่อย เกรงเจ้าของจะเอาที่ดินคืนไปสร้างรีสอร์ท เลยตัดออกสักต้นสองต้น หิ่งห้อยคงมีปัญหาไปหาที่จู้กันใหม่ได้ แต่ถ้าข่าวนี้เป็นจริงก็ไม่แน่ว่า ในที่สุดต้นลำพูอาจเหี้ยนไปจากแม่กลอง

นี่เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันหาคำตอบ ทั้งผู้ประกอบการ ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และ ททท. อย่างที่ปลายโพงพวงนั้น กำหนดกติกาให้ไปดูเฉพาะต้นลำพูที่ไม่ใกล้บ้านชาวบ้านในเวลาที่ไม้คึกจนเกินไป หรือใช้เรือแจวแทนเรือหางยาวจะไหวไหม... อะไร ประมาณนี้ ทั้งหิ่งห้อย ต้นลำพู ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะแน่นอนว่าการท่องเที่ยวที่มีฝ่ายหนึ่งได้อยู่เสมอ แต่อีกฝ่ายต้องเสียสละอยู่รำไป ย่อมไม่มีทางที่จะจีรังยั่งยืนยาวนานไปได้” (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2544: 78)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน, การพัฒนาชุมชน : หลักและวิธีปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก. บางกอกบล๊อค, 2530

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : รายงานผลการดำเนินงานขั้นสุดท้าย, กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2542

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, เตรียมความพร้อม เตรียมแผนปฏิบัติการเพื่อของบประมาณการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ใน Ecotourism Network Newsletter ฉบับประจำเดือนเมษายน 2545

-----, จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดหวัง : สรุปการสัมมนาทางวิชาการ, มปป.

-----, คู่มือแนวทางการจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak) : Home Stay, 2545

ธีรภาพ โลหิตกุล, อังศุมาลิน โกโบริ กับหิ้งห้อยและลำพูนต้นนั้น ใน “ท้องถิ่นไทย”, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-พฤษภาคม-มิถุนายน 2544

ดร.ชนิ เอมพันธ์และสุรเชษฐ์ เชษฐมาต, สรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลาง ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 วันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์, กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545

ประมินทร์ แสนประสิทธิ์ และคณะ, บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ในการจัดหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัด, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อการท่องเที่ยว ณ ศาลาอเนกประสงค์ ตำบลปลายโพรงพาง วันที่ 16 มิถุนายน 2542, โรเนียวเห็บเล่ม, 2542

ประทีป มาลากุล, พัฒนาการบ้านคนไทยในภาคกลาง, 2530

ประเวศ วะสี, งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : การกิจกู้ชาติ ในจดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-
ธันวาคม 2544, เชียงใหม่ : หจก. เชียงใหม่ บี. เอส. การพิมพ์, 2544

-----, ยุทธศาสตร์แก้ความยากจนอย่างบูรณาการ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันวันที่ 14
กุมภาพันธ์ 2545

มนัส สุวรรณ และคณะ, โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว : รายงาน
ฉบับสมบูรณ์เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2544

ยศ สันตสมบัติและคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการ
ทรัพยากร, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นพบุรีการพิมพ์, 2544

ยาใจ ศรีวิโรจน์และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพพาง อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม, 2543

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540,
กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์, 2544

เสถียร เชยประดับ, การสื่อสารงานนวัตกรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525

องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพพาง, โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, เอกสารประกอบการบรรยายสรุป,
เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม, มปป.

-----, ฐานข้อมูลคลอง ลำประโดง ลำราง บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม, เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม, 2542

-----, แผนพัฒนาตำบลปลายโพพางประจำปี 2545, เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม, มปป.

ภาคผนวก

สภาพแวดล้อมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย
ตำบลปลายโพรงทาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย ยาใจ ศรีวิโรจน์

บริบทตำบลปลายโพพาง

“---ตำบลปลายโพพาง เป็นชุมชนสวนมะพร้าวและส้มโอแวดล้อมด้วย 7 คลอง 19 ลำประโดง และ 1 ลำราง ไหลผ่านทั่วทุกหมู่บ้าน เป็นระบบชลประทานธรรมชาติและเป็นเส้นทางคมนาคมดั้งเดิม ชาวตำบลปลายโพพางสืบสานวิถีชีวิตมาจากบรรพบุรุษอาชีพทำสวนมะพร้าวและน้ำตาลมะพร้าวที่มีรสหอมหวานเป็นที่เลื่องลือ การค้าขายและการขนส่งผลิตผลการเกษตรทางลำคลองยังคงมีอยู่บ้าง แม้ว่าจะมีการสร้างถนนมานาน ช่วงเช้ามีเรือพระภิกษุมารับบาตร เรือขายอาหารสดอาหารแห้ง กะปิ น้ำปลาสำหรับแม่บ้าน เรือขนมหวาน เรือก๋วยเตี๋ยวเย็นตาโฟบีบแตรเป็นสัญญาณเรียกลูกค้าช่วงเที่ยง ชาวปลายโพพางมีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบ สภาพบ้านเรือนที่พักอาศัยริมน้ำบางส่วนยังคงสภาพเป็นบ้านในสมัยโบราณ คือ “ บ้านทรงไทย ” เอกลักษณ์ที่ชาวปลายโพพางพยายามรักษาไว้ให้ลูกหลานสืบเนื่องยาวนานกว่า 100 ปีมาแล้ว หน้าบ้านทรงไทยด้านริมคลองเป็นศาลาทำน้ำสำหรับนั่งรับลมพักผ่อนหย่อนใจคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานประจำวัน ผุ้งหิ่งห้อยเป็นพันเป็นหมื่นตัวส่งแสงระยิบระยับพร่าพร่างบนต้นลำพูริมคลอง ยังมีให้คนเมืองได้ชื่นชม---”

บรรยากาศและธรรมชาติสวนผลไม้ที่ร่มรื่นของตำบลปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ห่างกรุงเทพฯ ประมาณ 90 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกสบาย จากหมู่บ้านสามารถนั่งเรือชมธรรมชาติ 2 ฝั่งคลอง และออกแม่น้ำไปชมสถานที่สำคัญในตำบลอื่น ๆ ของจังหวัดได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

ความเป็นมา

ชาวปลายโพพางไม่คิดว่าวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ที่เรียบง่ายจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแล้ววันหนึ่ง จากบรรยากาศที่เรียบง่ายแวดล้อมด้วยเพื่อนบ้านและญาติที่คุ้นเคย เริ่มมีคนแปลกหน้ามาพักค้างคืนด้วยที่บ้านทรงไทย มาหัดพายเรือ ชักถาม/พูดคุยกเล่าเรื่องแปลกใหม่ไปจากชีวิตประจำวัน มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วยอัธยาศัยไมตรี เป็นที่

พึงพอใจของทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ตำบลปลายโพพางชุมชนชาวสวนที่ไม่เป็นที่รู้จักในอดีต ปัจจุบันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในนามของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยที่นักท่องเที่ยวต่างใจมาพักผ่อนและมีความสุข/ประทับใจจากการพักผ่อน

หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพางมีจุดเริ่มต้นจากการตัดสินใจของชุมชนหลังจากการร่วมกันวิเคราะห์ทุนทางสังคมด้านความสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่น คือ บ้านทรงไทยเก่าแก่ / ธรรมชาติและวิถีชีวิตในสวนสวนผลไม้ 2 ฝั่งคลอง ผนวกกับการมีผู้นำที่เข้มแข็ง / มุ่งมั่นในการทำงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนทั้งภายใน/ภายนอก

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542 หรือ Amazing Thailand 1998 – 1999 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวตอบสนองนโยบายรัฐบาลโดยให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้เล็งเห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตำบลปลายโพพาง ได้กระตุ้นให้ผู้นำตำบล (อบต. และผู้นำท้องถิ่น) ตระหนักถึงทุนทางสังคมตามธรรมชาติของหมู่บ้าน/ตำบลในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และใช้เป็นยุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างรายได้ของครอบครัว/ชุมชน

แนวคิดนี้ได้จุดประกายความฝันที่มีอยู่ในใจมานานของนายรัช บุญพัด กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพาง (ขณะนั้น) ในขณะที่ผู้นำอื่น ๆ ไม่มั่นใจว่า แนวคิดดังกล่าวจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ไม่แน่ว่าจะมีคนมาเที่ยวชมธรรมชาติสวนมะพร้าวที่เงียบสงบและธรรมดา ๆ ของชาวปลายโพพาง นายรัชฯ ขอให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามช่วยหาสถานที่ดูงานด้านการท่องเที่ยวให้กลุ่มผู้นำและผู้สนใจประมาณ 10 คน หลังจากกลับจากดูงานจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือและภาคกลาง กลุ่มผู้นำและชาวปลายโพพางได้ร่วมกันคิด/วิเคราะห์ศักยภาพและความเป็นไปได้ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพาง

โครงสร้างและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพางมิได้เริ่มดำเนินงานจากความว่างเปล่า ตำบลปลายโพพางมีประวัติการพัฒนาชุมชนดีเด่นได้รับรางวัลระดับประเทศด้านการรักษาสีสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมาก่อนที่จะตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ โดยใช้บ้านทรงไทยธรรมชาติและวิถีชีวิต 2 ฝั่งคลองในสวนผลไม้เป็นสัญลักษณ์ มีการจัดทำโครงการเสนอให้อำเภอ/

จังหวัดทราบและสนับสนุนการดำเนินงาน และใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเกือบ 2 ปี จึงเริ่มทดลองเปิดรับนักท่องเที่ยวมาพักค้างกับเจ้าของบ้านทรงไทย

ในระยะแรกเริ่มเปิดหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยว (ปี 2542) มีบ้านทรงไทยนำร่องในการรับนักท่องเที่ยวไปพักค้างที่บ้านแบบโฮมสเตย์เพียง 3 หลัง และขยายมาเป็น 14 และ 25 หลัง หรือร้อยละ 13.5 จากจำนวนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน/ตำบล จำนวน 185 หลัง

เนื่องจากกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน เอกอัครราชทูตและอัครราชทูตของชุมชนที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ประจำปี 2543 (Thailand Tourism Award 2000) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นผลให้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงพงได้รับการขานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดความคาดหมาย มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นักวิชาการ นิสิต/นักศึกษา องค์กรประชาชนระดับรากหญ้า นักบริหารระดับสูงทั้งภาครัฐและเอกชนและนักการเมืองไปเยือนและพักค้างอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์แทบทุกสถานีเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเยือนเป็นการส่วนพระองค์ และในปี 2545 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชนในไทยไปร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมระดับภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำสาระไปนำเสนอในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) เนื่องในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ ปี 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การที่ตำบลปลายโพรงพงมีชื่อเสียงในระดับหนึ่งด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีองค์ประกอบ/โครงสร้างการดำเนินงาน ดังนี้

1. **การมีส่วนร่วมของชุมชน** กลุ่มผู้นำและชาวปลายโพรงพง เป็นผู้ตัดสินใจ ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มีการประชุมปรึกษาหารือกันทั้งในระดับชุมชนและประชาชนกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากโครงการ ผลการดำเนินงาน 4 ปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและมุ่งมั่นของผู้นำและผู้ร่วมโครงการที่ทำให้โครงการฯ มีความยั่งยืนและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับระดับประเทศ

2. **การมีผู้นำที่เข้มแข็ง/มุ่งมั่นในการทำงาน** ผู้นำในขณะนั้น (นายรัช นุญพัค) เป็นผู้นำที่รักธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม กระตือรือร้น ใฝ่รู้ อุทิศตัวในการทำงานเพื่อชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน กอปรกับการเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพง ได้ใช้ อบต. เป็นกลไกในการบริหารจัดการที่เอื้อประโยชน์ในการหางบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ มาสนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่เนื่องจากครบวาระการ

บริหารงาน 4 ปี และผู้นำ อบต. ชุมใหม่ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นาย
 รัชฯ ในฐานะผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ก็ยังคง
 บริหารงานโครงการฯ มาอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องในนามของประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว
 บ้านทรงไทยปลายโพงพาง รับผิดชอบในการต้อนรับ บรรยายสรุป การจัด ที่พัก / อาหาร การจัด
 รายการท่องเที่ยว และการประสานงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3. การสนับสนุนงบประมาณของ อบต. และหน่วยราชการภายนอก ในช่วงแรก
 โครงการฯ ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นอย่างดีจาก อบต. และหน่วยงานภายนอก หลังจาก
 ที่โครงการฯ สามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งแล้ว ความช่วยเหลือจากหน่วยงานดังกล่าวลดน้อยลง

4. กระบวนการเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ชุมชนและประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่า โครงการฯ เกิดประโยชน์

แก่ตำบล ทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เกิดการสร้างงานและการมี
 รายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ชาวบ้านมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในการแสดงออก/
 แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน/นักท่องเที่ยว มีโอกาสไปดูงาน
 ต่างถิ่น/การเรียนรู้นอกชุมชน

4.2 ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และกันด้วยความพึงพอใจและความสุขของทั้งสองฝ่าย

- ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของตนเอง
 และการมีโอกาสดำเนินการให้ผู้อื่นทราบ มีการปรับปรุงบ้าน
 เรือนให้สะอาด เป็นระเบียบ/สวยงาม
- นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ เรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน
 อนุรักษ์ไม้ดอกไม้ประดับของบ้านพักและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

5. ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โครงการฯ มีการจำกัดขีดความ
 สามารถในการรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 120 คน/วัน เนื่องจากขีดจำกัดของที่พักบ้านทรงไทยและสถานที่
 ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว/รับประทานอาหาร การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จำกัดนี้จึงไม่ก่อให้เกิดผล
 กระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัด

6. การกระจายนักท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ โครงการฯ เป็นผู้กระจายนักท่องเที่ยว
 ไปพักตามบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกโดยพิจารณาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวตามจำนวน เพศ วัย สุขภาพ
 และความต้องการของนักท่องเที่ยว เจ้าของเรือรับจ้างและเจ้าของบ้านพักจะได้รับค่าให้บริการตามที่
 ได้ตกลงกับโครงการโดยความเห็นชอบร่วมกัน

7. การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการฯ ได้มีการเชิญผู้มีส่วนร่วมใน
 โครงการมาประชุมร่วมกันเพื่อประเมินผลและรับฟังความคิดเห็นที่แต่ละฝ่ายได้รับจากการดำเนินงาน
 ผลจากการประเมินผลร่วมกัน ได้มีการปรับราคาค่าที่พัก/บริการแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ผู้มีส่วนร่วมใน

โครงการได้รับคำตอบแทนจากการให้บริการสูงขึ้นด้วย มีการปรับเสียงและความเร็วของเรือลดลงเมื่อได้รับคำวิพากษ์จากชาวบ้านทั่วไป

กิจกรรมที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่โครงการฯ บริการแก่นักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. รายการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน พักค้างบ้านทรงไทย ค่าบริการ 400 บาท ไม่รวมค่าเรือ
 - นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซังคักกุงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ
 - นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรี
 - ใสบาตรพระภิกษุทางเรือช่วงเช้าตรู่
 - อาหารไทยสำหรับท้องถิ่น 2 มื้อ (เช้าและเย็น)
2. รายการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่พักค้าง ค่าเช่าเรือขึ้นอยู่กับขนาดเรือและเส้นทางท่องเที่ยว
 - 1) นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซังคักกุงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ
 - 2) นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรีและรับประทานอาหาร 1 มื้อ ค่าบริการท่านละ 200 บาท
 - 3) นั่งเรือชมวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลองและออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่ายบางกุ้ง วัดกุมรินทร์กุฎีทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแมวไทย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดเขยี่สาร

สรุปประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้

1. เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชนชาวสวนดั้งเดิมเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวมีใช้อาชีพหลักของชาวปลายโพรงพาง
3. การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน ความมุ่งมั่น/อดทนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
4. การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งภายใน/ภายนอกชุมชนเป็นบทเรียนสำคัญที่นำมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมอย่างมีคุณภาพ และคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง

เรื่องที่จะดำเนินการต่อไป

1. การปรับปรุงการดำเนินงานให้มีคุณภาพเป็นมาตรฐานมากขึ้นทั้งด้านที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์/สินค้าพื้นบ้าน
2. การประชาสัมพันธ์เชิงรุก ร่วมมือกับ ททท. ในการประชาสัมพันธ์
3. วางแผนการตลาด ทำงานร่วมกับบริษัทท่องเที่ยวและเจาะกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. ขยายการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับจังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ

(เอกสารประกอบการนำเสนอสรุปประสบการณ์การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง ระบบมาตรฐานคุณภาพ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลปลายโพรงพาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสมุทรสงคราม ในการ สัมมนาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภาคกลาง วันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2545 ณ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ)

F:Febmting

ผู้เข้าร่วมเสวนาตรวจสอบข้อมูล หมู่ 11-9 ตำบลปลายโพงพาง

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนผู้ร่วมเสวนา	ผู้ใหญ่อำเภอร่วมเสวนา	หมายเหตุ
1	ปากวน	12	✓	กม.4 อบต.2 ผู้สนใจ 6
2	วัดประป่า	2	✓	ผญบ./อบต.
3	ถัดตาซ้าย	20	✓	กม.10 ผู้สนใจ 10
4	วัดอมรวดี	4	✓	ผญบ./กม.
5	คลองซุดเล็ก	7	✓	อบต.1 กม.4 ผู้สนใจ 2
6	หน้าวัดนางพิมพ์	7	✓	กม.4 อสบ.1 อบต.1 ผู้สนใจ 1
7	โคกเกตุ	-	-	-
8	วัดสี่แยก	5	-	อสบ.4 อบต.1
9	คลองแซก	10	✓	กม.6 อบต.1 ผู้สนใจ 3
รวม		67	7	กม.33 อบต.7 ผู้สนใจ 22 อสบ.5

ประวัติผู้ทำวิจัย

1. ชื่อ-สกุล	นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์
ตำแหน่ง	นักวิชาการพัฒนาชุมชน 8 ว
สถานที่ทำงาน	ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120 โทรศัพท์ 0-3247-1831
e-mail : yachaimam@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	- นิเทศศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2517
- M.S. Community Development, University of Missouri-Columbia,
U.S.A., 2522
ผลงานด้านวิจัย	1. การวิจัย เรื่อง “ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรงพาง
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ” , 2543 (หัวหน้าโครงการ)
2. การวิจัย เรื่อง “ ทรรศนะคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลใน 7 จังหวัด –
ภาคใต้ตอนบนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ” ,
2541
3. การวิจัย เรื่อง “ ปัจจัยที่ทำให้สตรีได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา –
องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ” , 2540
2. ชื่อ-สกุล	นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์
ตำแหน่ง	1. อดีตพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
2. คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสงคราม (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน)
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสงคราม
โทรศัพท์ 0-3271-6598 , 09-005-9497
ประวัติการศึกษา	- เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผลงานด้านวิจัย	การวิจัย เรื่อง “ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรงพาง
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ” , 2543

3. ชื่อ-สกุล	นายรัช นุญพัค
ตำแหน่ง	1. ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่ทำงาน	2. อดีตกำนันตำบลปลายโพงพางและอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพาง (พ.ศ. 2539-2543) อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง 253 หมู่ 7 ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โทรศัพท์ 0-3471-7510 , 0-1403-7907 โทรสาร 0-3471-7511
ประวัติการศึกษา	มัธยมปลาย
ผลงานด้านวิจัย	การวิจัย เรื่อง “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ” , 2543
